

**İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF MATEMATİK DERS
KİTAPLARININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mehmet ULUIŞIK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Murat PEKER

Eylül, 2008

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF MATEMATİK DERS
KİTAPLARININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Mehmet ULUŞIK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Murat PEKER

AFYONKARAHİSAR 2008

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İlköğretim Beşinci Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/09/2008

Mehmet ULUIŞIK

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Danışman Üye : Yrd.Doç.Dr. Murat PEKER

Jüri Üyeleri : Doç.Dr. Ersin KIVRAK

: Yrd.Doç.Dr. Erdoğan HALAT

İlköğretim Anabilim tezli yüksek lisans öğrencisi Mehmet ULUIŞIK'ın "İlköğretim 5. Sınıf Matematik Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 16.09.2008 günü saat 14:00'de Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ**İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF MATEMATİK DERS KİTAPLARININ GÖRSEL
TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ****Mehmet ULUIŞIK****AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI****Eylül 2008****TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Murat PEKER**

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarını (Öğretmen Kılavuz, Öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitapları) görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirmek ve görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemektir. Araştırma; 2007–2008 öğretim yılında Afyonkarahisar merkez ilçede görevli 5.sınıf Matematik dersini okutan 187 sınıf öğretmeninden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi aracılığı ile toplanmıştır. Görsel tasarım ilkeleri anketi; metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri olmak üzere beş faktörden ve toplam 48 maddeden oluşmaktadır. Öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiş, kendilerinde mevcut olan 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı, matematik ders kitabı ve matematik öğrenci çalışma kitabını incelemeleri istenmiştir. Öğretmenler iki haftalık süre içinde belirtilen kitapların incelenmesi sonrasında kendilerine verilen anketi cevaplamışlardır. Bu anket ile Matematik ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmen görüşlerine göre belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin yüzdeleri, frekansları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Araştırma sonunda, Matematik ders kitaplarının

öğretmenlerin görüşlerine göre görsel tasarım ilkeleri açısından yani; metin tasarımı, görsel tasarım, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından genel olarak olumlu şekilde değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Matematik, ders kitabı, kılavuz kitabı, çalışma kitabı, görsel tasarım ilkeleri.

ABSTRACT**THE EVALUATION OF 5th GRADE MATHEMATICS TEXTBOOKS
ACCORDING TO VISUAL DESIGN PRINCIPLES****Mehmet ULUIŞIK****Department of Primary School Teaching
Afyon Kocatepe University, Institute of Social Sciences****September 2008****Advisor: Assistant Prof. Murat PEKER**

The aim of this research was to evaluate the 5th graders mathematics textbooks (Teacher's Guide, Student's Textbook and Student's Workbook) on the basis of visual design principles and to examine the opinions of the in-service elementary school teachers whether these books were suitable to the visual design principles or not. There were a total 187 in-service elementary school teachers of 5th graders. The study took place in Afyonkarahisar during 2007–2008 fall semester. The survey model was used in this research. The researcher used a liker-type questionnaire of visual design principles prepared by Alpan (2004). The questionnaire of visual design principles includes 5 factors which are text design, visual elements' design, page design, cover design and external structure features directed at production, and total 48 items. The participants were informed of the research and wanted to examine on Teacher's Guide, Student's Textbook and Student's Workbook of the 5th graders. The participants answered the questionnaire in two weeks after their examination of the books.

After the collection of the data, the researcher used descriptive statistics in the analysis of the data. The study showed that according to the teachers' views, the books mentioned above were evaluated generally as positive in terms of visual design principles namely text design,

visual design, page design, cover design and external structure features directed to production.

Key Words: Mathematics, textbooks, guide book, workbook, visual design principles.

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımı ve katkısı olan değerli bilim insanlarına ve dostlarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Araştırmanın gerçekleşmesi sürecinde bana rehberlik eden, karşılaştığım zorlukları yenmemde bana yardımcı olan, sürecin her aşamasında katkısı, yardımı ve desteğiyle bana güç veren değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat PEKER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmama katılarak değerli vakitlerini aldığım örnekleme içindeki ilköğretim 5. sınıf matematik dersine giren öğretmenlerimize teşekkür borçluyum.

Araştırmanın çeşitli aşamalarında katkısı ve desteği ile bana yardımcı olan dostlarım Arş. Grv. Hakkı BAĞCI'ya, öğretmen arkadaşım Meryem ÖZYURT'a, sınıf arkadaşım Ali Osman HARMANKAYA'ya, biricik babam Ahmet ULUIŞIK'a, değerli annem Şerife ULUIŞIK'a, eşim Özlem ULUIŞIK'a ve neşesiyle çalışma kaynağım olan canım kızım Şerifenur ULUIŞIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet ULUIŞIK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Tezin Önemi.....	7
1.3. Tezin Amacı.....	10
1.4. Problem Cümlesi.....	10
1.5. Alt Problemler.....	10
1.6. Sayıtlılar.....	10
1.7. Hipotezler.....	11
1.8. Sınırlılıklar.....	11
1.9. Tanımlar.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kuramsal Çerçeve.....	13

2.1.1. Ders Kitaplarının Hazırlanması ve İncelenmesi.....	13
2.1.2. Ders Kitabı İncelemede Ölçütler.....	14
2.1.2.1. Ders Kitaplarının Öğretim Programına Uygunluğu.....	14
2.1.2.2. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım.....	15
2.1.2.3. Ders kitaplarında Bilimsel İçerik.....	16
2.1.2.4. Ders Kitaplarında Görsel Düzen.....	17
2.1.2.5. Ders Kitaplarında Tasarım İlkeleri.....	18
2.1.3. Ders Kitaplarının Görsel Tasarımı.....	20
2.1.3.1. Ders kitaplarında Metin Tasarımı.....	20
2.1.3.2. Ders Kitaplarında Görsel Öğelerin Tasarımı.....	20
2.1.3.3. Ders Kitaplarında Sayfa Tasarımı.....	21
2.1.3.4. Ders Kitaplarında Kapak Tasarımı.....	21
2.1.3.5. Ders Kitaplarında Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri.....	22
2.2. İlgili Literatür.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	35
3.2. Evren ve Örneklem.....	35
3.3. Verilerin Toplanması.....	36
3.3.1. Veri Toplama Aracı.....	36
3.3.2. Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	37
3.4. Verilerin Analizi.....	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi.....	39
4.1.1. Öğretmen Kılavuz Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	39
4.1.1.1. Tipografik Özellikler.....	39
4.1.1.2. Metin Örgütleyiciler.....	43
4.1.2. Öğretmen Kılavuz Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	47
4.1.3. Öğretmen Kılavuz Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	53
4.1.4. Öğretmen Kılavuz Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	57
4.1.5. Öğretmen Kılavuz Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	60
4.2. Öğrenci Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi.....	63
4.2.1. Öğrenci Ders Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	63
4.2.1.1. Tipografik Özellikler.....	64
4.2.1.2. Metin Örgütleyiciler.....	68
4.2.2. Öğrenci Ders Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi..	71
4.2.3. Öğrenci Ders Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	76
4.2.4. Öğrenci Ders Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	80
4.2.5. Öğrenci Ders Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	84
4.3. Öğrenci Çalışma Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi.....	87
4.3.1. Öğrenci Çalışma Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	87
4.3.1.1. Tipografik Özellikler.....	88
4.3.1.2. Metin Örgütleyiciler.....	91

4.3.2. Öğrenci Çalışma Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	94
4.3.3. Öğrenci Çalışma Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	100
4.3.4. Öğrenci Çalışma Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi.....	104
4.3.5. Öğrenci Çalışma Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi.....	107
4.4. Araştırma Hipotezlerinin İncelenmesi.....	110

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	111
5.2. Öneriler.....	113
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	113
5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	115
KAYNAKÇA.....	116
EKLER.....	122

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Örneklemeye alınan uygulama yerleri ve öğretmen sayıları.....	36
Tablo 2. Anket maddelerinin yorumlanmasında ortalamaların puan aralıkları	38
Tablo 3. Öğretmen kılavuz kitabının değerlendirilmesinde metin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	39
Tablo 4. Öğretmen kılavuz kitabının değerlendirilmesinde görsel öğelerin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	47
Tablo 5. Öğretmen kılavuz kitabının değerlendirilmesinde sayfa tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	53
Tablo 6. Öğretmen kılavuz kitabının değerlendirilmesinde kapak tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	57
Tablo 7. Öğretmen kılavuz kitabının değerlendirilmesinde üretime yönelik dış yapı özelliklerine ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	60
Tablo 8. Öğrenci ders kitabının değerlendirilmesinde metin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	64
Tablo 9. Öğrenci ders kitabının değerlendirilmesinde görsel öğelerin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	71
Tablo 10. Öğrenci ders kitabının değerlendirilmesinde sayfa tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	77
Tablo 11. Öğrenci ders kitabının değerlendirilmesinde kapak tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	81
Tablo 12. Öğrenci ders kitabının değerlendirilmesinde üretime yönelik dış yapı özelliklerine ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	84
Tablo 13. Öğrenci çalışma kitabının değerlendirilmesinde metin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	87

Tablo 14. Öğrenci çalışma kitabının değerlendirilmesinde görsel öğelerin tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	95
Tablo 15. Öğrenci çalışma kitabının değerlendirilmesinde sayfa tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	100
Tablo 16. Öğrenci çalışma kitabının değerlendirilmesinde kapak tasarımına ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	104
Tablo 17. Öğrenci çalışma kitabının değerlendirilmesinde üretime yönelik dış yapı özelliklerine ilişkin maddelerin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	107

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim, yeni yetişen kuşakları toplum hayatına hazırlamak amacıyla onların gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği”dir (Oğuzkan, 1976). Demirel (2002)’e göre ise eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme oluşturma sürecidir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi eğitimin zorunlulukla değil istendik bir şekilde olması gerektiği ve davranışların değişmesinin esas olduğu görülmektedir. İnsanların hayatları boyunca süren eğitimin bir bölümü okullarda ya da sınıflarda planlı ve programlı bir şekilde yapılmaktadır (Küçükahmet, 1995). Eğitim sadece okulda verilmez. Okul dışında da bireylere olumlu davranış değişikliği kazandırılabilir. Ancak okul içinde yapılan eğitimde önceden yapılmış olan bir planın gerçekleştirilmesi söz konusudur. Dolayısıyla okul içinde verilen eğitim bir anlamda öğretim olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim, eğitimin planlı bir şekilde bireyler tarafından yapılan halidir (Duman, 2001). Öğretimin oluşması için bilgiye ihtiyaç vardır ve bu bilgilerin elde edilmesinde; yöntem, teknik ve araç-gereçler sıklıkla kullanılmaktadır. Öğretim daha önceden belirlenmiş bir program rehberliğinde olmaktadır. Öğretim programı sayesinde bireyde oluşması beklenen davranışların meydana gelip gelmediğini anlayabiliriz. Öğretim materyalleri olmadan öğretim programının başarısından bahsetmemiz mümkün değildir. Okullarda bu amaç doğrultusunda slâyt, kitap, harita, bilgisayar, tepegöz gibi materyaller bulunmakta, Demirel, Seferoğlu ve Yağcı (2001)’ya göre bu materyaller öğretim programının başarısına direkt etki etmektedir.

Heinich, Molenda ve Russel (1999)’in ifade ettiği gibi öğretim materyalleri, bilginin öğrenene ulaştırılabileceği farklı ortamlar ve yollar olarak tanımlanabilir. Öğretim materyallerini hem öğrenciler hem de öğretmenler kullanabilirler. Kalıcı bir öğrenmenin oluşması için materyallerin eğitim-öğretim ortamında devamlı kullanıma hazır halde bulunması gerekmektedir (Kaya, 2005). Okullarda öğretim programlarına dayalı olarak birçok öğretim materyalleri kullanılmaktadır. Eğitim-öğretim ortamında belirlenen hedeflere ulaşmak için kullandığımız materyaller öğretim materyalleridir (Çakır, 2006).

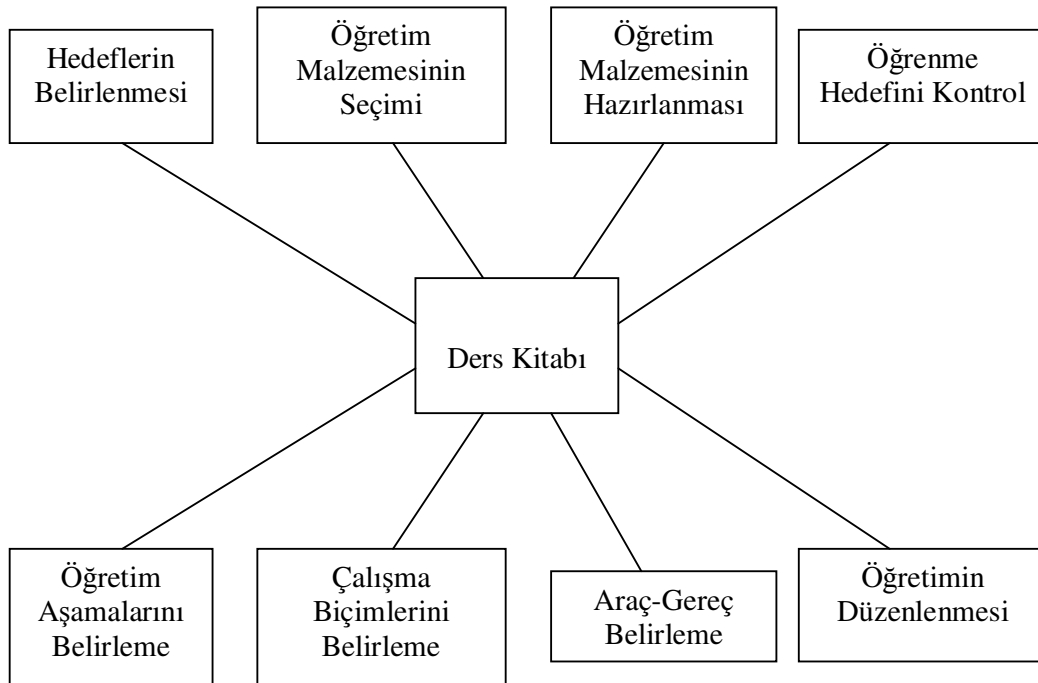
Öğretim materyallerinden bazıları kitap, harita, tepegöz asetati, slâyt, vb.'dir. Öğretimde kaliteyi ve verimi arttırmak ve konuların pekişmesi için materyaller büyük bir öneme sahiptir.

Ders kitabı ulaşılması ve tekrar kullanılması bakımından en etkili öğretim materyallerindendir (Çakır, 2006). Materyalleri kullanırken doğru materyalleri seçmeli, amaca hizmet etmeli ve kullanımı kullanıcılar (öğretmen, öğrenci) tarafından bilinmelidir. Herkesin kolayca ulaşabileceği ve okullarda en yaygın eğitim-öğretim materyali olarak kullanılan ders kitapları bu bakımdan önemli bir yere sahiptir. İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin, ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırayı ders kitapları almaktadır. Bunu sırasıyla ansiklopediler, yardımcı ders kitapları, bilgisayar ve eğitim CD'leri izlemektedir (Tor ve Erden, 2004). Ders kitapları sayesinde öğrenciler, konuya ve öğretmenin anlattıklarına istediği zaman ve istediği yerde ulaşma imkânına sahip olurlar (Küçükahmet, 2003). Keser (2004) tarafından da ifade edildiği gibi insanlar Dünya'nın oluşuyla birlikte her zaman yeni bilgiler üretmişler ve bunu da saklamak istemişlerdir. Kitaplar sayesinde bu üretilen bilgiler güvenli bir şekilde saklanmıştır.

Kitaplar sayesinde o toplumun özellikleri hakkında bilgi sahibi olabiliriz. İnsanlar bilgileri alıp kullanmışlar ve yaşadıklarını yazılı ve basılı yapılara aktarıp bir araya getirerek kitapları oluşturmuşlardır. Dayak (1998), eğitim kurumlarında da bu bilgileri aktaran materyallerin en önemlilerinin başında ders kitaplarının bulunduğunu ifade etmiştir. Ders kitapları tüm eğitim kurumlarında bulunabilen ve kolayca ulaşılabilen bir kaynak olup, öğretim programıyla birliktelik sağladığı takdirde başarılı kabul edilir. Ders kitapları öğrenciye bilgiye ulaşmada rehberlik eden temel kaynaklardan birisidir. Ders kitabı sınanmış doğruluğu kanıtlanmış bilgileri bünyesinde bulundurmaktadır (Kula, 1988). Ders kitaplarındaki konular birbiriyle ilişkili ve sıralı bir biçimde verilmektedir. Bu bakımdan programın hedeflerine ulaşmada yardımcı olmaktadır. Ders kitapları öğretmene ve öğrenciye kaynak olma özelliğinin yanı sıra, onların gelişimlerinin ve yeteneklerinin artırılması, farkına varılması bakımından da önemli bir yere sahiptir. Kitaplar gerçek durumlara karşı seçme özelliğine sahip olup, çoğaltılma özelliği olmasından dolayı da eğitimde en çok kullanılan araçların başında gelmektedir (Hesapçioğlu, 1988). Ders kitabı öğretmene ders, ünite, konu planı yaparken kullanacağı bir taslak sağlamakta, fazla miktardaki ilgili bilgileri özet halinde sunmakta, öğretmeni ders için materyal

hazırlamaktan kurtarmakta, öğretmenlere bilgi ve aktivitelere ilişkin organize edilmiş bilgiler sunmaktadır (Ornstein ve Hurkins, 1993).

Türkiye’de kullanılmakta olan ders kitaplarının çoğu uzman kişilerce eleştirilere maruz kalmış, yetersiz olduğu dile getirilmiştir. Ders kitaplarının öğrencileri ezberle yönettikleri ileri sürülmektedir (Erkmen,1996). Ders kitaplarının kabul edilmesi için Talim Terbiye Kurulu’nun kabul etmesi, Tebliğler Dergisi’nde yayınlanmış olması, öğretim programlarında yer alan konuları kapsamaması ve programda belirlenen hedefleri gerçekleştirici nitelikte olması gerekir (Arseven, 2003;27). Kast ve Gerhard (1994) dersin aşamalarının saptanması, düzenlenmesi, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının kontrol edilmesi ve öğretimin düzenlenmesi açısından ders kitaplarının yardımcı bir materyal olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Genç, 2002;75). Ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke; kitapların öğretim programında belirlenen davranışları yani; bilgi, beceri ve özellikleri öğrencilere kazandıracak faaliyetleri içermesi ve bu faaliyetlere rehberlik edici özellikte olmasıdır (Ünsal ve Güneş, 2002). Ders kitaplarında genel ve özel hedefler somutlaştırılarak sunulur. Ayrıca ders kitapları, sınıf içindeki öğretim sürecini etkileyen, kullanılacak araç-gereçlerin seçimini belirleyen, öğrenci-öğretmen ilişkisini düzenleyen faktörlerin başında gelmektedir. Bu durum Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 1. Ders Kitabı (Aktaran: Genç, 2002;75)

Tüm bunlar dikkate alındığında, öğretim programının öğelerinin eksiksiz bir şekilde bulunduğu araçların başında ders kitapları gelmektedir. Kılıç ve Seven (2002) öğretim araçlarını; göze hitap eden araçlar, kulağa hitap eden araçlar, dokunma duyusuna hitap eden araçlar, koklama duyusuna hitap eden araçlar ve tat alma duyusuna hitap eden araçlar şeklinde sınıflandırmışlardır. Ders kitapları da bu sınıflandırma içinde göze hitabeden araçlar içinde yer almaktadır. Ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi ise göze hitap etmesi bakımından önemlidir. Ders kitapları öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak olması bakımından önemli olduğu gibi, sınıf içi öğrenme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli sayılacak etkilere sahiptir. Seven (2001)'e göre öğretim araçları içinde, en çok ders kitaplarının kullanılıyor olması öğretimdeki rolünü arttırmaktadır. Ders kitaplarının öğretimdeki rolü; öğretimin büyük bölümünün kitapların içeriği ile belirlenmesi, sınıf içi uygulamalarda, materyal olarak en çok ders kitapları kullanılması, okullardaki araç-gereç yoksunluğunun olması nedeniyle, ders kitapları öğretim aracı olarak seçilmesi şeklinde özetlenebilir (Kılıç ve Seven, 2002).

Eğitim ve öğretim uzun vadeli bir süreç olup, bu süreçte gönderici ve alıcıların birbiriyle bütünleşmesi gerekmektedir. Görsel tasarımı uygun olan ders kitapları öğrenciyi derse karşı daha çok motive eder ve başarısının artmasında önemli bir etkiye sahiptir (Eşgi, 2004). Geçmişten günümüze bilgi daima var olmuştur ve depolanma ihtiyacının olduğu bir gerçektir. Bu depolama ise yazılı materyaller sayesinde gerçekleşmektedir. Yazılı materyaller sayesinde insanlar bilgilerini, düşüncelerini, duygularını birbirleriyle paylaşmışlardır. Günümüzde ise yazılı materyaller en kolay ulaşılabilen ve rahatlıkla gelecek nesillere bırakılabilen bilgi kaynaklarının başında gelmektedir. Bu bilgi kaynaklarından olan ders kitapları öğretmenler ve öğrenciler için temel bilgi kaynağı durumuna gelmiştir. İletişimde albenilik çok önemlidir. Bu nedendir ki ders kitaplarının ilgi çekmesi ve görsel tasarım ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Görsel tasarım ilkeleri bakımından kitapları incelerken aşağıdaki esasları göz önünde tutmak gerekir (Eşgi, 2004):

- Metin Tasarımı,
- Görsel Öğelerin Tasarımı,
- Sayfa Tasarımı,

- Kapak Tasarımı,
- Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri bakımından uygun bir yapıda olup olmadığı.

Ders kitaplarının öğretmenlerin ve öğrencilerin ilgisini çekmesi gerekir. Bu açıdan da ders kitaplarında görsel tasarım ilkelerine uyulması önemlidir. Eğitimin her kademesinde ders kitapları sıklıkla başvurulan araç-gereçlerin başında gelmektedir. Ders kitapları da sadece sözcüklerden ve yazılardan ibaret olmayıp şekiller, grafikler vb. görsel öğelerden oluşmaktadır. Geçmişten günümüze kadar insanlar yeni bilgiler üretmişler ve bu bilgileri saklarken güvenli gördükleri kitaplara başvurmuşlardır. Bu bağlamda, öğretim ortamlarında en yaygın olarak kullanılan, sınıfta hemen hemen her öğrencide bulunan araç ders kitabıdır. Ayrıca kalıcı öğrenmelerin sağlanmasında diğer öğretim araçlarına oranla ders kitabı önemli bir yere sahiptir. Demirel ve Kıroğlu (2005) tarafından da ifade edildiği gibi, ders kitabı bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanan ve öğrenme amaçlı kullanılan bir öğretim materyalidir (Aktaran:Bağcı, 2007;3). İçeriğin en iyi şekilde bulunduğu materyallerin ders kitapları olduğu ifade edilmektedir (Yalın, 1996). Ders kitapları incelenirken öğretim programına uygunluğu, kullanılan dil ve anlatım, bilimsel içerik, görsel düzen ve görsel tasarım ilkeleri bakımından incelenmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Belirli bir dersin programında öngörülen konuların işlendiği; öğrencilere bilgi, beceri kazandırmak amacıyla hazırlanmış olan ders kitabı; öğretimde en çok kullanılan görsel araçların başında gelmektedir (Uluğ, 1991). Bu nedenle ders kitaplarının resim, karikatür, grafik, şema, harita ve tablo gibi görsel düzenini oluşturan ifadelerin kullanımına çok dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ders kitaplarının tasarımında bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlık ilkelerinin göz önüne alınmasının tasarımı etkili hale getirebileceği ifade edilmektedir (Becer, 1999). Ders kitaplarında yer alan görsel öğeler, “ görsel öğelere yer verdim ” kaygısıyla gerçekleştirilmektedir. Bu görsel öğeler nitelik dışında nicelik açısından da yeterli görülmemektedir. Türk ve İngiliz ders kitaplarına görsel öğeler açısından karşılaştırıldığı bir araştırmanın sonuçlarına göre; İngiliz ders kitaplarında kullanılan görsel öğeler, Türk ders kitaplarında kullanılan görsel öğelerden yaklaşık üç kat daha fazladır (Kabapınar, 2001). Teknolojik gelişmeler henüz okullarda tam olarak yerini alamadığı için ders kitapları hala birinci derecede öneme sahiptir (Dündar, 1995).

Görsel tasarım sayesinde konuların daha iyi anlaşılabilceği, açıklığın ortaya çıkacağı ve öğrencilerin yorumlama becerilerinin gelişeceği düşünülmektedir. Ders kitaplarının görsel öğeler açısından değerlendirilmesi yıllarca ihmal edilmiştir. Kitaplarda grafik tasarım adına tam bir karmaşa yaşanmaktadır. Kalabalık ve karmaşık sayfa tasarımları, sıkışık yazılar, son derece basit yapılmış durağan resimlemeler, gereksiz renk kullanımları, özellikle ilköğretim ders kitaplarında görülebilecek tasarım sorunlarından bazılarıdır (Pektaş, 2001). Ders kitapları ülkelerin vazgeçilmesi imkânsız olan eğitim ve öğretim materyallerindedir. Bu nedendir ki daha kaliteli ve sağlam bir şekilde yapılması gerekmektedir. Ders kitaplarının önemi ilköğretimde daha büyüktür. Çünkü ilköğretim öğrenciyeye okumayı sevdirmeye, okula ve öğrenmeye olumlu yaklaşma için çok önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocukla iletişime giren ders kitapları ona çekici gelmeli, öğrenciyeye olumlu yönde etkilemelidir (Semerci, 2004). Semerci (2004)'ye göre yapılan araştırmalarda öğrencilerin sınıfta zamanlarının yaklaşık %80'ini ders kitapları ve etkinliklerle geçirdikleri ifade edilmektedir. Bu bakımdan da ders kitaplarının öğretime katkısı açıkça görülmektedir. Ders kitabı sayesinde öğrenciler bildiklerini tekrar eder, pekiştirir ve bilgilerini düzenlerler. Bu nedenle, öğrencileri sıkmadan, onları eğlendirerek bilgiyi kavratacak alternatif ders kitaplarının hazırlanması, hazırlanan ders kitaplarındaki bilgilerin güncel olması, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yansıtması gerektiği, ayrıca kitaplarda yer alan bilgilerin görsel öğelerle desteklenmesinin öğrenciyeye derse karşı daha duyarlı yapacağı ifade edilmektedir (Esirgemez, 1995).

Ders kitaplarının kullanılmasının birinci nedeni, programa uygun olarak hazırlanan bir organizasyondan meydana gelmesi, ikinci nedeni, bir öğretim materyali olarak kullanılmasıdır. Birçok öğretmenin bir ders kitabı seçmesinin ve kullanmasının üçüncü nedeni rahatlığıdır. Bu sayede takip edilmesi ve ödevlendirilmesi kolay olmaktadır. Dördüncü nedeni ise öğrenci değerlendirmesinin amaçlanmasıdır. (Yanpar, 2005). Ülke ekonomisinin durumu ve doğal kaynakların bir gün tükenebileceği göz önüne alındığında, ders kitaplarının öğretim yılı boyunca kullanabilmeleri için, kitapların kapak kartonu, kâğıdı ve cildi kaliteli ve sağlam olması uygun olacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı ücretsiz olarak dağıttığı kitapların daha kaliteli olabilmesi için bu konuya ayırdığı bütçesini arttırması gerekmektedir.

Öğrencilerin öğrenmeye ilgi duyabilmeleri için ders kitaplarının kapakları ilgi çekici, estetik ve albenisi olması çok büyük öneme sahiptir (Ünsal ve Güneş, 2003). Bunun için,

ders kitaplarının kapaklarında içeriği yansıtacak bir tasarımda, öğrencilerin hoşlandıkları ve onlar için güncel olan çizgi film ya da hayal kahramanlarının resimlerine de yer verilmesi doğru olacaktır. Aynı şekilde matematik ders kitaplarının içeriğinde, öğrencilerin ilgisini çekmeyen, günlük yaşantısına uymayan konular, resimler, grafikler ve örnekler bulunarak ders kitaplarından çıkarılmalı ve bunların yerine öğrencilerin seviyelerine uygun güncel ve ilgisini çekebilecek nitelikte içerikler hazırlanmalıdır (Kaban, 2006). Bu içerik hazırlanırken öğretmen, öğrenci, çocuk gelişim uzmanları ve psikologların görüşleri dikkate alınmalıdır.

Ders kitapları hazırlanırken uygulayıcı konumunda olan öğretmenlerin görüşlerine de önem verilmelidir. Her öğretim yılı sonunda okutulan ders kitapları öğretmenler tarafından değerlendirilir ve bu değerlendirmeler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dikkate alınırsa öğretimdeki başarının artacağı ifade edilmektedir. (Esirgemez, 1995). Matematik derslerindeki başarısızlığın nedenleri arasında, kitaplardaki ifadelerin karmaşık ve anlamsız oluşu, verilen örneklerin günlük yaşamla yeterince ilişkilendirilmemesi gibi faktörler bulunmaktadır (Çakır, 2006). Diğer ders kitaplarında olduğu gibi matematik ders kitaplarının hazırlanmasında da dikkate alınması gereken pek çok faktör vardır. Özellikle görsel tasarım ilkelerine uyulmadan hazırlanan kitaplar, öğrenciye sıkıcı gelmektedir. Ders kitaplarının çocuk psikolojisinden anlamayan, bu konuda eğitim almamış piyasa ressamlarına yaptırıldığı da bilinen bir gerçektir. Bunun nedenlerinden birisi de MEB'in ders kitaplarının resimlenmesinde kitapları resimleyecek, kadrolu uzman ressamlarının olmaması ve bu konu için çok az bir ödenek hazırlanmasıdır. Kalitesiz resimler, kalitesiz kâğıtlara basılmakta ve kitap ciltlemeleri de dayanıksız olmaktadır (Kibarkaya, 1996). Yıllarca en çok korkulan ve sınavlarda en az doğru cevapların verildiği bir ders olan matematik dersi öğrencilere sevdirilerek, eğlenceli bir şekilde kazandırılırsa öğretimin amacı da gerçekleşmiş olacaktır (İpek, 2003). Ders kitabının resim, dil, ve sayfa tasarımı gibi yönlerden etkili olarak tasarlanmış olması, öğrencinin okuma performansını ve kitapla olan etkileşimini artırmaktadır (Garofalo, 1988). Bir ders kitabının ilgi çekici ve albenisi olması için ilk izlenim çok önemlidir. Bunu da sağlayan kitabın görsel tasarımıdır.

1.2. Tezin Önemi

Bu araştırma; matematik ders kitaplarının görsel tasarımını değerlendirmeye yönelik araştırma olması, ilköğretim 5. sınıf matematik dersi öğretmenleri başta olmak üzere ders

kitabı seçme ve değerlendirme görevini üstlenecek olan, ders kitabı hazırlayacak olan öğretmen ya da yazarlara mevcut kitapların görsel tasarım hakkındaki görüşlerle ilgili bir örnek oluşturması, matematik ders kitaplarını kullanan öğrencilere ve onların velilerine bilgi sağlaması, matematik ders kitaplarını hazırlayanlara bilimsel bilgi sağlaması, ders kitaplarıyla ilgili araştırma yapacak kişilere bilgi sağlaması açısından önemlidir. Bu sayede bundan sonra hazırlanacak ders kitapları için görsel tasarım ilkelerinin önemi daha iyi kavranabilir.

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenmesine kaynaklık eden en önemli öğretim materyalidir. Eğitimdeki başarıyı arttırmada ve hedeflere ulaşmada büyük önemi ve yeri olan ders kitapları öğretimde olmazsa olmaz bir kaynaktır. Öğrencilere ve öğretmenlere olan yararlarını açıklamak gerekirse Kılıç ve Seven (2002) tarafından da ifade edildiği gibi;

Öğrenciler için;

- Konular ve bilgiler arasındaki karmaşıklığı giderir.
- Bireysel ders çalışmada öğrenciye sorumluluk verir.
- Dersteki eksiklikleri giderir, konunun pekişmesini sağlar.
- Bilgilerin tekrar edilmesine ve gözden geçirilmesine fırsat verir.
- Devamlı ve kolaylıkla ulaşılabilirlik kolaylığı sağlar.

Öğretmenler için;

- Öğretimdeki hedeflere ulaşmada yardımcı olur.
- Dersin planlı olarak işlenmesinde etkili rol oynar.
- Konuyla bütünlük sağlar, bilgileri sunar.
- Öğretimi kolaylaştırır.
- Materyal hazırlanmasında yönlendirme yapar.

Ders kitaplarının özellikle, ilköğretimde önemi daha da büyüktür. İlköğretim, matematiksel kavram ve becerileri kazandırmada bir başlangıç dönemidir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki çocuklar için yazılacak ve basılacak kitapların niteliği ön plana çıkmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002). Çocukların ilgisini çekmesi bakımından hazırlanan bir ders

kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olması gereklidir. Bu özellikleri taşımayan kitaplar öğrenciyi öğretimde maksimum faydalanmadan yoksun bırakabilir. Matematik öğretiminde en önemli sorumluluk öğretmendedir. Öğretmenin kullandığı en önemli araç da ders kitabıdır. İyi bir matematik öğretimi için matematik kitaplarının görsel tasarımına ayrıca önem verilmelidir. Ders kitapları öğretim programının uygulanması niteliğindedir. Etkili bir ders kitabı birçok özelliği beraberinde getirir. Ders kitapları öğrenme-öğretme sürecinde vazgeçilmez, en çok kullanılan ve içerisinde görsel araçların çok kullanıldığı materyallerden birisidir (Uluğ, 1991).

Öğrencinin ilgisini çeken, öğrencide derse karşı ilgi uyandıran ve okuma hevesini arttıran bir ders kitabı bireysel öğrenmede önemli bir role sahiptir (Kılıç ve Seven, 2002). Ülkemizde en çok kullanılan ders materyali kitaplardır. Bu yüzden öğrencilerin faydalanacağı ders kitapları özenli bir şekilde hazırlanmalıdır. Bu ders kitaplarının albenisi olmalı ve kendini alıcıya sevdirmelidir. Öğrencilerin kitapları sevmesi için göze hoş gelmesi gerekir. Bunu da görsel tasarımı güzel bir şekilde yaparsak başarmış oluruz (Semerci, 2004).

Bu araştırma ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkında eksiklikler ve yapılması gereken düzenlemeleri bildirmesi bakımından öneme sahiptir. Günümüzdeki ders kitaplarının görsel tasarım özelliklerine bakıldığında estetiklik özelliği olmayan, anlaşılması güç grafiksel çizimleri olan, sonraki yıllarda kullanılmasını engelleyen kalitesiz ve dayanıksız, ele alınınca sayfaları kopan ve cildi ayrılan, çocukların ilgisini çekmeyen kitap kapakları, resimler ve şekillerle dolu bir ders kitabı yarardan çok çocukların eğitimi ve gelişmesine zarar veren bir nitelikte olduğu ortaya çıkmaktadır (Dündar, 1995). Bu nedenle yapılan araştırmada “İlköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi” incelenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliği ile hazırlanacak kitapların nasıl, ne şekilde olması gerektiğini bazı kurallara bağlamıştır. Bu yönetmeliğin kapsamına baktığımızda ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesine yönelik uygulamalara yer verildiğini görmekteyiz. Dersin ve konuların özelliklerine göre yazı, fotoğraf, resim, karikatür, tablo, grafik, şema gibi öğretime yardımcı unsurların kitaplarda yer alması istenirken bu öğelerin, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere

konularak gerekli açıklamaların yapılması, baskılarının açık, net, estetik ve anlaşılır olması ve olabildiğince kaliteli kâğıda basılması gerektiği yönetmelik kapsamında dikkat edilmesi gereken hususlar olarak belirtilmiştir (MEB, 1995).

Bu araştırmanın sonuçlarının, ders kitabını hazırlayanlara, öğretmenlere ve araştırma yapan kişilere rehberlik edeceği ve matematik eğitimcileri tarafından kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin öğretim faaliyetlerinde etkili bir araç olan matematik ders kitaplarının görsel tasarım açısından incelenmesinin öğrenci, öğretmen, yazar ve araştırmacılara yararlı olması beklenmektedir.

1.3. Tezin Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının (Öğretmen Kılavuz, Öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitapları) görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesini ve görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemektir.

1.4. Problem Cümlesi

Yukarıdaki bilgiler ışığında problem cümlesi; “Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının (Öğretmen Kılavuz, Öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitapları) görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri nedir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.5. Alt Problemler

i) Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri nedir?

ii) Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri nedir?

iii) Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri nedir?

1.6. Sayıtlar

i) Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri materyal geliştirme hakkında yeterli bilgiye sahiptirler.

ii) Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri matematik dersi için hazırlanmış öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitaplarını titizlikle incelemişlerdir.

1.7. Hipotezler

- i)** Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.
- ii)** Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.
- iii)** Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.

1.8. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- i)** İlköğretim beşinci sınıf matematik dersinde kullanılmak üzere yayınlanmış, 2007-2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün beşinci sınıf öğretmenlerine dağıtılmış olan kılavuz kitabı,
- ii)** İlköğretim beşinci sınıf matematik dersinde kullanılmak üzere yayınlanmış, 2007-2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün beşinci sınıf öğrencilerine dağıtılmış olan ders kitabı,
- iii)** İlköğretim beşinci sınıf matematik dersinde kullanılmak üzere yayınlanmış, 2007-2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün beşinci sınıf öğrencilerine dağıtılmış olan çalışma kitabı,
- iv)** Afyonkarahisar merkez ve köyleri ile Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesi ve Hocalar ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 2007–2008 öğretim yılında beşinci sınıfta matematik dersini veren sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Ders kitabı: Eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyalidir (Toprak, 1993).

Değerlendirme: Ölçümlerden bir anlam çıkarmak ve ölçülen nesnelere hakkında bir değer yargısına ulaşmaktır (Tekin, 1991;39).

Görsel okuryazarlık: Görsel okuryazarlık, aracı tanıyanların algı stratejisini, tecrübelerini ve zihinsel becerilerini kullanarak görseli doğru yorumlama çabasıdır (Kılıç ve Seven, 2002)

Görsel tasarım: Sözel bilgilerin resimlendirilmesi ve görsel materyallerin amaca uygun olarak kullanılabilir olmasını sağlamaktır (Semerci ve Semerci, 2004).

Metin tasarımı: Metin Tasarımı yazılı söylevi daha etkili sunmak için kâğıt üzerinde veya bilgisayar ekranı üzerinde dizgi, yapılandırma, tasarım ve çizim prensiplerini basılacak sayfa üzerinde uygulamaktır (Jonassen, 1982).

Tasarım: Bir ürün ortaya koymaya yönelik düşünsel ya da maddi çalışmalar süresidir (Dündar, 1995;6).

Yazı Büyüklüğü (Punto): Basım endüstrisinde yazı boyutu için kullanılan ölçü birimlerinden biri. Bir punto 0,0138 inç karşılığı büyüklüktür (Ünal ve Şimşek, 2002; 214).

Yazı Karakteri: Ders kitaplarının okunabilirliğini etkileyen, tırnaklı ve tırnaksız sınıfları olan değişik yazı stilleridir (Ünal ve Şimşek, 2002; 215).

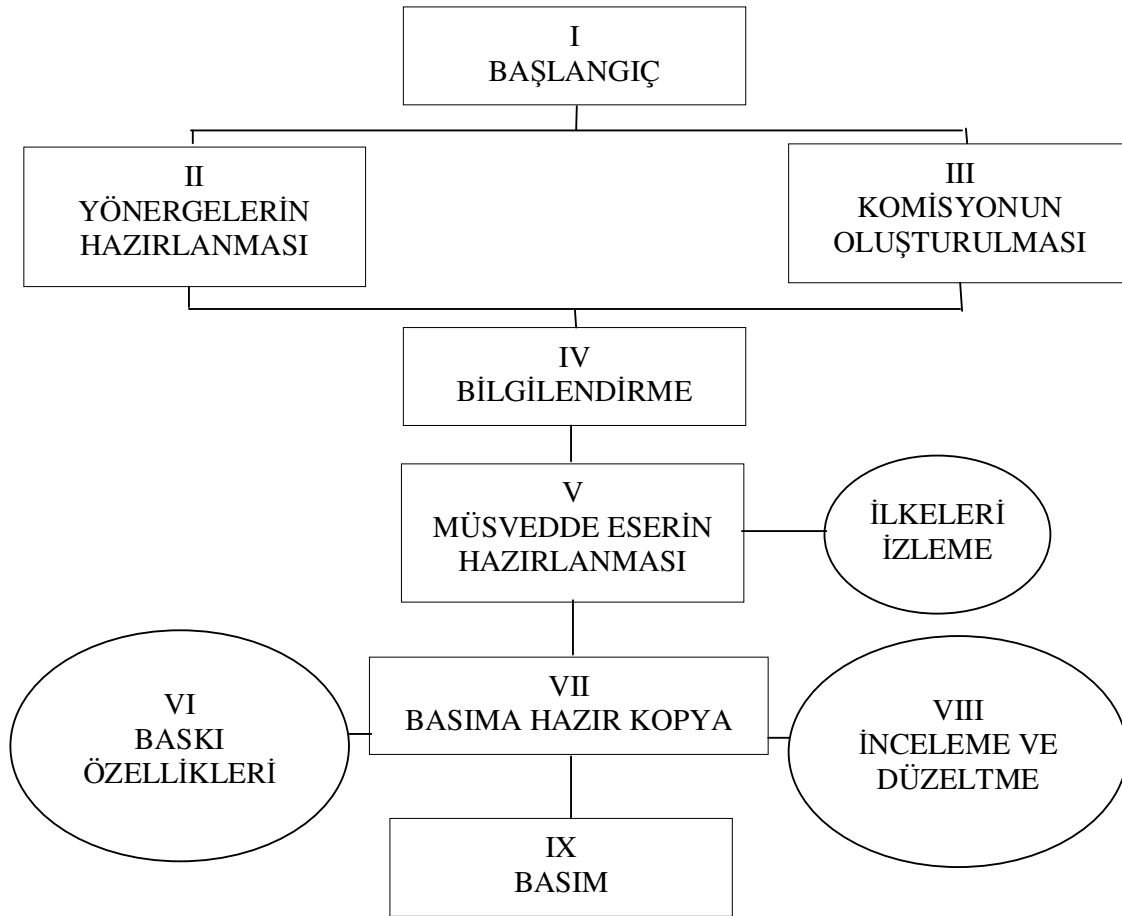
İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Ders Kitaplarının Hazırlanması ve İncelenmesi

Ders kitabı, ülkemizde yaygın olarak kullanılan öğretim materyallerinin başında gelmektedir. Eğitim-öğretim yılında kullanılması uygun görülen ders kitapları ticari yayımcılar ya da MEB tarafından yayınlanır. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi'nce 1994 yılında "Ders Kitabı Geliştirme Modeli" oluşturulmuş ve bu süreç aşağıda verilmiştir.

Şekil 2. Ders kitabı geliştirme modeli (Aktaran: Kılıç ve Seven, 2002; 53)

Ülkemizde 1946 yılına kadar okullarda tek kitapla öğretim olmuş, bunun zararları ve yetersizlikleri tartışılıp karara bağlanmış ve 1949'dan itibaren tek kitapla öğretime son verilmiştir. Son yıllarda öğretime yeni materyaller (tepegöz, vcd, projeksiyon vb.) girse de ülkemizde öğretim amacıyla kullanılan temel kaynak ders kitaplarıdır (İçmeli, 1996).

2.1.2. Ders Kitabı İncelemede Ölçütler

Dündar (1995)'a göre ders kitabının eğitim-öğretimde görevini yerine getirebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler aşağıda sıralanmıştır:

- i) İçerik yönünden ders kitaplarının ders programın hedeflerine uygun olması,
- ii) Ders kitaplarının objektif ve doğru bilgileri içermesi,
- iii) Ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygun olması,
- iv) Ders kitaplarındaki dil, üslup ve anlatım tarzının, imla kuralları ve sözcüklerin öğrenci düzeyine uygun olması,
- v) İçerik düzeni açısından ders kitabının, program hedeflerine uygun ve bölümlerin sonunda iyi organize edilmiş konu özetlerini, tekrar ve uygulanabilir alıştırmaları, yazılı anlatımı destekleyen şekil, grafik, harita ve tabloları içermesi,
- vi) Kitabın görsel yapısının sade ve okunabilir yazılardan, okumayı kolaylaştırıcı satırlardan, kaliteli kâğıt, estetik görünüş, kısa ve anlaşılır cümlelerden oluşması.

Bu özellikler dikkate alındığında; ders kitaplarının incelenmesi yapılırken ders kitabının öğretim programına uygunluğu, kullanılan dil ve anlatım, bilimsel içerik, görsel düzen ve tasarım ilkeleri olarak beş ana başlık altında değerlendirilmesi gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2002).

2.1.2.1. Ders Kitaplarının Öğretim Programına Uygunluğu

Öğrencilere kazandırılacak yaşantıların etkin ve verimli olabilmesi ancak iyi bir eğitim programı ile mümkün olmaktadır (Varış, 1991). Öğretimi içine alan öğretim programları, ders kitaplarıyla bütünlük sağladığı takdirde başarılı sayılır. Öğretim programları, eğitimin planlı, amaçlı, kasıtlı olan kısmıdır (Kılıç ve Seven, 2002). Eğitim programları, öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Öğretim programında hedef-davranışlar, içerik, yöntem ve teknikler, kullanılacak araç-gereçler, ölçme ve değerlendirme yer almaktadır (Bağcı, 2007). Konuların düzenli olarak işlendiği ders kitaplarını eğitim-

öğretim dönemi başlamadan önce her öğretmenin incelemesi doğru olacaktır. Daha önceki yıllarda öğretmenlerimize kitap seçme hakkı tanınmıştır. Sınıf ve branş öğretmenleri, zümre toplantısı yaparak okutulacak kitapları ve seçme gerekçelerini belirterek ders kitaplarını seçiyorlardı. 2003 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her okula, öğrenci sayısı kadar ders kitapları gönderilmeye başlanmış olup, ders kitaplarını seçme durumu ortadan kaldırılmış, tüm ülkede o ders için aynı kitapla eğitim-öğretim yapılmaya başlanmıştır. Çakır (2006)'a göre bu ders kitapları, öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Öğrencide olmasını istediğimiz davranışlar, yetenekler, tutum ve beceriler öğretim programı sayesinde onlara kazandırılabilir.

Öğretim programları MEB'e bağlı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenir ve daha sonra tebliğler dergisinde yayınlanır. Öğretmenlerin, yayınlanan bu öğretim programlarını inceleyip değerlendirmesi, kazandırılacak davranışlarla ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir (Genç, 2002). Hedef-davranışlar sayesinde öğretim programının sınırları ortaya çıkarılmış olur. Hedef-davranışlara bakarak sınıflarda kazandırılması düşünülen bilgi ve davranışlar ortaya çıkarılmaktadır. Hedef-davranışlar öğrenci seviyesinde değilse hem öğrenci bu davranışları gerçekleştiremez hem de öğretim programıyla olan birliktelik ortadan kaybolmuş olur. Hedef-davranışlar sayesinde öğrenciye istenen yeni davranışlar kazandırılabilir (Tekin, 1991).

Yalın (1996) ders kitaplarının tasarımı ile ilgili çalışmasında Türkiye'de kitap gelişiminde içeriğin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. İçeriği düzenlerken bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru bir yol takip edilmeli, bilgiler tutarlı ve güncel bir şekilde sıralanmalı, öğrencilerin seviyeleri de göz önünde tutulmalıdır (Kılıç ve Seven, 2002). Ders kitaplarında öğrenciyi hedefe ulaştıracak ipuçları, alıştırmalar ve ilgi çekici ifadeler olmalıdır (Bağcı, 2007). Yöntem ve teknik doğru seçilir ve uygun materyal kullanılırsa öğretim programlarının etkisi artacaktır. Öğretim programları, bizi hedefe ulaştırabilecek en önemli basamaklardandır. Bu nedenle ders kitapları ve öğretim programlarının uygunluğu konusu ihmal edilmemesi ve gerekli düzenleme incelemeler yapılarak ders kitaplarının eğitim-öğretime katkısı artırılması gerekmektedir.

2.1.2.2. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Ders kitapları, düzgün ve doğru bir Türkçe ile yazılmalı, yanlış anlaşılmalara izin verilmemelidir. Bu sayede alıcılara yani öğrencilere anadil bilinci kazandırılabilir. Yabancı

sözcüklere mümkünse hiç yer verilmemelidir. Yabancı sözcükler var ise yanlarına Türkçe okunuşları parantez içinde yazılması doğru olacaktır (Demirel, 2002). Öğrencilerin öğrenme ve gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifadeler kullanılması gereklidir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2001).

Dil, iletişimde, bilgiyi ifade etmede, dönüt almada, bilgiyi anlamlandırmada gerekli olan bir araçtır. Kaynaktan yani ders kitabından çıkan mesajlar alıcıya dil sayesinde ulaşmaktadır (Dökmen, 1996). Ders kitaplarında bu dil, yazılı anlatımdır. Anlatılmak istenen duygu, düşünce ve olaylar için en uygun ve doğru kelimeler kullanmak gereklidir. Ders kitaplarındaki kelimeler, cümleler ve anlatım biçimleri çocuğun dil seviyesine ve dilbilgisi kurallarına uygun bir şekilde seçilmelidir (Çakır, 2006). Matematiksel alıştırmalar ve soruları anlamada öğrenciler zorluk çekiyorsa ders kitabının dil ve anlatım yönü yetersiz demektir. Böylelikle öğrenciler kendilerini yetersiz hissedecekler ve özgüvenleri olumsuz etkilenecektir (Kaban, 2006). Ders kitaplarındaki başlıklar mümkün olduğunca kısa ve açık bir dille ifade edilmesi doğru olacaktır (Keser, 2004). Ders kitaplarının genel özelliklerinden biri olan dil ve anlatım, yerinde ve doğru olarak ders kitaplarında yer alırsa öğretimdeki başarının artması mümkün olacaktır (Semerci ve Semerci, 2004).

Dil ve anlatımda;

- Kelimler doğru yazılması,
- Kurallı cümleler kurulması,
- Gereksiz kelimelere yer verilmemesi,
- Yazılanlar öğrenci seviyelerine ve sınıflarına uygun olması,
- Dilbilgisi kurallarına uyulması,
- Kavramlar dikkatle seçilmesi gibi özelliklere dikkat edilmesi öğrencini kendini ders kitabına yakın hissetmesini ve kendine güven duygusunun pekişmesini sağlayacak, öğretimdeki başarıyı arttıracaktır (Kılıç ve Seven, 2002).

2.1.2.3. Ders Kitaplarında Bilimsel İçerik

Bir ders kitabının niteliği ve kullanılabilirliği önemlidir. Ders kitabının seçiminde birinci öncelik bilimsel içerik olması gerekir (Demirel ve diğerleri, 2001). Bilimsel bilgi ve içerik beraber incelenmektedir. Bilimsel bilgi denince aklın elde ettiği, geçerliliği ve tutarlılığı

olan bilgiler aklımıza gelir. Ders kitaplarının bilimsel içeriği hazırlanırken azami özen ve önem gösterilmesi gerekir (Ünsal ve Güneş, 2004). Sistemli, düzenli, kanıtlanabilen, belirli bir konuda belirli bir yöntem kullanılarak elde edilmiş nesnel bilgileri bilimsel bilgi olarak tanımlayabiliriz (Çuçen, 2001). Bilimsel bilgi, tekrar edilince aynı sonuçlar çıkan bilgidir diyebiliriz. Ders kitapları bilimsel bilgiyi aktaran önemli bir kaynaktır. Bilimsel içeriğin içinde ders kitapları öğretimde çok faydalı bir görev üstlenirler. Ders kitapları, ulaştığı topluma bilimsel bilgiyi sunar. Neden-sonuç ilişkisiyle beraber verilen bilgiler, öğrencilerin eleştirel ve araştırmacı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olmaktadır (Aslantürk, 2002).

İçerik düzenlenirken;

- Basitten karmaşığa,
- Ön şart niteliğindeki bilgilerin öne alınması,
- Bütünden parçaya doğru gidilmesine,
- Kronolojik sıra izlenmesine,
- Kolaydan zora, somuttan soyuta,
- Yakından uzağa gidilmesine özen gösterilmesinin fayda sağlayacağı belirtilmektedir (Kılıç ve Seven,2002).

2.1.2.4. Ders Kitaplarında Görsel Düzen

Ders kitaplarında konuların özelliğine göre değişik görsel öğelerin kullanılması başarıyı arttırmaktadır. Yazılar, fotoğraflar, resim, karikatürler, grafikler ve şemalar bu görsel öğelerdendir (Çakır, 2006). Öğrencilerin yazıdan çok resim, şekil, grafik vb. dikkatlerini çekmektedir. Bu görsel unsurlar konuyu tam olarak anlaşılmasına yardımcı olmakta, estetik olarak görsele ilgi çekilmesini sağlamakta, öğrencilerin psikolojik yapısına ve görsel algılamaya özelliklerine hitap etmektedir (Kibarkaya, 1996). Kitaplarda kullanılan resim ve şekillerin bilgilerin açıklanması, yorumlanması, metnin tamamlanması ve sayfanın süslenmesi gibi görevleri bulunmaktadır (Digisi ve Willett 1995). Kullanımdaki ders kitaplarında kalabalık sayfalar, sıkışık yazılar, amatörce yapılmış resimler, gereksiz renkler görsel açıdan rahatsızlık vermektedir (Pektaş, 2001). Halbuki Cros ve Cypher (1961) tarafından yapılan çalışmada belirtildiği gibi “ders kitabındaki görsel düzen

çocuğun seviyesine uygun, anlayacağı ve zorluk çekmeyeceği biçimde olmalıdır” (Aktaran: Çakır, 2006;12). Öğrenciler, metni yorumlayabilme ve metni tamamlayabilme niteliklerine sahip olmalıdırlar (Uçar, 2004). Öğretmenlerin ve yazarların ders kitaplarındaki görsel öğelerin renkli ve parlak olmasından çok iyi açıklanmış, sade ve yorumlanmış olanını tercih etmesi doğru olacaktır. Resim, çizelge, grafik vb. unsurların öğrenmede bilgiyi aydınlattıkları ve konuları daha canlı hale getirdikleri bilinmektedir (Özay ve Hasenekoğlu, 2007). Yazı tipi ve boyutu, büyük harfler vb. kitaplara görsel düzen içinde estetik özellik katan unsurlardandır (Çakır, 2006). Görsel düzende dikkat edilmesi gerekenleri, konuya uygunluk, öğrenci seviyesine uygunluk, açıklayıcı bilgiler ve sayfa düzeni olarak sıralayabiliriz (Kılıç ve Seven, 2002).

Görsel öğeleri açıklayıcı bilgiler verilirse görseller daha iyi anlaşılıp öğrencilerin hayal gücü artarsa öğrenme ve bilme isteği de artacaktır (Oğuzkan, 1983). Görsel öğeler birçok yazının anlatacağını tek başına anlatabileceğinden, öğrencilerin sözcükler içinde boğulmasını engellemektedir. Görsel boyutların çok büyük olmaması, tüm sayfayı kaplamaması gerekmektedir. Görsel öğeler yerleştirilirken sayfanın altına ya da üstüne yerleştirilmeli, sayfalar arasında tutarlılık olması daha uygun olacaktır (Ünal ve Şimşek, 2002). Renkler, amaca uygunluk ve öğrenci albenisi bakımından önemlidir. Renklerin net, baskıların açık, konuların öğrenci seviyesine uygun olması görsel düzen bakımından gereklidir. İnsanların kırmızı rengi uzun süre hatırladıkları, sarı renge bakma eğiliminde oldukları araştırmalardan ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı önemli görülen kısımlarda sarı renk kullanılması öğrenme sürecinde faydalı görülmektedir (Kabapınar, 2003).

2.1.2.5. Ders Kitaplarında Tasarım İlkeleri

Tasarım ilkeleri yerli yerinde kullanıldığı takdirde görevini yerine getirmiş olur. Tasarım ilkelerine uyulursa ders kitabı öğrenciler ve öğretmenler için çok faydalı ve önemli kaynaklardan birisi olacaktır (Küçükahmet, 2003). Öğrencilerin performansının artırılması için ders kitabındaki resimler, sözler, şekiller gibi öğelerin etkili ve doğru bir biçimde yerleştirilmesi gerekmektedir (Bağcı, 2007).

Thompson (1994)’ın çalışmasında açıklandığı gibi, tasarım ilkeleri içinde denge, bütünlük, yakınlık, vurgu ve hizalama gibi tasarım ilkelerini de ders kitaplarını hazırlarken dikkate almalıyız (Aktaran: İpek, 2003;20).

Denge: Denge, araç-gereçlerdeki öğelerin ağırlığı ile ilgili bir kavramdır. Öğelerin, yatay ve dikey eksenin iki tarafında eşit olarak dağıtılmasıyla denge oluşmaktadır (Yalın, 2001). 2 türlü dengeden söz etmek gerekir. Bunlar;

- Simetrik (Formal) Denge: Bir görsel öğenin merkezinden ikiye bölündüğünde, tasarımın her iki tarafında da birbirine yansımadır (Yalın, 2001).
- Asimetrik (İnformal Denge): Görsel öğelerin düzenli bir biçimde değil, rasgele sayfaya yerleştirilmiş sayfa düzenidir (Uçar, 2004).

Bütünlük: Ders kitaplarında hem ilgili sayfa, hem de ilgili sayfa ile diğer sayfalar arasındaki uyum bütünlük olarak tanımlanabilir (Yalın, 2001). Bütünlük, birden fazla davranışı gerçekleştirmeye hizmet etme adına yararlı olacaktır. Kitaplar tasarlanırken yalnız bir sayfa değil, bütün sayfaların uyumundan (resim, yazı, renk vb.) bahsetmek daha uygundur (Becer, 1999). Matematik ders kitabında öğretilecek konuların bir bütünlük içinde verilmesi önemlidir. Bölümler ve konular arasında bütünlük olursa öğrencilerin bilgiler arası bağlantı kurması sağlanmış olacaktır (Çakır, 2006).

Yakınlık: Yakınlık, öğeler arasında gerekli mesafe olarak ifade edilmektedir (Bağcı, 2007). Birbirine yakın olan öğeler birbirleriyle ilişkili, uzak öğeler ise ilişkisiz olarak tanımlanır (Yalın, 2001). Eğitim-öğretimdeki başlıca kaynaklardan olan ders kitaplarında da öğelerin birbiriyle iç içe ve yakın olması gerekir. Sayfa üzerindeki resim, şekil, grafik, fotoğraf gibi görsel öğelerin birbirine yakın olarak düzenlenmesi daha uygun olacaktır (Kılıç ve Seven, 2002). Öğeler açıkça birbirinden ayırt edilebilirse öğrenciler görseli anlamlandırabilirler.

Vurgu: Vurgu, belirtilmek ve dikkatin yoğunlaşması istenen yer olmakla beraber, bulunduğu bölümün can alıcı noktasını oluşturmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002). Bu nedenle diğer öğelerden daha baskın olması uygun olacaktır. Vurgu, ders kitaplarında etkili bir biçimde ve sıkça kullanılmaktadır (Bağcı, 2007). Yerinde ve doğru şekilde vurgu yapılırsa iletilmek istenen mesaj doğru ve anlamlı olarak alıcıya ulaşacaktır. Fakat vurgu, etkili bir şekilde kullanılması için yerli yerinde kullanılmalı, vurguya sıklıkla başvurulmamalıdır (İçmeli, 1996). Vurgu çeşidi denilince akla vurgulanacak öğeyi diğerlerinden daha büyük yapma, diğerlerinden daha farklı renk ve ton kullanma, ok, çizgi vb. kullanma, diğerlerinden farklı şekilde kullanma, zeminle şekil arasında zıtlık oluşturma vb. gelmelidir (Yalın, 2001). Görsel düzenlemelerde vurguya her zaman ihtiyaç vardır. Vurgu, çekicilik ve estetik güzellik için gereklidir (Uçar,2004).

Hizalama: “Hizalama, görsel aracın öğelerinin aynı sıraya veya doğru bir çizgi haline getirilmesidir” (Kılıç ve Seven, 2002;116). Hizalanmış bilgiler, kalıcılık ve öğrenme bakımından etkili bir yere sahiptir. İnsanlar, hizalanan bilgiler hizalanmayanlara göre daha düzenli bir yapıya sahiptir. Bu düzen öğrenmeyi kolaylaştırdığı gibi, bütünlük duygusu da verir. İnsanlar hizalanan bilgileri daha kolay öğrenir ve hatırlarlar (Yalın, 2001).

2.1.3. Ders Kitaplarının Görsel Tasarımı

Görsel tasarım sayesinde, sözel bilgiler resmedilmiş ve görsel materyaller amaca uygun olarak kullanılmış olmaktadır (Semerci ve Semerci, 2004). Ders kitaplarındaki görsel tasarım, öğrencinin konuyu etkili bir biçimde öğrenmesinde ve ders kitabına karşı ilgi, dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Görsel tasarım deyince aklımıza resimler, şekiller, tablolar, renkler, sözcükler, yazı karakterleri, yazı puntosu vb. gelmelidir (Alpan, 2004). Görsel tasarımlar, öğrencilerin yaşına, seviyesine uygun bir şekilde yerleştirilirse faydasının artacağı bilinmektedir (Genç, 2002). Görsel tasarım ilkelerini 5 başlıkta incelenmektedir (Alpan, 2004).

2.1.3.1. Ders Kitaplarında Metin Tasarımı

Bilgi vermeye dayalı metinlere ders kitaplarında genellikle rastlamaktayız. Bu tür metinler öğrencinin okumasına, değişimine, gelişimine ve başarısına katkı sağlar. Metinlerdeki paragraf sayısı, başlık vb. alıcıya iletilecek mesajda önemli sayılabilecek metin tasarımı öğelerindedir. Metin tasarımını 2 başlık altında inceleyebiliriz.

a) **Tipografik öğeler:** Görselliğin ön planda olduğu, sayfa üzerinde harfler, sözcük ve satırlar ile boşlukların ayarlanması gibi düzenlemelerdir (Bağcı, 2007).

b) **Metin örgütleyiciler:** Hurtley (1996) araştırmasında metin örgütleyicilerin ders kitabındaki içerikle ilgili olduğundan bahsettiği ifade edilmektedir. Başlık, özet, kaynakça, içindekiler, sözlük gibi bölümler bu gruba girer (Aktaran: Bağcı, 2007;20). Metin örgütleyicilerin uyumlu olması öğrenmeyi kolaylaştıracak ve öğrenciyi derse karşı olumlu motive edecektir.

2.1.3.2. Ders Kitaplarında Görsel Öğelerin Tasarımı

Görsel öğe deyince yazılar, resimler, karikatürler, fotoğraflar, düzenleyici araçlardan(şekil, şema, grafik vb.) bahsetmek gerekmektedir (Çakır, 2006). Görsel öğeler çocuğun çevresine ait, onun anlayacağı ve ona zorluk çekmeyeceği şekilde bir sırayla sıralanması uygun

olacaktır. Görsel öğeler sayesinde öğrencilerin hayal gücü artar, güzellik duygusu gelişmektedir. Konular öğrencilere ilgi çekici gelir ve öğrenciler ne yapacağını, nasıl kullanacağını bilirler. Görsel öğelerin boyutlarının çok büyük olmaması ve sayfayı kapatmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Ünal ve Şimşek, 2002). Görsel tasarım sayesinde öğretime öğrenci de katılır ve olumlu duygularla başarısı artar. Görsel öğeler kitaba, konuya ve öğrenmeye karşı öğrenciyi motive eder ve kendine güven duymasını, derse etkin katılımını sağlar (Kaya, 2005). Becker (1987) araştırmasında öğrencilerin okuduklarının % 10'unu, duyduklarının % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, duyup gördüklerinin % 50'sini belleklerinde kaydettiklerini belirttiği ifade edilmektedir (Aktaran: Genç, 2002;78). Bu araştırmanın sonucundan da anlaşılacağı gibi görsel tasarımın öğretimde ve ders kitabı seçiminde dikkate alınması gerekmektedir.

2.1.3.3. Ders Kitaplarında Sayfa Tasarımı

Ders kitabı öğrencinin ilgisini çektiği zaman başarılı kabul edilmektedir. Sayfa tasarımı amaca uygun düzenlenirse dersin işlenişine katkı sağlar ve estetiksel bakımdan da olumlu düşünceler geliştirir. Öğrencinin seviyesi, yaşı, bulunduğu çevre gibi şartlarda göz önünde bulundurularak sayfa tasarımı yapılması uygun olacaktır. Sayfa tasarımının en önemli faydalarından birisi de takip ve izleme kolaylığı yaratmasıdır (Uçar, 2004). Sayfa tasarımları yapılırken öğrencilerin aklını bulandırmadan, yanlış düşüncelere yönlendirmeden yapılacak düzenlemelerin başarıyı artıracığı düşünülmektedir. Bir ünitenin başındaki veya sonundaki düzenlemeler, tüm ünitelerde yapılmalıdır (Bağcı, 2007).

2.1.3.4. Ders Kitaplarında Kapak Tasarımı

Öğrencilerin öğrenmeye ilgi duyabilmesi için ders kitaplarının kapaklarının ilgi çekiciği, estetikliği ve albenisi olması gerekir (Çakır, 2006). Öğrenciler ders kitabında ilk olarak kapakla karşılaşmakta ve kapak sayesinde derse karşı ilk düşünceleri oluşmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002). Kitap hakkındaki bilgilerin de kapakta olması önemlidir. Kapak öğrencilere ilgi çekici, merak uyandırdığı takdirde öğrencilerin performansı olumlu bir şekilde etkilenir. Öğrencinin derse karşı tutumunda önemli bir yere sahip olan kapak, ona olumlu ve motive edici mesajlar vermesi gerekmektedir. Öğrenciler, ilgisini çeken, hoşlarına giden kitabın iç sayfalarına bakmadan bile psikolojik olarak kitabı benimsemektedir. Kitabın kapağı tasarlanırken; öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması,

içeriği hakkında bilgi vermesine, kitabın yazarının, logosunun olmasına, renkler kullanılırken aşırıya kaçılmamasına, renklerin öğrenci üzerinde olumlu etki yapmasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Kitap kapağında öğrenci sınıf seviyesinin olmasına ve resimler, logolar, şekiller, grafikler vb. öğrencinin ilgisini çekmesi doğru olacaktır (Eşgi, 2004). Kitap tasarımının uzun süre dayanması için kapakta kullanılan kartonun kaliteli ve dayanıklı olması öğrencilerin ilk bakışta dikkatlerini çekmektedir (Çakır, 2006).

2.1.3.5. Ders Kitaplarında Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri

Ders kitaplarının üretime yönelik dış yapı özellikleri, kitabın fiziksel ve teknolojik açıdan incelendiği bölümdür (Becer, 1999). Kitabın boyutları, kâğıtlarının kalitesi ve kullanımı, cildinin yapısı, baskı kalitesi, kâğıdın doku yönü, kâğıdın cinsi, kapağının dayanıklılığı üretime yönelik dış yapı özelliklerini oluşturmaktadır. Bu konuda uygunluk ve dolayısıyla başarı sağlanırsa öğretimde başarının yakalanacağı bilinmelidir. Ders kitaplarının dış kapak tasarımları ve ciltlerinin sağlam olması öğrenciye dersi ve kitabı sevdirmesi bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir (Morrison, Ross ve Kemp, 2004).

2.2. İlgili Literatür

Ders kitabı inceleme ve değerlendirmesini konu edinen çok sayıda araştırma vardır. Araştırmalar önceden yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermekte ve ileri araştırmalara kılavuzluk yapmaktadır.

Dündar (1995) ortaokul temel ders kitaplarının grafik tasarımlarının eğitsel açıdan değerlendirilmesi ile ilgili yaptığı çalışmada 1993-1994 öğretim yılında okutulan ortaokul fen bilgisi ders kitaplarının grafik tasarımlarının eğitsel açıdan değerlendirilmesi yapmıştır. Bu çalışmada veriler Samsun ve Kırşehir illerinde yer alan toplam 5 okuldaki 832 öğrenci ve 50 öğretmenden elde edilmiştir. Öğrencilere anket uygulaması, öğretmenlere ise görüşme formu hazırlanmış ve örneklem gruplara uygulanmıştır. Araştırma sonunda, ortaokul temel ders kitaplarındaki resimlerin, konuların içeriği ile ilgisinin az olduğu, kitaplardaki resimlerin ilgi çekmediği, resimlerin çizimlerinin yetersiz olduğu, resim ve fotoğrafların sayfalara ve konulara uygun yerleştirilmediği, kitap kapaklarının desen ve yazılarının belli nitelikleri taşımadığı, ayrıca uzun süre kullanımını sağlayacak dayanıklılıkta olmadığı kısaca ortaokul temel ders kitaplarının eğitsel ve grafiksel açıdan yeterli derecede uygun olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak temel ders

kitaplarının grafik tasarımlarının eğitim ve öğretimi doğrudan etkilediği belirlenmiştir. Kullanılmakta olan ders kitaplarının tasarımının yeniden ele alınarak öğrencilerin ilgisini çekecek, dayanıklı, estetik, anlaşılır bir şekilde tasarlanarak hazırlanması gerektiği saptanmıştır. İncelenen kitaplarda yer alan resimlerin, çizimlerin, grafiklerin, kağıt kalitesinin, harf puntosunun, yazım, noktalama, cilt gibi grafiksel unsurların çocuğun eğitimini ve öğretimini doğrudan ve etkili bir şekilde etkilediği bildirilmektedir. Okul ders kitaplarının resimlemelerinin eğitimsiz, çocuk psikolojisini anlamayan kişilerce yapıldığı ve kalitesiz ders kitaplarının hazırlanmasında yeterli ödeneğin ayrılmamasının da etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Esirgemez(1995) yaptığı çalışmada öğretmen görüşlerinden anket yoluyla yararlanarak ilköğretim matematik ders kitaplarının öğrenmeye katkısını incelemiştir. İncelenen kitap 1993–1994 eğitim-öğretim yılında okutulan 4.sınıf matematik ders kitabıdır. Araştırmaya göre ilköğretim matematik ders kitaplarının, öğrenmeyi sağlamada katkısının yeterli olmadığı, kapağının, sayfa düzeninin, görünüşünün ve boyutlarının öğrencilerin ilgisini çekemediği, konu yönünden yetersiz olduğu, öğrencileri araştırmaya yönlendirecek niteliklere sahip olmadığı, bilgilerin güncel olmadığı, konuların belirli bir düzende (basitten karmaşığa, somuttan soyuta vb.) olmadığı, içeriğin öğrenci seviyesine üzerinde olduğu, içinde yeterli sayıda problem ve test sorularının olmadığı ve matematik ders kitaplarının yeniden gözden geçirilerek yeniden gözden geçirilmesinin zorunluluğu olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada, öğrencileri eğlendirerek öğreten, içersinde güncel bilgiler olan, görsel öğelerin uygun sayıda olduğu ve öğrencilerin seviyelerine göre hazırlanmış ders kitapları hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Yalın (1996) ders kitaplarının tasarımı ile ilgili bir çalışmada Türkiye’de genelde kitap geliştirmede dikkate alınan unsurun içerik olduğunu ifade etmektedir. Ders kitapları sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmadığını, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli bir araç olması gerektiğini savunmaktadır. Bir ders kitabının öğretimsel etkililiği dört temel değişkene bağlı olduğunu bildirmektedir. Bunlar kitabın okunabilirlik düzeyi, kitabın içerik ve yapısı, kitabın örüntü özellikleri ve ilgi, motivasyon, ön bilgi ve beceri gibi öğrenci özellikleridir. Öğrencilerin öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme becerilerini geliştiren ders kitapları tasarlamak, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı ile ilgili bilimsel araştırma sonuçlarının kitap tasarımına uygulanmasıyla mümkün olduğunu belirtmektedir.

Dayak (1998) ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının eğitim-öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi adlı araştırmasında 5. sınıf matematik ders kitaplarının eğitim kalitesi açısından ne durumda olduklarını incelemiştir. 1997–1998 eğitim-öğretim yılında okutulan 5.sınıf matematik ders kitaplarının incelenmesinde 55 öğretmene ve 332 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 5. sınıf matematik ders kitaplarının birçok açıdan eksiklik ve yetersizliğe sahip olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler, 5. sınıf matematik ders kitabını yeterli bir araç olarak görmediklerini ve etkili bir biçimde yararlanamadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilere göre kitapta gereksiz bilgi ve ayrıntılar yer almakta, şekil, resim gibi görsel öğelerin az olduğu ifade edilmiştir. Kitapta yeterli sayıda örnek soru ve çözümlerinin yer almadığını düşünen öğrenciler, noktalama ve imla hatalarının çok olduğunu, sayfaların kalitesiz, baskının, cilt yapısının dayanıksız olduğunu, kâğıdın elverişsiz, kitabın taşıma ve kullanıma uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Konular arasında kolaydan zora, yakın çevreden uzağa gibi ilkelere uyulmadığından bahsedilmiştir. Öğretmenler açısından ise, basılı araçların başında gelen ders kitabının öğrencilerin matematiğe karşı ilgilerinin etkilendiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler derse hazırlanırken ve ders esnasında matematik ders kitaplarını kullandıklarını, kitaptaki sorulardan faydalandıklarını fakat yine de matematik ders kitaplarının öğretim için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin ilgisini çekecek düzeyde olmadıklarına inandıkları ders kitapları hakkında öğretmenler, öğrencilerin matematik dersini sevdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre, konular öğrencileri düşünmeye, araştırmaya yöneltecek şekilde işlenmemiştir. Ders kitaplarında daha çok görsellere yer verilmesinin öğrenmeyi kolaylaştıracağından söz edilmektedir. Ders kitaplarındaki eksiklikler giderilerek yeniden düzenlenmesinin ve öğretim sırasında daha fazla materyalden yararlanılmasının öğrenci başarısını arttıracığı bildirilmiştir. Ders kitabı hazırlanırken birinci hamur kâğıt kullanılması, öğrenci seviyesi göz önünde bulundurulması, devletin bu görevi özel sektöre bırakması, dil ve anlatım özelliklerine dikkat edilmesi önemlidir.

Pektaş (2001)'de yaptığı çalışmasında ders kitaplarında tipografi ve tasarım sorunlarını incelemiştir. Araştırmasında kitap tasarlayanlarının yazarla birlikte yazılmadığını, kitaplarda yer alması gereken Türk Bayrağı, İstiklal Marşı, Andımız, Atatürk resmi yada portresi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin kitaptan kitaba farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Örnek olarak 1990 yılı Milli Eğitim Basımı Lise 3 Coğrafya kitabında İstiklal

Marşı'nın ve Gençliğe Hitabe'nin tam olarak okunamadığını, yazılar okunmadığı gibi altındaki resimlerin de algılanamadığını, yalınlık ve sadeliğin olmadığını, gereksiz süslemeler ve çerçevelerin olduğunu, Andımızın ortadan blok olması nedeniyle metnin sağ ve solunda sayısız girintilerin olduğundan okunmasının güçleştiğini vurgulamıştır. Kitaplarda yer alan boşlukların yerinde kullanılmasıyla görsellerin daha anlamlı ve okunabilir, yorumlanabilir olacağını belirtmiştir. Görüntü ve yazı arasındaki ilişkinin iyi ayarlanmasının hayal gücünü geliştireceği, konuyu zenginleştireceği, metni görselleştireceği ve öğrencinin başarısını olumlu yönde etkileyeceği bildirilmektedir. Ders kitaplarının hazırlanmasında belirlenen ölçütlere uyulmasının fayda getireceği, ticari kaygı nedeniyle kitapların hazırlanmaması gerektiği, geleceğimizi teslim edeceğimiz çocuklarımızın kazanacağı değerlerin düşünülmesinin doğru olacağı açıklanmıştır.

Şahin (2001) yaptığı çalışmada lise 1.sınıf matematik kitaplarının değerlendirilmesini yapmış, sınavlara hazırlanmada ders kitabının katkısının öğretmen anket sonuçlarına göre yeterli olduğu, öğrenci anket sonuçlarına göre yetersiz olduğu ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. İncelenen kitap 2000–2001 eğitim-öğretim yılında okutulan lise 1.sınıf matematik ders kitabıdır. Anket için 48 matematik öğretmenine ve 101 lise 1.sınıf öğrencisine ayrı ayrı anket uygulanmıştır. Öğretmenler anket sonucunda, kitap seçimini okulda zümre kararıyla yaptıklarını, seçilen kitapların kullanıldığını, ders kitaplarında gereksiz ayrıntıların olduğunu, ihtiyacı tam olarak karşılamadığını, sayfa düzeninin iyi olduğunu, yazıların sade ve okunaklı olduğunu, resim ve şekillerin yeterli olduğunu, baskı kalitesinin çok iyi olduğunu, sağlam kâğıtların kullanıldığını, bilimsel bilgilere yer verildiğini, kitabın öğrenci seviyesine ve öğretim programına uygun olduğunu, noktalama ve imla kurallarına uyulduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler ise, kitabın sayfa düzeninin uygun olmadığı, yazıların okunaklılığının yeterli olduğu, resim ve grafikleri yeterli bulmadıkları, konuların ilgilerini çekmedikleri, örneklerin ve alıştırmaların az olduğu, konu sonunda daha çok soru ve cevapların olması gerektiği, bilgilerin seviyelerinin üstünde olduğu, sınavlara hazırlanmak için ders kitaplarının yetersiz olduğu, kitabın görünümünün ilgilerini çekmediği, taşımaya elverişli olmadığı ve konuların günlük hayattan kopuk olduğu sonuçlarını çıkarmaktadır. Bu bilgiler ışığında konuların şekil ve grafiklerle desteklenerek daha ilgi çekici hale gelmesi sağlanmalı, matematik programının yenilenmesinin yerinde olacağı, öğrenci seviyesine dikkat

edilmesi gerektiği, alıştırmalara daha fazla yer verilmesi gerektiği gibi konulara önem verilmesi gerekmektedir diyebiliriz.

Genç (2002) yaptığı çalışmasında, ders kitabı seçiminde dikkat edilmesi gereken ölçütler hakkında bilgi vermiştir. Araştırmada öğretim planına göre kitapların milli eğitimin temel ilkelerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Milli eğitimin belirlediği hedeflere uygun olmayan ders kitaplarından istenilen başarı elde edilemeyeceğini ifade etmiştir. Ders kitaplarının öğrenciye güdümsel, duyuşsal, psikomotor, kültürel, dilsel, bilişsel, sosyal ve yapısal yönden uygun olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenme/öğretme ortamının (sınıf düzeni, araç-gereç kullanımı vb.) ders kitabının başarısını arttıracaklarını bildirmiştir. Araştırmadan çıkan ve önemli olan diğer bir sonuçta ders kitaplarının albenisinin, görsel etkisinin yüksek olması gerektiğidir. Ders kitaplarındaki resim, bilgi vb içerikler teknolojik ve bilimsel gelişmelere uygun bir şekilde güncel olması ve kitaplarda öğrenci seviyesine uygun sınıf içi etkinlikler ve alıştırmalar bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Toluk ve Olkun (2002) çalışmalarında İlköğretim 1–5. sınıfların matematik ders kitaplarının problem çözmeye yaklaşımını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda incelenen ders kitaplarının problem çözmeye genel yaklaşımı sergilediği sonucunu bulmuşlardır. Bu yaklaşıma göre matematiksel kavram ve beceriler problem çözme için bir ön-şart olarak kabul edilmekte, kavram ve beceriler öğretildikten sonra bunların verilen bir dizi sözel problemin çözümünde uygulanması istenmiştir. Sonuçta ders kitabı inceleme ölçütleri ve öğretmen eğitimi açısından sonuçları tartışılmıştır. Araştırma sorularına yanıt bulması amacıyla Bolu ilinde ilköğretim 1–5. sınıflara ders kitabı satan kitapçılarıyla görüşmeler yapılmış, okullarında yaygın olarak kullanılan bir seri matematik ders kitabı seçilmiştir. Bütün sözel problemler iki araştırmacı tarafından da incelenmiştir. İncelemede bir sözel problemin, öğretimin hangi aşamasında kullanıldığına bakılmıştır. Kararlar ortak görüş olarak verilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen ders kitaplarında problem çözmenin matematik öğretiminde ayrı bir konu başlığı olarak ve kavram öğretiminden bağımsız bir şekilde ele alındığı sonucu çıkmıştır. Yeni bir kavram öğretilirken çok az bir sözel probleme yer verildiği tespit edilmiştir. Kavram anlatıldıktan sonra bir dizi problemin sunulduğu ifade edilmektedir. Konu öğretiminde sözel problemlerin, çoğunlukla belli bir kural ve tekniklerin pekiştirilmesi için kullanıldığı belirtilmiştir. Kitaplarda problem çözümlerinde kuralların ağırlıkta olduğu ve ezberci anlayışta olduğu anlaşılmıştır. En çok sözel problem dört işlem konusunda kullanılırken, kesirler ve geometri öğretimi

konusunda yok denecek kadar az problem kullanıldığı saptanmıştır. Bu sonuç matematik kavramlarının gelişimi, anlaşılması ve günlük hayatla ilişkilendirilmesi bakımından endişe verici olarak tanımlanmaktadır. Matematik 1–5. sınıflarda problem çözerken geleneksel yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Ders kitabı inceleme ölçütleri yeniden gözden geçirilmeli ve derinlemesine incelenmesi gerektiği belirtilmektedir. Öğretmen konuya girişte ilgili problem durumlarını vererek, öğrencide soruyu çözmeye isteği uyandırmalı, matematiği severek uygulayarak öğrenmelidir. Uygulayıcı durumundaki öğretmenlerin üniversite eğitimi sırasında problem çözerken matematik öğrenilebileceğini kendileri görüp, öğrencilerine de bunu uygulamalarının doğru olacağı belirtilmektedir.

Ünsal ve Güneş (2002) yaptığı çalışmalarında MEB İlköğretim 4.sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakışla incelemiştir. Çalışmada 1993–1999 yılları arasında temel ders kitabı olarak okutulması uygun görülen fen bilgisi ders kitabındaki fizik konularının içerik, eğitsel tasarım, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinden eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi yapılmıştır. Sonuç olarak 6 yıl aralıksız okutulan fen bilgisi ders kitabının fizik konuları bakımından incelenen ölçütlere göre “Elektrik” ünitesinin kesinlikle yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Genel olarak fizik konularında belirlenen ölçütlere göre sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir. Fen bilgisi kitabına genel olarak bakıldığında kitabın eğitsel tasarım, görsel sunum, dil ve anlatım bakımlarından birçok hataların olduğu sonucuna varıldığı ifade edilmektedir. Bu bakımdan ilgili kitabın yeniden gözden geçirilip var olan sıkıntılardan arındırılması istenmektedir.

Arseven (2003) araştırmasında, ilköğretim 7.sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin öğretmen, öğrenci ve uzman görüşlerini değerlendirerek sonuçlar üzerinde çalışmalar yapmıştır. Araştırmada 28 matematik öğretmeni, 287 öğrenci ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nda görevli 7 uzmanın görüşlerinden faydalanılmıştır. Öğrenci ve öğretmenlere ayrı ayrı anketler hazırlanıp uygulanmış, uzman kişilerin ise görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin görüşlerine göre matematik kitabının genel görünümü, ölçme değerlendirme, fiziksel özellikler, içerik ve öğretme ilkelerine uygunluk konularında eksikliklerin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sorunun ders programının yetersiz olduğundan kaynaklandığını ifade etmiştir. Matematik ders programının değişmesi ile sorunun ortadan kalkacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri de öğretmenlerin görüşlerine yakın olduğu ifade edilmiştir. Uzman görüşlerine

göre ise, ders kitaplarının yönetmeliğe uygun olması ve ders programlarında yeni yaklaşımların kullanılması konularında eksikliklerin olduğu ve bunun için matematik ders programının değiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Işık (2003) araştırmasında ilköğretim 7.sınıfta okutulan matematik ders kitaplarının içerik, öğrenci seviyesine uygunluk ve anlamlı öğrenmeye katkısı yönünden değerlendirmesini yapmış, 2001–2002 eğitim-öğretim yılında görev yapan 807 öğretmene anket uygulamıştır. Öğretmenler, matematik ders kitabının Türk milli eğitiminin amaçları ve ilkelerine uygun olduğu, içeriğin güncel olmadığı, günlük hayatla bağlantılarının kurulmadığı, şekil, fotoğraf, tablo vb. unsurlara yer verilmediği, soru tiplerinin yetersiz olduğu, konuların öğrenci seviyesine uygun olmadığı, problem kurmayı ve çözmeyi geliştirecek gerçek yaşam durumlarına ve eğlendirici etkinliklere yer verilmediği sonucunu çıkarmaktadırlar. Araştırma sonucuna göre, matematik ders kitapları öğrencilerin ilgisini çekebilecek tarzda hazırlanmalı, çok fazla materyallerle eğitim-öğretim yapılmalı, problemler öğrencilerin kendi başlarına yapabileceği düzeyde olmalı, soyut ifadeler mümkün olduğunca görselleştirilmelidir.

Ünsal ve Güneş (2003) çalışmalarında MEB İlköğretim 8. sınıf fen bilgisi ders kitabını fizik konuları yönünden eleştirel bir bakışla incelemiştir. Çalışmada 1993–1999 yılları arasında temel ders kitabı olarak okutulması uygun görülen Fen bilgisi ders kitabındaki fizik konularının içerik, eğitsel tasarımı, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinden eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi yapılmıştır. Sonuç olarak 6 yıl aralıksız okutulan fen bilgisi ders kitabının fizik konuları bakımından incelenen ölçütlere göre bir takım sıkıntılarının olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan sonra hazırlanacak ders kitaplarının içerik, eğitsel tasarım, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinin dikkate alınarak hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Alpan (2004) çalışmasında ders kitaplarındaki grafik tasarımın öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisini araştırmıştır. Bu araştırmasında 288 ilköğretim 3.sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. 151 öğrenciye ders kitaplarına yönelik grafik tasarım ilkeleri ışığında hazırlanan kitapçık verilmiş, 137 öğrenci de geleneksel ders kitaplarını kullanmıştır. Araştırmada başarı testi, derse yönelik tutum ölçeği, ön test ve son test uygulamaları kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin velileri ve öğretmenleriyle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda ders kitaplarına yönelik grafik tasarım ilkeleri ışığında düzenlenen kitapçığı kullanan öğrencilerin dersteki

başarılarının geleneksel ders kitaplarını kullanan öğrencilerin başarılarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ders kitabının grafik tasarımını uzman grafik tasarımcıların yapması, çalışma sırasında resimleyici, yazar ve öğretim teknolojisi uzmanının da görüşlerinin alınması ve ders kitaplarında ünite sonlarında bulunan değerlendirme sayfaları, çoktan seçmeli test maddelerinin yanında öğretim sürecine benzer biçimde resimli ve eğlenceli etkinlikler içeren yapıda tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Eşgi (2004) ilköğretim 5. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi çalışmasında 46 kişilik öğrenci grubuna anket uygulamış ve anket sonucunda, 5. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmadığını ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Görsel tasarım ilkelerine dikkat edilerek hazırlanan kitapların öğrencinin başarısını arttıracak olduğunu vurgulamıştır. Ders kitabı hazırlama görevinin bu konuda uzman profesyonel kişilerce yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu uzman grupta alan uzmanı, eğitim teknolojisi uzmanı, grafik tasarımcısı, program geliştirme uzmanı, ölçme değerlendirme uzmanı gibi uzmanların olması gerektiği ifade edilmiştir.

Keser (2004) yaptığı araştırmasında ilköğretim 4.sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmesini incelemiştir. Araştırması yapılan matematik ders kitabı 48 maddeden oluşan görsel tasarım ilkeleri temel alınarak incelenmiştir. Dört ayrı 4.sınıf bilgisayar kitabını Ankara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri son sınıf öğrencilerinden oluşan 46 öğrenci incelemiş ve anket uygulaması yapmıştır. Anket sonuçlarına göre incelenen hiç bir kitabın görsel tasarım ilkelerinin hepsini karşılayacak biçimde hazırlanmadığı sonucuna varılmıştır. İlköğretim 4.sınıf bilgisayar ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi ve görsel tasarım ilkeleri açısından düzenlenmesi gerektiği, ders kitabı hazırlayanların görsel tasarım ilkelerine göre kitapları hazırlamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Semerci ve Semerci (2004) incelemesinde 2002–2003 eğitim – öğretim yılında görev yapan 275 sınıf öğretmenine ilköğretim ders kitaplarının genel değerlendirilmesi formunu uygulamıştır. Ders kitabının genel özelliklerini fiziksel özellik, eğitsel tasarım, görsel tasarım, dil ve anlatım olmak üzere dört başlık altında toplamıştır. Genel değerlendirme sonuçlarına göre, ilköğretim (1–5. sınıf) matematik ders kitaplarının yeterli olduğu söylenmektedir. Ancak farklı kaynaklardan yararlanma, resim, grafik, harita vb. gerekli

yerlerde kullanma, konular kapsamında seçmeli test türü olması maddelerinde farklılıklar ve yetersizliklerin olduğu belirtilmiştir. Matematik ders kitaplarında alıştırmalara daha fazla yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Tor ve Erden (2004) İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma yapmışlardır. Çalışmada 100 öğrenciye anket formu verilmiş ve veriler elde edilmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin eğitim-öğretim sırasında en çok tepegözü kullandıkları tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla kara tahta, bilgisayar, televizyon, slayt makinesi ve vcd izlemektedir. Öğrencilerin anne babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe bilgisayara sahip olma oranının arttığı ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırayı ders kitapları almaktadır. Bunu ansiklopediler, yardımcı kitaplar, bilgisayar ve eğitim vcd'leri takip etmektedir. Öğretmenlerin sınıf ortamında bilgisayar, televizyon, slayt makinesi ve vcd gibi eğitsel araçları sık sık kullanılmaya çalışması, öğrencilerin ödevlerinin yaparken bilgisayar ve eğitim cd'lerinden yararlanmasını sağlayıcı çalışmaların yapılması, ilköğretimin ilk yıllarından itibaren öğrencilerin bilgisayarı kullanmasını artırıcı etkinliklerin yapılması ve öğrencilere okul ortamında bilgisayarı kullanmayı öğretecek tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

Ünsal ve Güneş (2004) yaptığı çalışmalarında MEB Lise 1.sınıf fizik ders kitabını eleştirel olarak incelemiştir. Çalışmada 1986–1997 yılları arsında temel ders kitabı olarak okutulması uygun görülen fizik ders kitabının bilimsel içerik, eğitsel tasarım, kitap düzeni, bilgi eksikliği, dil ve anlatım yönlerinden eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi yapılmıştır. Sonuç olarak 11 yıl aralıksız okutulan fizik ders kitabının fizik konuları bakımından incelenen ölçütlere göre genel olarak yeterli görülmeyle birlikte, bir takım sıkıntılarının olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan sonra hazırlanacak ders kitaplarının bilimsel içerik, eğitsel tasarım, kitap düzeni, bilgi eksikliği, dil ve anlatım yönlerinin dikkate alınarak azami önem ve özen gösterilerek hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Ders kitabındaki basım hatalarından kaynaklanan hataların aşırı olmadığı sürece belli bir yere kadar hoş görülebildiği fakat diğer türlü hataların (bilimsel hatalar, bilgi eksiklikleri, eğitsel tasarım vb.) kolay kolay affedilebilir türden hata olmadıkları ifade edilmiştir. Ders kitapları hazırlanırken kontrol ve düzeltmelerin daha dikkatli yapılması gerektiğinden söz edilmektedir. Öğretmenlerden ders kitabı seçerken çok dikkatli davranmaları ve kitap seçiminde belirlenen ölçütlere uymaları istenmektedir. Bundan dolayı eğitim fakülteleri

lisans programlarına “Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme” dersinin konulmasının son derece isabetli olduğu vurgulanmıştır. Ders kitaplarının ticari bir çıkar olarak görülmemesi, kitaplar hazırlanırken belirlenen ölçütlere uyulması ve uzman programcı kişilerin kendilerini kitap yazarlarının yerine koymaları belirtilmektedir.

Çakır (2006) çalışmasında İlköğretim 4.sınıf matematik ders kitaplarını ilgili öğretmenlerin görüşlerine göre incelemiştir. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarının 4.sınıflarında okutulan matematik ders kitaplarının görsel, biçimsel, içerik, alıştıırma-değerlendirme ve yardımcı materyaller açısından öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada 2005–2006 öğretim yılında Eskişehir ilinde 44 okulda görev yapan 106 öğretmene anket uygulanmıştır. Araştırma sonunda, ankete katılan öğretmenlerin ilgili kitabın görsel, içerik ve yardımcı materyallerine ilişkin özelliklerine katıldıkları, ancak biçimsel, alıştıırma ve değerlendirme özellikleri konusunda karasız kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin ders kitapları konusundaki görüşleri, yayınevi değişkenine göre değişmediği saptanmıştır. Araştırma sonucundaki başka bir bulgu ise öğretmenlerin kitaplarda kullanılan grafik, şekil, fotoğraf vb.nin konuları açıklaması konusunda karasız kalmaları ve görsel öğelerin metin içerikleriyle uygun, altındaki açıklamaların konuyla bütünlük sağladığını düşünmeleridir. İlköğretim 4.sınıf matematik ders kitabıyla ilgili olarak öğretmenlerin ders kitaplarını zümre öğretmenler ile beraber seçmek istedikleri, görsel öğelerin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği, görsel öğelerin baskı kalitesinin iyileştirilmesi gerektiği, ders kitabının cildinin daha sağlam ve kaliteli olması gerektiği, kitap kapağının ilgi çekici olması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmesi gerektiği, verilen örneklerin öğrencilerin seviyesine uygun olması gerektiği, alıştıırma ve değerlendirme sorularının tam ve doğru olarak hazırlanması gerektiği belirtilmektedir.

Kaban (2006) çalışmasında 2004 eğitim programı çerçevesinde ilköğretim 1.kademede okutulan matematik ders kitaplarında yapılan değişikliklerin matematiğe etkisini incelemiştir. Bu çalışmada 2005–2006 eğitim-öğretim yılında 1.kademede 3. 4. ve 5. sınıf matematik ders kitaplarının etkisi araştırılmıştır. 721 öğrenci ve 44 öğretmene anket uygulanmıştır. Anket sonucunda öğrencilerin matematik derslerinin önceki yıllara göre etkinlikler sayesinde daha zevkli geçtiği, bu sayede dersi daha kolay anladıkları, matematiği yapabileceklerini anladıkları, matematiği sevdikleri, önceki yıllardaki gibi matematikten korkmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler ise, matematik ders

kitaplarında yer alan alıştırma ve problemlerin yeterli olmadığı, etkinliklerin her öğrencinin seviyesine uygun olmadığı, kalabalık sınıflarda etkinlikleri yaparken zorlandıklarını, ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğrenci için yeterli olmadığı ve tekrar kullanmada istekli olmadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bu araştırmada matematik ders kitaplarının görsel açıdan daha zenginleştirilmesi, etkinliklere ayrılan sürenin artırılması, ilköğretim okullarında matematik ders saatinin artırılarak müfredatın yeniden düzenlenmesi ve kitap seçiminin öğrencilerini çok iyi bilen öğretmenlere bırakılması gerektiği ifade edilmiştir.

Bağcı (2007) yaptığı araştırmada Dokuzuncu Sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmesini yapmıştır. Araştırma 2006–2007 öğretim yılında Anadolu ve Osmangazi Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinin son sınıflarında öğrenim gören 342 öğrenciden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonunda, Bilgi ve İletişim Teknolojileri ders kitabının öğretmen adaylarının görüşlerine göre görsel tasarım ilkeleri açısından yani metin tasarımı, görsel tasarım, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özelliklerine genel anlamda uygun biçimde tasarlanmış olduğu saptanmıştır. Bilgi ve İletişim Teknolojileri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin değerlendirilmesinde cinsiyete göre farklılık gösterdiği, öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversitelere göre ise farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden metin tasarımına, görsel öğelerin tasarımına, sayfa tasarımına, kapak tasarımına ve üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından uygun biçimde görüş bildirdikleri görülmüştür. Araştırması yapılan lise 1.sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri ders kitabıyla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılarak yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ve ders kitabı hazırlama görevini uzman kişilerden oluşan bir komisyonun yapmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

Özay ve Hasenekoğlu (2007) yaptıkları araştırmalarında Lise 3.sınıf Biyoloji Ders Kitaplarında Görsel Uyumsuzlukların olup olmadığını incelemişlerdir. Bu amaçla genel liselerin 3.sınıflarında 2004–2005 eğitim-öğretim yılında okutulan “Lise–3 Biyoloji” ders kitabındaki tüm üniteler iki ölçüt göz önüne alınarak incelenmiştir. Bu ölçütler; görsel materyaldeki elemanların birbiri ile uyumu ve arka arkaya yerleştirilen resimlerlerdeki

hareket ve mantık sürecidir. Araştırma sonucunda incelenen lise 3 biyoloji kitabının görsel tasarım yönünden uyumsuzluklara sahip olduğu, görsel elemanların birbirleriyle uyumlu olarak verilmediği, birbiriyle ilişkili elemanların kullanılmadığı, ardı ardına gelen resimlerde uyumsuzluğun olduğu tespit edilmiş olup ilgili kitabın yeniden ele alınarak öğrenci için daha uygun bir hale getirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. İncelemesi yapılan bu kitabın eğitim amaçlarına uygun, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı üzerine yapılan araştırma bulgularına dayalı olarak hazırlanması gerektiği, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli araçlar haline getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Taş (2007) çalışmasında Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Yapılan bu çalışmada 2005–2006 eğitim öğretim yılında Konya il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5.sınıf öğretmenlerinden oluşan 153 öğretmene araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen anketi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ise öğretmenlerin yeni sosyal bilgiler kitabını tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendirdikleri fakat içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler kitabın dış kapak tasarımı, cilt tasarımı ile akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılması yönünden eksikliklerinin olduklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan kitaptan öncelikle faydalanacak olan öğrencilerin kitabı ve dersi sevmesi için bu konuda iyileştirmelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir. İçeriğin gerçekleşmesi ile öğretim programının amacı arasındaki doğrudan ilişki olduğundan eksikliklerin bir an önce düzeltilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Yıldırım (2007) araştırmasında İlköğretim 8.sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılmasını incelemiştir. Bu amaçla ilköğretim 8.sınıf bilgisayar dersi için basılmış olan dört yayınevini kitapları 30 kişiden oluşan uzman grubun değerlendirilmesine sunulmuştur. Bu yayınlara; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Fırat Yayınevi, mutlu Yayınevi, Okyay yayınevidir. Bu yayınevlerinin bilgisayar kitapları “görsel tasarım ilkeleri” ve “içerik analizi” ölçekleri üzerinden değerlendirilmiştir. Görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre yeterlilik sıralaması Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, Mutlu yayınevi, Fırat yayınevi, Okyay Yayınevi şeklinde olmuştur. İçerik analizine göre ise Fırat yayınevi, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, Mutlu yayınevi ve Okyay yayınevi biçiminde yeterlilik sıralaması ortaya çıkmıştır. Bilgisayar ders kitaplarının görselliğinin öğrencileri motive edici öğelerle

zenginleştirilmesi, her ünitenin giriş bölümünde o ünitenin hedef ve hedef davranışlarına yer verilmesi, konular arası ilişkilerin kurulması, konular arası bağ kurmak için tekrar bölümlerine yer verilmesi, her ünitenin sonunda özet bölümünün bulunması, mevcut bilgisayar ders kitaplarının yeniden gözden geçirilerek öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunulması gerektiği belirtilmiştir.

Alpan (2008) çalışmasında ders kitaplarını metin tasarımı açısından incelemiştir. İnceleme sırasında 18 uzman kişinin değerlendirmelerinden yararlanılarak veriler elde edilmiştir. Tasarım ilkeleri, tipografik öğeler ve metin örgütleyiciler olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. İnceleme sonucunda ders kitaplarında yer alan metin tasarımına yönelik öğelerin öğrenme ve öğretmede etkili olabilmeleri için tasarım ilklerine önemli ölçüde bağlı olması gerektiği, ders kitaplarında metin tasarımı yapan kişilerin mutlaka alanında uzman olması ve kitabın yazarı ile öğretim teknolojisi uzmanıyla beraber işbirliği içerisinde çalışmasının metin tasarımında istenilen başarının elde edilmesi için zorunlu olduğu belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesinde yararlanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak tarama modeli kullanılmıştır. Bu model bir durumu var olduğu biçimiyle tasvir etmeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır ve var olan bir durum gözlenmektedir (Kaban, 2006). Araştırmaya konu olan birey ya da nesne içinde bulunduğu şartlara göre ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmakta ve onları değiştirme, etkileme gayreti gösterilmemektedir. Önemli olan, bilinmek istenilen konuyu ya da bireyi ona uygun biçimde gözleyip belirleyebilmektir. Tarama modelinde amaçların ifade edilmesinde “Ne idi?”, “Nedir?”, “Ne ile ilgilidir?”, “Ne derecede?”, “Nelerden oluşmaktadır?” gibi soru cümleleri yer almaktadır (Karasar, 2005). Tarama modeli sayesinde ise; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim okullarına dağıtılan ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından “Ne derecede?” uygun olup olmadığına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2007–2008 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ilindeki 481 ilköğretim okulunda görevli 566 beşinci sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu evrenden maliyet, ulaşım ve kontrol zorunluluklarından dolayı örneklem alınmıştır (Karasar, 2005). Örneklem yöntemi olarak, uygun örneklem (convenience sampling) kullanılmıştır. Uygun örnekleme, araştırma yapan kişiye bildiği veya çalıştığı çevresinden örneklem alma imkânı verir (Balcı, 2005). Bu kapsamda araştırmanın örneklemini, Afyonkarahisar ili merkezi ve merkez köylerinde, Sandıklı ilçesi ve köylerinde, Hocalar ilçesi ve köylerindeki ilköğretim okullarında görev yapan toplam 187 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklemde yer alan 187 öğretmenin % 51,9’u erkek, % 48,1’i ise bayandır.

Tablo 1. Örneklem Alınan Uygulama Yerleri ve Öğretmen Sayıları

Uygulama yerleri	Okul Sayısı	5. Sınıf Öğretmen Sayısı
Afyonkarahisar merkez ve köyleri	89	133
Hocalar merkez ve köyleri	16	16
Sandıklı merkez ve köyleri	37	38
TOPLAM	132	187

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, araştırma örneklemini üzerinde, Afyonkarahisar ilinde ve merkez köylerinde 89 okulda 133 öğretmen, Hocalar ilçesi ve köylerinde 16 okulda 16 öğretmen, Sandıklı ilçesi ve köylerinde 37 okulda 38 öğretmen olmak üzere toplamda 132 okulda 187 öğretmene anket uygulaması yapılmıştır. Bu öğretmenlerin % 18,2’si 1-5 yıllık, % 21,9’u 6-10 yıllık, % 20,3’ü 11-15 yıllık, % 15,5’i 16-20 yıllık, % 24,1’i de 21 ve daha fazla yıllık mesleki kıdemi olan öğretmenlerdir. Ayrıca, örnekleme yer alan öğretmenlerin %52,4’ ü Sınıf Öğretmenliği programından, % 22,5’i Eğitim Enstitüsü-Eğitim Yüksekokulu’ndan, % 6,4’ü Fen-Edebiyat fakültesinin farklı bölümlerinden ve % 18,7’si de diğer programlardan mezun öğretmenlerdir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2007–2008 eğitim-öğretim yılında İlköğretim 5. sınıfta okutulmak üzere dağıtılan Matematik ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığını değerlendirmek için verilerin toplanması hedeflenmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak Alpan (2004) tarafından oluşturulmuş, ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirmesine ilişkin Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabını Değerlendirme Anketi kullanılmıştır (Ek 1). Veri toplama aracı olan anket, 5 bölüm ve 48 maddeden oluşmasının yanında matematik ders kitaplarını görsel tasarım yönünden inceleyebilecek yeterliliğe de sahiptir. Bu sayede öğretmenlerin kişisel görüşleri veri toplama aracı olan anket yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Veri toplama aracında 5 çeşit ilke yer almaktadır. Bu ilkeler; Metin Tasarımı, Görsel Öğelerin Tasarımı, Sayfa Tasarımı, Kapak Tasarımı ve Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleridir. Her üç kitap için yapılan değerlendirmede de anketin güvenilirlik katsayısı, Cronbach Alpha değeri 0.94 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Veri Toplama Aracının Uygulanması

Görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirmesi yapılan 5. sınıf matematik kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2007 yılında basımı ve dağıtımı yapılan kitaplardır. Bunlar; matematik öğretmen kılavuz kitabı (Aktaş, Çimen, Günhan ve Oruç, 2007a), matematik ders kitabı ((Aktaş, Çimen, Günhan ve Oruç, 2007b), matematik öğrenci çalışma kitabı (Aktaş, Çimen, Günhan ve Oruç, 2007c) olmak üzere üç kitaptır.

Veri toplama aracının örneklem grubu olan Afyonkarahisar ili merkez ve köyleri, Sandıklı ilçesi merkez ve köyleri ile Hocalar ilçesi merkez ve köylerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 5. sınıf matematik dersine giren matematik öğretmenlerine uygulanabilmesi için Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne başvuru yapılarak gerekli izin ve onaylar hem Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden hem de ilköğretim okullarının bağlı olduğu Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Afyonkarahisar Valiliği'nden alınmıştır (Ek-2). Öğretmenlerin anketi cevaplamaları için ilgili matematik ders kitapları, çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları mevcut olduğundan incelenmek üzere öğretmenlere ayrıca bir kitap verilmemiştir. Örnekleme yer alan öğretmenlerle konuşularak 5. sınıf matematik kitaplarını 2 haftalık bir süre içinde incelemeleri istenmiştir. Daha sonra yukarıda bahsedilen anket verilmiş, bu incelemeleri göz önünde bulundurarak öğretmenlerden anketi cevaplamaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, uygulandıktan sonra verilerin çözümü aşamasına geçilmiştir. Elde edilen 48 maddelik ifadelerden oluşan ankette 3 ders için verilen seçeneklerden her biri için; Kesinlikle katılıyorum seçeneği 5, Katılıyorum seçeneği 4, Kararsızım seçeneği 3, Katılmıyorum seçeneği 2, Kesinlikle katılmıyorum seçeneği 1 puan olarak kodlanmış, böylelikle öğretmenlerin verdikleri cevaplar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Her bir maddenin yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümleme aşamasına geçilmiştir. Elde edilen veriler, kullanılan ölçekte 1'den 5'e kadar derecelendirilmiş, her aralık arası 0.80 puan olacak şekilde 5 eş parçaya bölünerek her seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları temel alınarak derecelmeli ölçek kullanılarak yararlanılan ölçüte nesnellik katılarak ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun betimlenmesine

çalışılmış ve Tablo-2'deki gibi yorumlanmıştır (Tekin, 1991).

Tablo 2. Anket Maddelerinin Yorumlanmasında Ortalamaların Puan Aralıkları

Yorum	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılmıyorum	1.00 – 1.80
Katılmıyorum	1.81 – 2.60
Kararsızım	2.61 – 3.40
Katılıyorum	3.41 – 4.20
Kesinlikle Katılıyorum	4.21 – 5.00

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacına uygun olarak elde edilmiş olan istatistik verileri tablolar halinde verilmiş ve ilgili yorumlar yapılmıştır.

4.1. Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

4.1.1. Öğretmen Kılavuz Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 1–16. maddeler, metin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Katılımcıların bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Kılavuz Kitabının Değerlendirilmesinde Metin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri											s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		\bar{x}	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	3	1.6	20	10.7	4	2.1	124	66.3	36	19.3	3.91	0.88
2	4	2.1	21	11.2	7	3.7	114	61.0	41	21.9	3.89	0.94
3	3	1.6	21	11.2	13	7.0	108	57.8	42	22.5	3.88	0.94
4	3	1.6	18	9.6	16	8.6	114	61.0	36	19.3	3.87	0.89
5	6	3.2	31	16.6	22	11.8	100	53.5	28	15.0	3.60	1.03
6	4	2.1	13	7.0	16	8.6	120	64.2	34	18.2	3.89	0.85
7	2	1.1	14	7.5	13	7.0	121	64.7	37	19.8	3.95	0.81
8	2	1.1	12	6.4	7	3.7	124	66.3	42	22.5	4.03	0.79
9	6	3.2	30	16.0	23	12.3	103	55.1	25	13.4	3.59	1.01
10	3	1.6	24	12.8	27	14.4	98	52.4	35	18.7	3.74	0.96
11	4	2.1	18	9.6	24	12.8	108	57.8	33	17.6	3.79	0.92
12	10	5.3	46	24.6	33	17.6	79	42.2	19	10.2	3.27	1.10
13	0	0.0	15	8.0	18	9.6	127	67.9	27	14.4	3.89	0.74
14	1	0.5	33	17.6	16	8.6	108	57.8	29	15.5	3.70	0.95
15	7	3.7	19	10.2	17	9.1	108	57.8	36	19.3	3.79	0.99
16	2	1.1	14	7.5	9	4.8	117	62.6	45	24.1	4.01	0.83
Genel											3.80	

4.1.1.1. Tipografik Özellikler

Yazı (harf) boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (madde 1): Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin % 85,6’sının ilköğretim 5. sınıf matematik dersi öğretmen kılavuz kitabının

yazı boyutlarının uygun olduğunu düşündükleri, % 12,3'ünün yazı boyutlarının uygun olmadığını belirttikleri, % 2,1'inin ise yazı boyutunun uygunluğu hakkında görüş bildirmede kararsız kaldıkları görülmektedir. Yazı boyutu yazının görünümünü oluşturan ve görsel düzen içinde estetiklik duygusunu veren unsurlardandır. Yazı tipi seçilirken okuyucuların ve metnin amacı da dikkate alınmalıdır (Çakır, 2006). Alpan (2004)'a göre, yazı boyutlarının, ilköğretim birinci sınıflar için 20–24 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto, dördüncü sınıflar için 12 punto, beşinci sınıflar için 11, daha üst sınıflar için 10 punto büyüklüğünde olması gerekir. Öğretmen kılavuz kitabı öğretmenler için hazırlandığından dolayı 10 punto yazı büyüklüğünün yeterli olduğu bilinmektedir. Genel olarak öğretmenlerin 5. sınıf matematik kılavuz kitabının metninin okunmasında bir problem yaşamadıkları söylenebilir.

Yazı (harf) karakterlerinin okunabilirlik düzeyi (madde 2): Ankete katılan öğretmenlerin %82,9'unun matematik dersi öğretmen kılavuz kitabının yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katıldıkları, % 13,3'ünün yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katılmadıkları, % 3,7'sinin de yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmıştır. Alpan (2004)'a göre genelde başlıklarda metin içinde tırnaksız (serifsiz), yalın küçük harf karakterlerinin kullanılması uygun görülmektedir. Ders kitaplarında kullanılan yazı karakterlerinin görsellerle birlikte uyum içinde olması gerektiği düşünülmektedir. Sonuçta öğretmenlerin, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının yazı karakterleri okumada bir sorunla karşılaşmadıkları söylenebilir.

Yazı rengi ya da ton değerinin etkili bir şekilde kullanılması (madde 3): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerden % 80,3'ü öğretmen kılavuz kitabının yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşünürken, %12,8'i yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşünmediklerini ve %7,0'si ise yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığı görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre okunabilirlik açısından yazının zemin rengiyle çok fazla zıtlık oluşturmaması yerinde olacaktır. Örnek olarak, seçilen yazı karakterine bağlı olarak zemin üzerindeki yazının % 80 oranında siyah kullanılması gösterilebilir. Yazıların zemin rengi ile yazı karakteri uyumlu olmalıdır. Öğrenciler genelde renkli yazılardan hoşlanırlar ve bu sayede materyaller de onların dikkatini çeker. Bu öğretmenler için de geçerli bir düşünce durumundadır (Bağcı, 2007). Bu bilgiler ışığında elde edilen bulgular

doğrultusunda öğretmenlere göre, öğretmen kılavuz kitabında yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir biçimde kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

Satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması (madde 4): Öğretmenlerin %80,3'ünün satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde oldukları, % 11,2'sinin satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde olmadıkları ve % 8,6'sının da satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde kararsız oldukları belirlenmiştir. Alpan (2004)'a göre okumayı kolaylaştırması açısından; dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5 satır) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde aşamalı (hiyerarşik) kullanılması, gerektiğinde metin düzenlemede sağa ya da sola dayalı bloklama yöntemi kullanılarak gözü rahatlatıcı yatay boşlukların oluşturulması doğru olacaktır. Bulgular dikkate alındığında, öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında satırlar arası yatay ve dikey boşluklara dengeli bir şekilde yer verildiğini düşündükleri söylenilebilir. Satırlar arası boşlukların yatay ve dikey olarak dengeli kullanılması yazıyı ve görselleri daha okunaklı hale getireceği ve alıcıyı sıkmayacağı, bunun da o materyali etkili kılacağı ve başarıyı arttıracığı düşünülmektedir.

Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir biçimde tasarlanması (madde 5): Ankete katılan öğretmenlerin % 68,5'inin dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları, % 19,8'inin dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde olmadıkları ve % 11,8'inin de dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a göre koyu, italik, renkli vb. yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı kullanılmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizme ve büyük harf kullanılmaması gerekir. Ders kitabında dikkat odaklayıcılar (koyu yazılması, renkli, italik vb.), anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde yer almalıdır. Dikkati odaklamak için metinde yeni ve önemli kelime ve cümlelerin vurgulanması gereklidir. Olumsuzluk anlamı taşıyan kelimelerin dışında diğer kelimelerinin altının çizilmesi tercih edilmemelidir. Metinlerde büyük harf kullanılmasının okumanın hızını düşürüp dikkati dağıtacağı bilinmelidir. Ders kitaplarında ana başlıklar kullanılırken büyük, metinlerin içerisinde ise küçük harf kullanılması uygundur (Keser, 2004). Bu bilgiler ışığında elde edilen bulgulardan, genel olarak öğretmenlerin öğretmen kılavuz

kitabının dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması (madde 6): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 82,4'ü satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olduğunu düşünürken, % 9,1'i satır uzunluğunun okunabilir uzunlukta olduğunu düşünmedikleri ve % 8,6'sı ise satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması konusunda kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre bir satır uzunluğu en çok 18–24 cm ya da 8–12 sözcük arasında olması uygun görülmektedir. Diğer taraftan, satır uzunluğu okunabilir uzunlukta olan kitaplar öğrenciye zevkli ve sürükleyici geldiği, bu nedenle ders kitaplarında satır uzunluğunun standart ölçüsü 18–24 cm uzunluğunda olması gerektiği belirtilmektedir (Erkmen, 1996). Becer'in (1999)'de belirttiği gibi 9–12 punto metin yazısı olan kitaplarda sözcük sayısı satırlarda 10-12'yi geçmemesi uygundur. Uzun satırları okumak yorucudur. Paragrafların ilk ve son satırlarının farklı sayfalarda yer alması da cümle bütünlüğünü zedeler, görsel etkiyi zayıflatır (Pektaş, 2001). Sonuç olarak, öğretmenlerin, 5.sınıf öğretmen kılavuz kitabının satır uzunluğunu okunabilir seviyede buldukları söylenebilir.

Sözcükler arası boşlukların dengeli olması (madde 7): Öğretmenlerin % 84,5'inin sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünü uygun buldukları, % 8,6'sının sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünü uygun bulmadıkları ve % 7,0'sinin de sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünde kararsız oldukları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre tutarsız boşluklar nedeniyle okumayı kesintiye uğratmaması için otomatik tam bloklama kullanılmaması, diğer bir deyişle yanlardan hizalama yapılmaması yerinde olacaktır. Bir taraftan yapılan hizalama sayesinde sözcükler arası boşlukların dengeli olacağı bilinmelidir. Metinde iki taraftan hizalama yapılırsa boşluklar dengeli bir şekilde olmayabilir. Okumanın daha etkili olması için sözcükler arasında bırakılan boşlukların kendi aralarında dengeli bir biçimde olmasına özen gösterilmelidir. Bu bilgiler doğrultusunda, öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında yer alan sözcükler arası boşlukların dengelenerek hazırlandığını düşündükleri söylenebilir.

Harfler arasındaki boşlukların dengeli olması (madde8): Ankete katılan öğretmenlerin %88,8'inin harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katıldıkları, %7,5'inin harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katılmadıkları ve %3,7'sinin ise harfler arası boşlukların dengeli olması konusunda kararsız kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Alpan (2004)'a göre harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların optik olarak düzenlenmesi (harflerin karakterine göre dizilmesi) ve harflerin içlerinin kapanmaması için çok kalın harf karakteri kullanılmaması doğru olacaktır. Harfler arasındaki boşlukların dengeli ve güzel bir şekilde ayarlanması okunabilirliği arttıracaktır. Harf boşluğunu ayarlama normal, dar gibi dizgi kavramları kullanılmaktadır (Sarısavak, 1997). Bu bilgiler ışığında elde edilen bulgulardan öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan harfler arasındaki boşlukların dengeli olarak hazırlandığını düşündükleri söylenebilir.

Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi (madde 9): Ankete katılan öğretmenlerin % 68,5'i metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi görüşünde olumlu görüş bildirirken, % 19,2'si metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi görüşünde olumsuz görüş bildirmişler ve % 12,3'ü de metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi görüşünde kararsız bir düşüncede olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre görsel bütünlük ve anlam bütünlüğü açısından paragraftaki son satırın diğer sayfanın başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi yerinde ve doğru olacaktır. Anlam bütünlüğü ve görsel bakımdan bütünlük sağlanırsa metnin etkisi artacaktır. Paragrafların son satırı diğer sayfanın başına ve paragrafın son satırı da sayfanın sonuna gelmemesi öğretimin başarılı olmasına fayda sağlayacaktır (Becer, 1999). Sonuç olarak tüm bunlar dikkate alındığında, öğretmen görüşlerine göre, öğretmen kılavuz kitabında yer alan metinlerin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edildiği söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan tipografik özellikler ile ilgili 9 maddenin verileri incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin, tipografik özelliklerle ilgili maddelerden en çok “harfler arasındaki boşlukların dengeli olması” konulu maddeye katılmakta oldukları ($\bar{x} = 4.03$), en az ise “metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi” konulu maddeye katılmakta oldukları ($\bar{x} = 3.59$) belirlenmiştir.

4.1.1.2. Metin Örgütleyiciler

Başlıkların etkili olarak düzenlenmesi (madde 10): Öğretmenlerin % 71,1'inin başlıkların etkili olarak düzenlenmesini uygun buldukları, % 14,4'ünün başlıkların etkili olarak düzenlenmesini uygun bulmadıkları ve % 14,4'ünün ise başlıkların etkili olarak

düzenlenmesi konusunda görüş bildirmede kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılması, ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde olması ve harf boyutlarının aşamalı düzenlenmesi (Ör: bölüm başlığının 22 punto, alt ve yan başlıkların ise metin başlığından 1–2 punto küçük olması gibi) gerekir. Başlıklar metne ilgiyi arttıran, alıcıya metin hakkında ön bilgi veren ve metne ayrı bir güzellik katan dikkat çekici bölümdür. Başlık, parçadan değişik bir renkte ve birkaç punto daha büyük yazılarak değişik bir puntoda yazılırsa dikkat çekme özelliğini yerine getirmiş olur. Çok rengin gözleri yoracağını da düşünüldüğünde başlıkta çok renk kullanılmaması daha doğrudur (Pektaş, 2001). Bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabında yer alan başlıkların etkili bir şekilde düzenlendiği düşüncesinde oldukları söylenebilir.

İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmiş olması (madde 11): Ankete katılan öğretmenlerin % 75,4'ünün içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katıldıkları, % 11,7'sinin içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katılmadıkları ve % 12,8'inin de içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmıştır. Alpan (2004)'a göre sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıtmaya uygun olarak rahat okunabilir biçimde düzenlenmesi uygun görülmüştür. Kitaplarda bulunan içindekiler listesiyle kitabın özeti ve genel yapısıyla ilişkin bilgiler elde edilmiş olur (Kılıç ve Seven, 2002). İçindekiler bölümü ile okuyucular istedikleri zaman metin içinde neler olduğunu ve seçim konusunda neleri seçebileceğini kolaylıkla bulabilirler. İlköğretim düzeyinde ders kitaplarının içindekiler listesini düzenlerken ekonomiklik adına sıkıştırılmış iki sütun olarak düzenlenmesinden kaçınılmalıdır (Alpan, 2004). Sonuç olarak öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında bulunan içindekiler listesinin işlevsel bir biçimde düzenlendiği görüşünde oldukları görülmektedir.

İçindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi (madde 12): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 52,4'ü içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 29,9'u içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 17,6'sı ise içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema vb. grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması yerinde ve doğru olacaktır. İçindekiler listesinin ilgi

çekebilmesi için şekiller, resimler, şemalar ve grafikler de kullanılarak, kitaba ve derse olan ilgilerin arttırılması gerekmektedir. Görsel öğeler içerikle ilişkili olur ve ilgili başlığının yakınında olursa içindekiler kısmı daha çok ilgi çekici hale gelecektir (Keser, 2004). Elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenlerinin 5. sınıf matematik dersi öğretmen kılavuz kitabında bulunan içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiğine katılma düzeylerinin orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılması (madde 13): Katılımcıların % 82,3'ünün kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünü uygun gördüğü, % 8,0'inin kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünü uygun görmediği ve % 9,6'sının da kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünde kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre kutuların süs amaçlı gereksiz çerçeveler biçiminde kullanılmaması, gerekirse metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo vb. gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması gerekir. Metin örgütleyicisi olarak kullanılacak kutular küçük olmalı, içine ise az yazı yazılmalı ve bunlar sayfa tasarımının düzenini bozmamalıdır (Yalın, 2001). Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabında bulunan kutuların amaca uygun biçimde kullanıldığı düşüncesinde oldukları söylenebilir.

Her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması (madde 14): Ankete katılan öğretmenlerin % 73,3'ünün her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katıldıkları, % 18,1'inin her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 8,6'sının ise her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Alpan (2004)'a göre bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçimine uygun olarak yer alması uygun görülmüştür. Her bölümde başlıklar ve alt başlıklar sayfa tasarımına uygun bir biçimde yer almalıdır. Hangi bölümde, hangi başlığın, hangi konunun bulunacağı görünmesi ve bu amaç doğrultusunda öğrenmenin oluşması için başlıklar listesi kesinlikle her bölümde bulunmalıdır (Keser, 2004). Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında bulunan her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlandığı görüşünde oldukları görülmektedir.

Sözlük düzenlemesinin yapılmış olması (madde 15): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 77,1'inin öğretmen kılavuz kitabında bilinmeyen sözcük ve terimler için

sözlük olduğunu düşündükleri, % 13,9'unun bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük olduğunu düşünmedikleri ve % 9,1'inin de bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük olduğu düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmektedirler. Alpan (2004)'a göre bilinmeyen sözcükler ve terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi yerinde ve doğru olacaktır. Kitapların iç düzeninde açıklanması gereken alfabetik sıraya göre sıralanmış kelime ve terimlerden oluşan sözlük bölümü bulunmalıdır (Çakır, 2006). Ders kitaplarında bulunan sözlük sayesinde kitabın kullanım kolaylığının artacağı ifade edilmektedir. Ayrıca okuyucular daha önceden karşılaşmamış sözcüklerle karşılaşılınca bu sözcükleri kısa yoldan bu bölüme bakarak öğrenebilir, birden çok anlamı olan sözcüklerin anlamını, konuyla bütünlük sağlayan anlamından faydalanarak seçebilir ve böylece yanılgılar önlenir (Erkmen,1996). Sözlük bölümü yalın bir görünümde olmalıdır. Süsleyici öğelere ve çok renge yer verilmemelidir. Kronolojik sırayla verilen sözcükler baş harflerine göre kolayca bulunabilmesi için her harfin grubunun bloklanması açık ve net yapılmalıdır. Bir harften diğerine geçişte yeterince boşluk bırakılmalıdır (Alpan, 2008). Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında genelde aradıkları kelimelerin anlamlarına ulaşabilecekleri sözlüğe ulaştıkları, ancak bazılarının aradıkları sözcüklere ulaşamadıkları tespit edilmiştir.

Kaynakça düzenlenmesi (madde 16): Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin % 86,7'sinin kılavuz kitapta kaynakça düzenlemesinin uygun olduğunu düşündükleri, % 8,6'sının kaynakça düzenlemesinin uygun olmadığını düşündükleri ve % 4,8'inin ise kaynakça düzenlemesinin uygun olduğu görüşünde kararsız bir düşüncede oldukları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi gerekir. Ders kitaplarındaki kaynakça sayesinde diğer kaynaklara ulaşılabilen ve bu konuda bilgi sahibi olunabilmektedir. Kaynakça yazılırken yazım kurallarına ve okuyucu seviyelerine dikkat edilmesi önemlidir (Keser, 2004). Tüm bunlar dikkate alındığında, araştırma bulgularına göre genel olarak öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında kaynakçanın yeterli düzenlendiği ve yazım kurallarına uyulduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan metin örgütleyicileri ile ilgili 7 maddenin verilerine bakıldığında ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin, metin örgütleyicileriyle ilgili

maddelerden en çok “kaynakça düzenlenmesi” konulu maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 4.01$), en az ise “içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi” konulu maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 3.27$) görülmüştür. Bu veriler ışığında öğretmen kılavuz kitabı hazırlanırken görsel tasarım ilkelerinden tam anlamıyla yararlanması bakımından içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi için şekiller, resimler, şemalar ve grafiklerin kullanılması, kitaba ve derse olan ilgilerin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Görsel öğeler içerikle ilişkili olur ve ilgili başlığının yakınında olursa içindekiler kısmı daha çok ilgi çekici hale geleceği unutulmamalıdır. Öğretmenlerin, genel olarak metin tasarımı ile ilgili maddeler hakkında olumlu görüş içinde oldukları ($\bar{x} = 3.80$) görülmektedir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı gibi ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitapları öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olduğu sonucu çıkmaktadır.

4.1.2. Öğretmen Kılavuz Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 17–28. maddeler, görsel öğelerin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Kılavuz Kitabının Değerlendirilmesinde Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	2	1.1	19	10.2	19	10.2	111	59.4	36	19.3	3.86	0.88
18	2	1.1	27	14.4	23	12.3	105	56.1	30	16.0	3.72	0.94
19	2	1.1	24	12.8	30	16.0	99	52.9	32	17.1	3.72	0.93
20	4	2.1	23	12.3	33	17.6	104	55.6	23	12.3	3.64	0.93
21	2	1.1	36	19.3	45	24.1	85	45.5	19	10.2	3.44	0.95
22	1	0.5	24	12.8	29	15.5	111	59.4	22	11.8	3.69	0.86
23	3	1.6	8	4.3	8	4.3	121	64.7	47	25.1	4.07	0.78
24	4	2.1	23	12.3	25	13.4	106	56.7	29	15.5	3.71	0.95
25	1	0.5	22	11.8	32	17.1	113	60.4	19	10.2	3.68	0.83
26	2	1.1	22	11.8	26	13.9	114	61.0	23	12.3	3.72	0.87
27	1	0.5	12	6.4	17	9.1	130	69.5	27	14.4	3.91	0.73
28	6	3.2	21	11.2	23	12.3	116	62.0	21	11.2	3.67	0.93
Genel											3.74	

Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması (madde 17): Tablo 4 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin % 78,7’sinin görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda

bulunması görüşüne katıldıkları, % 11,3'ünün görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması görüşüne katılmadıkları ve % 10,2'sinin de görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması görüşünde kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesaj özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları uygun görülmüştür. Öğrenmede kalıcılığı sağlamak için metinsel ve görsel öğelerin öğrenciye etkili bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Görsel öğeler sayesinde kitaplar daha etkili bir şekilde tasarlanmış olur, öğrenme başarısı artar ve kalıcı öğrenme sağlanmış olur (Becer, 1999). Araştırma bulgularına göre, genel olarak öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğretmen için uyarıcı olması (madde 18): Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin % 72,1'i görsel öğelerin mesaj aktarımında öğretmen için uyarıcı olduğu düşüncesinde oldukları, % 15,5'i görsel öğelerin mesaj aktarımında öğretmen için uyarıcı olduğu düşüncesinde olmadıkları ve % 12,3'ü ise görsel öğelerin mesaj aktarımında öğretmen için uyarıcı olduğu düşüncesinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin okuyanın imgelem gücünü harekete geçirici, onlarda heyecan duygusu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanmış olması yerinde ve doğru olacaktır. Görsel öğeleri, öğretmeni uyarıcı bir şekilde tasarlanan kitaplar öğretmenin ilgisini ve beğenisini çeker. Böylelikle öğretilen heyecan, merak ve coşku duygularının oluşmasına katkı sağlar (Demirel ve diğerleri, 2001). Bu bilgiler doğrultusunda elde edilen bulgulardan öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerin mesaj aktarımında öğretmenler için uyarıcı olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

Resimlemelerde desenin sağlamlığı (madde 19): Öğretmenlerin % 70'inin resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katıldıkları, % 13,9'unun resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katılmadıkları ve % 16'sının da resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğu görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Alpan (2004)'a göre resimlemelerde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması (örneğin, oturan bir figürün izleyende o duyguyu uyandırması) uygun olacaktır. Ders kitaplarının resimlemesinde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam olarak çizilmesi (örneğin, koşan bir figürün okuyucuda o duyguyu uyandırması) gerekmektedir (Keser, 2004). Kitaplarda yer alan resimlemeler, sağlam

desenler üzerine çizilirse alıcıya vermek istenilen mesaj etkili hale gelecek ve bu mesaj alıcıya net ve açık bir şekilde ulaşacaktır (Kaya, 2005). Elde edilen bulgulara göre, genel olarak öğretmenlere göre, kılavuz kitapta bulunan resimlemelerde desenlerin sağlamlığının uygun olduğu söylenebilir.

Tasarımın yalınlik ve basitlik ilkesine uygunluğu (madde 20): Ankete katılan öğretmenlerin %67,9'unun tasarımın yalınlik ve basitlik ilkesine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 14,4'ünün tasarımın yalınlik ve basitlik ilkesine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 17,6'sı ise tasarımın yalınlik ve basitlik ilkesine uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Görsel bilgilerin kalıcı olması, öğretmen seviyesinin dikkate alınması ve verilecek mesajın etkili olabilmesi için ders kitapları hazırlanırken görsel öğeleri tasarlama aşamasında yalınlik ve basitlik ilkesine uyulması gerektiği belirtilmektedir (Alpan, 2004). Kitaplarda yer alan resimler, basit ve sade bir şekilde olmalı, gereksiz ayrıntılara girilmemeli, ders kitaplarında bulunan resimler, fotoğraflar, şekiller vb. görsel öğeler ne tam gerçekçi ne de soyut olmalıdır (Erkmen, 1996). Bu bilgiler ışığında elde edilen bulgulardan öğretmenlerin genel olarak ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan tasarımın yalınlik ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması (madde 21): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin, % 55,7'sinin görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşündükleri, % 20,4'ünün görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşünmedikleri ve % 24,1'inin de görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını görüşünde kararsız bir düşüncede oldukları belirlenmiştir. Alpan (2004)'a göre bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol köşede sabitlendiği bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi yerinde ve doğru olacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlerin, kılavuz kitapta yer alan görsel öğelerin vurgulanmasının etkili kullanıldığı görüşüne kısmen katıldıkları sonucu çıkarılabilir. Fakat olumsuz görüş bildiren % 20,4 oranı göz ardı edilmemesi gereken bir oran olup, öğretmen kılavuz kitabı hazırlanırken yeterli derecede görsel öğelerin vurgulamasının etkili olarak yapılmadığı sonucu çıkarılabilir. Bundan dolayı ders kitapları hazırlanırken görsel öğelerin vurgulamanın daha da etkili ve dikkatli kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Vurgunun materyallerin can alıcı noktası olduğu bilinmektedir (Keser, 2004). Görsel öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesinin, vurgunun

etkisini arttıracak bilginelidir. Doku, renk gibi öğelerin etkili ve yerli yerinde kullanılmasıyla görsel öğelerin vurgulanması daha da başarılı olabilir. Görsel öğelerin vurgulanmasında değişik renkler, ok ve benzeri yön işaretler ve büyük harfler vb. kullanıldığı taktirde vurgulanacak öğe ön plana çıkmış olur.

Görsel öğelerin öğretmenlerin düzeyine uygunluğu (madde 22): Öğretmenlerin % 71,2'sinin görsel öğelerin öğretmenlerin düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 13,3'ünün görsel öğelerin öğretmenlerin düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 15,5'inin ise görsel öğelerin öğretmenlerin düzeyine uygunluğu hakkında görüş bildirmede kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin kitabı okuyanların yaşantılarına, onların somut deneyimlerine uygun olması gerekir. Genel olarak, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan görsel öğelerin öğretmenlerin düzeyine uygun özellikte olduğunu düşündükleri söylenebilir. Görsel öğeler, kitabı okuyanın yaşadıklarıyla uyumlu, yaşantısıyla bütünlük sağlayan ve çevresindeki örnek olayları çağrıştıran bir yapıda olması durumunda okuyanın edindiği ve öğrendiği bilgiler uzun süreli belleğinde kalıcı bir şekilde yer alır.

Görsel öğelerin renkli olması (madde 23): Ankete katılan öğretmenlerin % 89,8'inin görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katıldıkları, % 5,9'unun görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katılmadıkları ve % 4,3'ünün de görsel öğelerin renkli olduğu görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin renkli olması ancak çok fazla renk kullanılmaması uygun görülmüştür. Çok renk kullanılması halinde görsel öğelerin ayırt edilemediği ve tanınmakta güçlük çekildiği, gereğinden fazla renklendirme yapılan görsel öğelerin, gözü yorduğu ve alıcısını kitabın içinden çıkamaz bir hale getirdiği, bu bakımdan görsel öğelerin tasarımında en fazla 3 ya da 4 renk kullanılmasının uygun olacağı belirtilmektedir (Erkmen, 1996). Tüm bunlar dikkate alındığında, elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğretmen kitabında yer alan görsel öğelerin istenen ölçüde renkli olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması (madde 24): Araştırmaya katılan öğretmenlerin %72,2'sinin öğretmen kılavuz kitabında bulunan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde oldukları, %14,4'ünün görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde olmadıkları ve %13,4'ünün ise görsel öğelerin

tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde kararsızlık içinde oldukları tespit edilmiştir. Görsel öğelerin tasarlanmasında çizgi, şekil, renk gibi görsel anlam ifade eden araçlar kullanarak bütünlük sağlanabileceği, görsel araçların kendi aralarında iyi bir birliktelik sağlamaları durumunda etkili olacağı belirtilmektedir (Becer, 1999). Bu bilgiler doğrultusunda elde edilen bulgulardan öğretmenlerin kılavuz kitapta yer alan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması (madde 25): Katılımcı öğretmenlerin %70,6'sının öğretmen kılavuz kitabında yer alan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygunluğu görüşünde oldukları, %12,3'ünün çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygun olmadığı görüşünde oldukları ve %17,1'inin de çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması görüşünde kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin genellikle yön duygusu için kullanılması, özel olarak ise örneğin eğik, kıvrımlı çizgilerin hareket duygusu için; yatay çizgilerin dinginlik için; dikey çizgilerin de kesinlik ve yönerge ifade için kullanılması gerekir. Bulgulara göre genel olarak öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında bulunan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanıldığını düşündükleri söylenebilir.

Tasarımda denge ilkesine uyulması (madde 26): Ankete katılan öğretmenlerin % 73,3'ünün görsel tasarımda denge ilkesine uyulması düşüncesine katıldıkları, % 12,9'unun görsel tasarımda denge ilkesine uyulması düşüncesine katılmadıkları ve % 13,9'unun ise görsel tasarımda denge ilkesine uyulması görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması, simetrik dengeyi kullanmaktan kaçınılması, hareket ve dikkat çekme özelliği açısından asimetrik denge kullanılması ve boşluk doluluk oranına dikkat edilmesi uygun görülmüştür. Dengenin olmadığı bir görsel tasarımda öğeler birbiri üstüne ve bir tarafa yığılmış olarak gözükmektedir (Yalın, 2001). Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının tasarımında denge ilkesine uyulduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

Renklerin amaca uygun olarak kullanılması (madde 27): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin, % 83,9'u öğretmen kılavuz kitabında renklerin amaca uygun olarak

kullanıldığını düşündüklerini, % 6,9'u renklerin amaca uygun olarak kullanıldığını düşünmediklerini ve % 9,1'i de renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılması yerinde ve doğru olacaktır. Ayrıca, renkler sayesinde vurgulanmak istenen öğelerin de ortaya çıkacağı, vurgulanmak istenen öğe için açık ve parlak renklerin kullanılması gerektiği, fakat aşırı renk kullanılmasının uygun olmayacağından en fazla 4 renk kullanılmasının doğru olacağı belirtilmektedir (Keser, 2004). Tüm bunlar dikkate alındığında, elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabının görsel tasarımında renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı düşüncesinde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygunluğu (madde 28): Katılımcıların % 73,2'sinin görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde oldukları, % 14,4'ünün görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde olmadıkları ve % 12,3'ünün ise görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin içeriği ayrıntı gerektiriyorsa boyutların büyük ve geniş tutulması gerekir. Keser (2004)'e göre görsel öğelere ders kitaplarında yer verirken amaca uygun ve okunabilir büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir. Bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin beşinci sınıflar için hazırlanan matematik öğretmen kılavuz kitabının görsel öğelerinin boyutlarının amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinin ikincisi olan görsel öğelerin tasarımı ilkesiyle ilgili 12 maddeden elde edilen bulgular doğrultusunda ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre görsel öğelerin tasarımı açısından uygun bir şekilde hazırlandığı ($\bar{x}=3.74$) tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, görsel öğelerin tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “görsel öğelerin renkli olması” konulu maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=4.07$), en az ise “görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması” konulu maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.44$) görülmüştür. Bu sonuçlar dikkate alındığında, öğretmenlerin 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının görsel öğelerin tasarımı hakkında genel olarak olumlu görüş içinde oldukları söylenebilir.

4.1.3. Öğretmen Kılavuz Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 29–36. maddeler, sayfa tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Kılavuz Kitabının Değerlendirilmesinde Sayfa Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										s	
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			\bar{x}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
29	4	2.1	31	16.6	26	13.9	106	56.7	20	10.7	3.57	0.96
30	8	4.3	28	15.0	25	13.4	105	56.1	21	11.2	3.55	1.02
31	3	1.6	19	10.2	20	10.7	114	61.0	31	16.6	3.81	0.89
32	3	1.6	24	12.8	27	14.4	107	57.2	26	13.9	3.69	0.92
33	4	2.1	6	3.2	12	6.4	133	71.1	32	17.1	3.98	0.75
34	8	4.3	29	15.5	20	10.7	104	55.6	26	13.9	3.58	1.05
35	9	4.8	36	19.3	27	14.4	96	51.3	19	10.2	3.43	1.06
36	2	1.1	18	9.6	24	12.8	118	63.1	25	13.4	3.78	0.84
Genel											3.67	

Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması (madde 29): Tablo 5 incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin % 67,4’ünün sayfa tasarımında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması görüşüne katıldıkları, % 18,7’sinin belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 13,9’unun da belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşünde kararsızlık içinde olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Alpan (2004)’a göre tasarımda tüm sayfalarda ve kitabın bütününde sayfa düzeni, yazı karakteri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları vb. tipografik öğelerde ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu (estetik kaygıyla ve özgün bir biçim anlayışıyla) bir bütünlük ve devamlılık oluşturması uygun görülmüştür. Bununla birlikte, bütünlük ve görsel devamlılık, her ders kitabında ön koşul olarak kabul edilen niteliklerdendir (Çakır, 2006). Kitaplardaki kişileri çelişkiye düşürecek sayfa tasarımlarının dikkatlerin dağılmasına ve gerekli mesajların alınmamasına neden olduğu belirtilmektedir (Yalın, 2001). Bu nedenle tüm sayfalar arasında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması önem arz etmektedir. Sonuç olarak, bulgular incelendiğinde öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı düşüncesinde oldukları söylenebilir.

Görsel öğelerin okuma akışına engel olmaması (madde 30): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 67,3'ünün sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde oldukları, % 19,3'ünün sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde olmadıkları ve % 13,4'ünün ise sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a göre ders kitapları hazırlanırken görsel öğelerin okuma akışını engellememesi için resimlerin, fotoğrafların, şemaların vb. görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmesine, metnin ortasına paragraf yerleştirilmemesine ve metin ile görsel öğeler arasında 4 mm civarında bir çerçevenin bırakılmasına önem gösterilmesi gerekmektedir. Keser (2004)'e göre görsel öğeler başlığın altına, metnin ortasına ve paragraf arasına yerleştirilmemelidir. Bu şekilde görsel öğelerin bölünmesi engellenmiş olur. Becer (1999)'e göre ise, metinlerde görsel öğeyi sayfanın ortasında kullanmak gerektiği zaman cümle bölünmemeli, iki paragraf arasına yerleştirilmelidir. Tüm bunlar dikkate alındığında, elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, kılavuz kitapta yer alan görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Görsel öğelere yeterince yer verilmesi (madde 31): Öğretmenlerin % 77,6'sının sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verildiğini belirttikleri, % 11,8'inin sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmediğini belirttikleri ve % 10,7'sinin de sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmesi görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a göre kişinin imgesel düşünmesi açısından resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelere sayfa tasarımında bireylerin düzeyine göre yeterince yer verilmesi gerekir. Alıcılara bilgileri aktarırken görsel öğeler kullanılırsa bu bilgileri kendilerine daha yakın hissedecekleri ve görsel bilgiden hoşlanıp onu tercih edecekleri ifade edilmektedir (Pettersson, 1993). Ayrıca okuyucuların görsel öğeler sayesinde kitaplara daha olumlu duygular besleyecekleri, ona kendini yaklaştıracak ve ondan faydalanmaya başlayacakları, bununla birlikte kendi düşüncelerini de görselleştirebilecekleri ifade edilmektedir (Pektaş,2001). Elde edilen bulgulardan, genel olarak öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında bulunan görsel öğelere yeterince yer verildiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareket sağlanması (madde 32): Ankete katılan öğretmenlerin % 71,1'inin sayfa tasarımında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşüne katıldıkları, %14,4'ünün görsel öğelerin yerleştirilmesinde

yeterince hareket sağlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 14,4'ünün ise görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşünde kararsız kaldıkları görülmüştür. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin yerleştirilmesinde monotonluktan uzak durulması (Devamlı çerçeve içine alınmaması, hep aynı yerlere yerleştirilmemesi, hep aynı büyüklükte olmaması vb.) gerekir. Görsel öğeler sayfalara etkili bir biçimde yerleştirilirse okuyanlar üzerinde etkisinin artacağı ifade edilmektedir (Becer, 1999). Keser (2004)'e göre görsel öğeler her zaman çerçeve içine alınmamalı, aynı yerlere yerleştirilmemeli ve aynı büyüklükte olmamalıdır. Tüm bunlar dikkate alındığında, elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin 5. sınıf matematik kılavuz kitabında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlanmasına özen gösterildiği görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır.

Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması (madde 33): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 88,2'si sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olduklarını, % 5,3'ü sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 6,4'ü de sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin ilgili metnin hemen yanında üstünde veya altında yer alması doğru olacaktır. Heinich ve diğerleri (1996)'nin de belirtmiş olduğu gibi ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin amacı, içerikte ya da metinde verilen bilgiyi desteklemek veya pekiştirmektir. Görsel öğenin ilgili metnin yakınına yerleştirilmesi durumunda metinle görsel öğenin anlam bütünlüğü sağladığı, metin ve görsel öğenin birbirine yakın olmaması durumunda anlamlı birlikteliğin oluşmayacağı ve bilginin pekişmesinin gerçekleşmeyeceği ifade edilmektedir (Çakır, 2006). Hazırlanmış olan 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarında görsel öğelerin istenen düzeyde metnin yakınında yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Boşlukların etkili kullanılması (madde 34): Katılımcıların % 69,5'inin öğretmen kılavuz kitabında boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde oldukları, % 19,8'inin boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde olmadıkları ve % 10,7'sinin ise boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde oldukları görülmektedir. Alpan (2004)'a göre sayfa düzenlemede öğrencinin zihnini karıştıracak, sıkışık ve kalabalık etkiden uzak durulması gerekmektedir. Ders kitapları hazırlanırken boşlukların etkili ve düzenli kullanılmasının kitaptan yararlananları rahatlatacağı, boşlukların etkili kullanılmadığı durumlarda kitabın

okuyucuya sıkıcı geleceği ve ona ihtiyaç duymak istemeyeceği ifade edilmektedir (Seven, 2001). Genel olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında bulunan boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi (madde 35): Ankete katılan öğretmenlerin %61,5'inin sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi görüşüne katıldıkları, %24,1'inin sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi görüşüne katılmadıkları ve %14,4'ünün de sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmıştır. Alpan (2004)'a göre karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi gerekir. Kitaplarda karşılıklı olan iki sayfayı birbirinden bağımsız gibi düşünmek doğru olmadığı, bu iki sayfanın birbiriyle ilişkili olarak tasarlanması gerektiği belirtilmektedir (Yalın, 2001). Bu sayede kitaplar, daha estetik ve işlevsel bir özellikte olacaktır (Bağcı, 2007). Elde edilen bulgulardan genel olarak öğretmenlerin 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği düşüncesinde oldukları gözükse de, bazı sıkıntıların da varlığı yadsınamaz. Bu konuda olumsuz görüş bildiren % 24,1'lik kısmın da dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle ders kitapları hazırlanırken karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi konusuna daha fazla önem verilmelidir.

Sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi (madde 36): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 76,5'i sayfa tasarımında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 10,7'si sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 12,8'i ise sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre sayfa numarasının metinden bağımsız olarak tasarlanması yerinde ve doğru olacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinin üçüncüsü olan sayfa tasarımı ilkesiyle ilgili 8 maddenin bulguları incelendiğinde ilköğretim 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre sayfa tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları ($\bar{x} = 3.67$) sonucu çıkmaktadır. Bu verilere göre öğretmenlerin, sayfa tasarımı ile ilgili maddelerden en çok "görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması" konulu maddeyi

uygun buldukları ($\bar{x} = 3.98$), en az ise “karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi” konulu maddeyi uygun buldukları ($\bar{x} = 3.43$) ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabının sayfa tasarımı hakkında genel olarak uygun olduğu görüşünde birleştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.4. Öğretmen Kılavuz Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 37–42. maddeler, kapak tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Kılavuz Kitabının Değerlendirilmesinde Kapak Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										s	
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			\bar{x}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
37	3	1.6	23	12.3	19	10.2	117	62.6	25	13.4	3.74	0.90
38	0	0.0	6	3.2	35	18.7	120	64.2	26	13.9	3.89	0.67
39	2	1.1	7	3.7	19	10.2	128	68.4	31	16.6	3.96	0.72
40	3	1.6	11	5.9	17	9.1	120	64.2	36	19.3	3.94	0.81
41	1	0.5	13	7.0	24	12.8	120	64.2	29	15.5	3.87	0.77
42	14	7.5	51	27.3	34	18.2	74	39.6	14	7.5	3.12	1.12
Genel											3.75	

Kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişki olması (madde 37): Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin % 76’sının kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olma durumunu uygun buldukları, % 13,9’unun kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olma durumunu uygun bulmadıkları ve % 10,2’sinin de kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olma durumunda kararsız kaldıkları görülmektedir. Alpan (2004)’a göre kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçim anlayışı bakımından tutarlı olması gerekir. Kitap kapağının, okuyucuda ilk izlenimlerin oluşmasında ve psikolojisinin etkilemede önemli olduğu ve kitap hakkında bilgi verdiği ifade edilmektedir (Çakır, 2006). Ayrıca kitabın kendisini kapağıyla alıcıya tanıttığı, içindeki bilgileri çevreden gelebilecek zararlardan koruduğu, kitabın kapağı ile içeriğinin uyum sağlaması durumunda okuyan kişinin kitaba karşı güven duymasını sağladığı bu nedenle kitap kapağının içerik ve sayfa tasarımı ile bütünlük sağlayarak tutarlılık göstermesi gerektiği belirtilmektedir (Alpan, 2004). Elde edilen bulgulardan öğretmenlere göre genel olarak

öğretmen kılavuz kitabındaki kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılmış olması (madde 38): Ankete katılan öğretmenlerin % 78,1'inin kapak tasarımında sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katıldıkları, % 3,2'sinin sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katılmadıkları ve % 18,7'sinin ise sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin, kılavuz kitapta kapak tasarımı yapılırken sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı düşüncesinde oldukları belirtilebilir. Kitapların kolayca yazısına bakılarak bulunabilmesi için yazarı, kitap adı, sınıf düzeyi ve yayının evinin sırt kısmında yukarıdan aşağıya doğru yazılması gerektiği ifade edilmektedir (Keser, 2004).

Kapak bilgilerine dikkat edilmesi (madde 39): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin % 85'i kapak tasarımında kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katıldıklarını, % 4,8'i kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katılmadıklarını, % 10,2'si de kapak bilgilerine dikkat edildiği düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre kitabın kapağında ve sırtında yayının evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması, iç kapakta ise kapak bilgileri dışında kapak, sayfa tasarımcısı ve resimleyenini yani tasarımcının adlarının bulunması gerekir. Kılıç ve Seven (2002)'e göre kitap kapağının, içerik hakkında etkili mesaj verecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu bilgiler doğrultusunda elde edilen bulgulardan öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında kapak bilgilerine dikkat edildiğine katıldıkları sonucu çıkarılabilir

Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi (madde 40): Katılımcıların % 83,5'inin kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesini uygun buldukları, % 7,5'inin yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesini uygun bulmadıkları ve % 9,1'inin ise kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a göre karmaşık bir etki yaratmaması için kapakta çok çeşitli yazı karakterlerinin kullanılmaması gerekir. Kapakta çok çeşitli yazı karakterinin kullanılmasının yalınlık ve basitlik ilkesine aykırı bir durum olduğu belirtilmektedir (Demirel ve diğerleri, 2001). Elde edilen bulgulardan, öğretmenlerin genel olarak kılavuz

kitapta yer alan kapak tasarımındaki yazı karakterinin seçimine dikkat edildiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması (madde 41): Ankete katılan öğretmenlerin % 79,7'sinin kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesine katıldıkları, % 7,5'inin ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesine katılmadıkları ve % 12,8'inin de ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesinde kararsız kaldıkları görülmüştür. Kitap kapağının ön, arka ve sırt kısmının birlikte bir bütünlük içinde, birbirleriyle ilişkili ve tutarlı olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Alpan, 2004). Öğretmen görüşlerine göre kılavuz kitabın kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı söylenebilir.

Kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması (madde 42): Öğretmenlerin % 47,1'i kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde olduklarını, % 34,8'i kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 18,2'si ise kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçim anlayışını yansıtması gerekir. Eğer ders kitaplarının kapakları ilgi çekici bir biçimde algılanırsa okuyucunun dikkatini çekeceği ifade edilmektedir (Keser, 2004). Bu bilgiler dikkate alındığında elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin kılavuz kitap için kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı hakkında ikilem içinde oldukları sonucu çıkarılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinden dördüncüsü olan kapak tasarımı ilkesiyle ilgili 6 maddenin bulguları incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre genel olarak kapak tasarımı açısından uygun olarak tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.75$) ortaya çıkmaktadır. Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin kapak tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “kapak bilgilerine dikkat edilmesi” ile ilgili maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.96$), en az ise “kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması” ile ilgili maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.12$) görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğretmen kılavuz kitabında yer alan görsel tasarım ilkelerinden yeterli seviyede yararlanmak için kapak kısmının daha estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması, görsel

öğelerin ve yazıların ilgi çekici bir şekilde yerleştirilmesi ve okuyucu seviyesinin dikkate alınmasına daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak genel olarak, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabının kapak tasarımını görsel tasarım ilkeleri açısından olumlu buldukları görülmüştür.

4.1.5. Öğretmen Kılavuz Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 43–48. maddeler, üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Kılavuz Kitabının Değerlendirilmesinde Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										s	
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			\bar{x}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
43	9	4.8	15	8.0	14	7.5	117	62.6	32	17.1	3.79	0.98
44	23	12.3	40	21.4	23	12.3	82	43.9	19	10.2	3.18	1.24
45	11	5.9	32	17.1	16	8.6	99	52.9	29	15.5	3.55	1.12
46	39	20.9	45	24.1	21	11.2	64	34.2	18	9.6	2.88	1.34
47	6	3.2	19	10.2	17	9.1	114	61.0	31	16.6	3.78	0.95
48	6	3.2	19	10.2	34	18.2	104	55.6	24	12.8	3.65	0.94
Genel											3.47	

Kitap boyutunun öğretmenlerin düzeyine uygunluğu (madde 43): Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların % 79,7’sinin kitap boyutunun okuyucu düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 12,8’inin kitap boyutunun okuyucu düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 7,5’inin de kitap boyutunun okuyucu düzeyine uygunluğu hakkında kararsız oldukları görülmektedir. Alpan (2004)’a göre ders kitabı boyutlarının ilköğretim birinci devre 1, 2, ve 3. sınıflar için (büyük boy) A4 boyutlarının, diğer düzeyler için A5 ve B5 boyutlarının kullanılması gerekir. Genel olarak öğretmenlerin, kılavuz kitabın boyutlarının öğretmen düzeyine uygun olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Sınıf düzeyi arttıkça yazı puntosu ve görsel öğelerin boyutu azalacağından daha küçük boyutta kitaplar kullanılabilir. Kitabın boyutunun belirlenmesinde rahat kavranması, taşınması ve kullanımı etkilidir (Yalın, 2001).

Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması (madde 44): Ankete katılan öğretmenlerin %54,1'inin kılavuz kitabın kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katıldıkları, %33,7'sinin kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katılmadıkları ve %12,3'ünün ise kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmıştır. Kitap kapaklarının mukavva cilt veya kalın bristol (220–280 gr/m²) kartondan yapılmış olması, üzerine lak veya selefon kaplanmış olması gerektiği ifade edilmektedir (Becer, 1999; Alpan, 2004). Sonuç olarak öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabının kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde ikilem içinde oldukları söylenebilir. Bu görüşe olumsuz yanıt veren %33,7 oranına bakıldığında öğretmen kılavuz kitabının kapağının yeterli derecede sağlam ve dayanıklı olmadığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygunluğu (madde 45): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 68,4'ünün kılavuz kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde olduklarını, % 23'ünün kılavuz kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olmadığı düşüncesinde olduklarını ve % 8,6'sının da kılavuz kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde kararsız olduklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a göre kitabın 90gr/m²'lik birinci hamur veya mat kuşe kâğıda basılması, kat izi, buruşukluk, çapak gibi kesim ve katlama hatalarının bulunmaması gerekir. Kılıç ve Seven (2002)'e göre kitabın kâğıt kalitesinin iyi olması alıcının kendini değerli hissetmesini sağlayacak, kitaba olan ilgisini arttıracaktır. Kalitesiz kâğıt kullanılması durumunda sayfaya yerleştirilen görsellerin ne anlatmak istediğinin anlaşılabilir olabileceği ve yazıların yeterince okunamamasından dolayı okuyucu için itici olabileceği ifade edilmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Bu bilgiler dikkate alındığında elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin genel olarak kılavuz kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde oldukları sonucu görünse de olumsuz görüş bildiren %23 oranının göz önünde bulunması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle daha sonraki baskılarda öğretmen kılavuz kitabının kâğıt kalitesine daha fazla önem verilmesi gerekir.

Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması (madde 46): Öğretmenlerin % 43,8'inin öğretmen kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünü uygun buldukları, % 45'inin öğretmen kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünü uygun bulmadıkları ve % 11,2'sinin ise öğretmen kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Alpan (2004)'a

göre kitap ciltlemesinin sağlamlık ve sayfaların kolay çevrilebilmesi açısından sırttan dikişle yapılmış olması veya tutkal ile yapıştırılmış olması, tel zımba kullanılmaması gerekir. Sağlam ve düzgün ciltlenen kitapların çekiciliği ve ileriki yıllarda kullanım gibi olumlu yönleri olduğu belirtilmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Genel olarak öğretmenlerin, kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. Olumsuz görüşü belirten bu oran % 45 olup, dikkate alınması gereken bir orandır. Bu sonuçlara göre kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olmadığı, daha sonraki baskılarda öğretmen kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam bir şekilde hazırlanması gerektiği söylenebilir.

Baskıların net, düzgün ve temiz yapılması (madde 47): Ankete katılan öğretmenlerden %77,6'sının öğretmen kılavuz kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katıldıkları, %13,4'ünün öğretmen kılavuz kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katılmadıkları ve %9,1'inin de öğretmen kılavuz kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde kararsız oldukları görülmüştür. Kitap basımında, baskıların sayfanın arka yüzüne geçmemesi, kir, leke, vb. bulunmaması, arka ve ön sayfalardaki satırların ve boşlukların ışığa tutulduklarında çakışmış olması, fotoğraf ve resimlerin değer yitirmeden net basılmış olması gerektiği ifade edilmektedir (Alpan, 2004). Ayrıca, ders kitapları hazırlanırken baskının yapılacağı kâğıdın kaliteli olması gerektiği, baskıların renkli olmasının öğretim için daha uygun olacağı, baskılarda doğru teknik uygulandığında mürekkep lekelerinin oluşmasının engelleneceği belirtilmektedir (Becer, 1999). Sonuçta öğretmenlerin genel olarak öğretmen kılavuz kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Kâğıdın doku yönüne dikkat edilmesi (madde 48): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerden % 68,4'ü öğretmen kılavuz kitabının kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde olduklarını, % 13,4'ü öğretmen kılavuz kitabının kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 18,2'si ise öğretmen kılavuz kitabının kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Alpan (2004)'a göre kâğıdın doku yönünün (kâğıt suyunun) sayfanın kolay çevrilmesi için kitap sırtı ile aynı doğrultuda olması gerekir. Ders kitaplarında doku, kullanımın kolaylaşması, nesnelere dikkat çekilmesi ve nesnelerin doğal görüntüsünü yansıtması amaçlandığı, dokunun rengi ve parlaklığın nesnelerin algılanışında etkili olduğu, örneğin, sıcak renkli, parlak görünümlü ve sert dokulu yüzeylerin yakınlık; soğuk

renkli, yumuşak ve mat dokulu yüzeylerin uzaklık etkisi oluşturduğu belirtilmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Bu bilgiler ve elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre öğretmen kılavuz kitabının kâğıdının doku yönüne genel anlamda dikkat edildiği sonucu çıkarılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinden sonuncusu olan üretime yönelik dış yapı özellikleriyle ilgili 6 maddenin bulguları incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından genel olarak uygun olarak tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.47$) görüşü ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin, üretime yönelik dış yapı özellikleri ile ilgili maddelerden en çok “kitap boyutlarının öğretmenlerin düzeylerine uygunluğu” maddesi hakkında olumlu görüş içinde oldukları ($\bar{x}=3.79$), en az ise “kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması” maddesi hakkında olumlu görüş içinde oldukları ($\bar{x}=2.88$) tespit edilmiştir. Görsel tasarım ilkeleri açısından öğretmen kılavuz kitabının incelenmesi sonucunda, öğretmen görüşlerine göre en çok metin tasarımı ilkesinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.80$), en az ise üretime yönelik dış yapı özelliklerinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.47$) sonucu ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifade ile, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesinde, en çok dış yapı özellikleriyle ilgili ilkede eksikliklerin olduğu görülmektedir. İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkında öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş içinde oldukları belirlenmiştir.

4.2. Öğrenci Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

4.2.1. Öğrenci Ders Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 1–16. maddeler, öğrenci ders kitabının metin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Katılımcıların bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrenci Ders Kitabının Değerlendirilmesinde Metin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	2	1.1	8	4.3	3	1.6	132	70.6	42	22.5	4.09	0.71
2	2	1.1	9	4.8	7	3.7	123	65.8	46	24.6	4.08	0.75
3	2	1.1	17	9.1	12	6.4	111	59.4	45	24.1	3.96	0.88
4	0	0.0	13	7.0	12	6.4	127	67.9	35	18.7	3.98	0.73
5	4	2.1	32	17.1	20	10.7	100	53.5	31	16.6	3.65	1.02
6	2	1.1	8	4.3	17	9.1	124	66.3	36	19.3	3.98	0.74
7	3	1.6	5	2.7	11	5.9	134	71.7	34	18.2	4.02	0.70
8	2	1.1	4	2.1	8	4.3	132	70.6	41	21.9	4.10	0.66
9	6	3.2	25	13.4	17	9.1	107	57.2	32	17.1	3.72	1.01
10	3	1.6	25	13.4	28	15.0	98	52.4	33	17.6	3.71	0.96
11	2	1.1	16	8.6	30	16.0	107	57.2	32	17.1	3.81	0.86
12	8	4.3	44	23.5	39	20.9	77	41.2	19	10.2	3.29	1.07
13	1	0.5	13	7.0	18	9.6	129	69.0	26	13.9	3.89	0.74
14	2	1.1	32	17.1	18	9.6	109	58.3	26	13.9	3.67	0.95
15	7	3.7	17	9.1	22	11.8	106	56.7	35	18.7	3.78	0.98
16	4	2.1	15	8.0	12	6.4	114	61.0	42	22.5	3.94	0.90
Genel											3.85	

4.2.1.1. Tipografik Özellikler

Yazı (harf) boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (madde 1): Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların % 93,1'inin ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabının yazı boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygun olduğunu düşündükleri, % 5,4'ünün yazı boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygun olmadığını belirttikleri, % 1,6'sının ise yazı boyutunun öğrencilerin düzeyine uygunluğu hakkında görüş bildirmede kararsız kaldıkları görülmektedir. Öğretmen görüşlerine göre 5. sınıf matematik ders kitabındaki metinlerin okunmasında öğrenciler açısından genel olarak bir problem yaşanmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının yazı boyutlarının öğretmen düzeyine uygunluğu hakkındaki değerlendirmelerinde % 85,9'unun uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 3'te görülmektedir. Bu durumda ders kitabının yazı boyutlarının öğretmen kılavuz kitabına göre okuyucu kitlesine daha uygun bir şekilde hazırlandığı söylenebilir.

Yazı (harf) karakterlerinin okunabilirlik düzeyi (madde 2): Ankete katılan öğretmenlerin %90,4'ünün matematik ders kitabının yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katıldıkları, %5,9'unun yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katılmadıkları, %3,7'sinin de yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşünde

kararsız kaldıkları ortaya çıkmıştır. Sonuçta 5. sınıf matematik ders kitabının yazı karakterlerinin öğrencilerin tarafından okumasında engel olmadığı söylenebilir. Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabının yazı karakterinin okunabilir olduğu hakkındaki değerlendirmeleri sonucunda %82,9'unun olumlu görüş belirttikleri ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ders kitabının yazı karakterinin öğretmen kılavuz kitabına göre okuyucular tarafından daha okunabilir seviyede hazırlandığı söylenebilir.

Yazı rengi ya da ton değerinin etkili bir şekilde kullanılması (madde 3): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerden % 83,5'i öğrenci ders kitabında yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşündüklerini, % 10,2'si yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşünmediklerini ve % 6,4'ü ise yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığı görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci ders kitabında yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir biçimde kullanıldığı sonucu çıkarılabilir. Öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki öğretmen görüşleri incelendiğinde 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yazı rengi ya da ton değerinin etkili kullanılması hakkında öğretmenlerin % 80,3'ünün olumlu görüş belirttikleri tespit edilmişti. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, ders kitabının yazı rengi ya da ton değerinin öğretmen kılavuz kitabına göre daha etkili bir şekilde kullanılarak hazırlandığı söylenebilir.

Satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması (madde 4): Katılımcıların %86,6'sının matematik ders kitabında satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde oldukları, %7,0'sinin satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde olmadıkları ve %6,4'ünün de satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında satırlar arası yatay ve dikey boşluklara dengeli bir şekilde yer verildiğini düşündükleri söylenilebilir. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabında satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması hakkında %80,3'ünün olumlu görüş içinde oldukları daha önce belirtilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ders kitabının satırlar arası yatay ve dikey boşluklarının öğretmen kılavuz kitabına göre daha dengeli bir şekilde kullanılarak hazırlandığı söylenebilir.

Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir biçimde tasarlanması (madde 5): Ankete katılan öğretmenlerin % 70,1'inin 5. sınıf matematik ders kitabının hazırlanmasında dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları, % 19,2'sinin dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde olmadıkları ve % 10,7'sinin de dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin, ilköğretim 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili bir biçimde kullanılması hakkındaki değerlendirmelerinde % 68,5'inin bu konuda olumlu görüş bildirdikleri tablo 3'te görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabında yer alan dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

Satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması (madde 6): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 85,6'sı 5. sınıf matematik ders kitabının satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olduğunu düşündüklerini, % 5,4'ü satır uzunluğunun okunabilir uzunlukta olduğunu düşünmediklerini ve % 9,1'i ise satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması konusunda kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Sonuçta öğretmenlerin, 5. sınıf öğrenci ders kitabının satır uzunluğunun öğrenciler tarafından okunabilir seviyede buldukları söylenebilir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğretmen kılavuz kitabının satır uzunluğunun okunabilir uzunlukta olması hakkında öğretmenlerin % 82,4'ünün olumlu görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumda 5. sınıflar için hazırlanan matematik öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında bulunan satır uzunluğunun okunabilir düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Sözcükler arası boşlukların dengeli olması (madde 7): Öğretmenlerin % 89,9'unun 5. sınıf matematik ders kitabındaki sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünü uygun buldukları, % 4,3'ünün sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünü uygun bulmadıkları ve % 5,9'unun da sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında yer alan sözcükler arası boşlukların dengelenerek hazırlandığını düşündükleri söylenebilir. Araştırmanın daha önceki bulguları incelendiğinde öğretmenlerin % 84,5'inin öğretmen kılavuz kitabında sözcükler arası boşlukların dengeli kullanıldığını düşündükleri

ifade edilmişti. Sonuç olarak öğretmen kılavuz ve ders kitabında yer alan sözcükler arası boşlukların dengeli bir şekilde kullanıldığı belirtilebilir.

Harfler arasındaki boşlukların dengeli olması (madde 8): Ankete katılan öğretmenlerin %92,5'inin 5. sınıf matematik ders kitabındaki harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katıldıkları, %3,2'sinin harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katılmadıkları ve %4,3'ünün ise harfler arası boşlukların dengeli olması konusunda kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Bu durumda, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan harfler arasındaki boşlukların dengeli olarak hazırlandığını düşündükleri söylenebilir. Katılımcıların 5. sınıf öğretmen kılavuz kitabının harfler arasındaki boşlukların dengeli kullanılmasını düşüncesine % 88,8 oranında katıldıkları tespit edilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında bulunan harfler arası boşluklarının dengeli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi (madde 9): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin %74,3'ü 5. sınıf matematik ders kitabında metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyinin uygun olduğunu, %16,6'sı metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyinin uygun olmadığını ve %9,1'i de metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyinin uygunluğu hakkında kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci ders kitabında yer alan metinlerin sayfadaki bütünlüğüne genel olarak dikkat edildiği sonucu çıkarılabilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabındaki metinlerin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde %68,5'inin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 3'te görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabının metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan tipografik özellikler ile ilgili 9 maddenin verileri incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından genel olarak uygun bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin tipografik özelliklerle ilgili maddelerden en çok “harfler arasındaki boşlukların dengeli olması” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x}=4.10$), en az ise “dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin

etkili bir biçimde tasarlanması” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 3.65$) tespit edilmiştir.

4.2.1.2. Metin Örgütleyiciler

Başlıkların etkili olarak düzenlenmesi (madde 10): Katılımcıların % 70’inin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabındaki başlıkların etkili olarak düzenlenmesi hakkında olumlu görüş belirttikleri, % 15’inin başlıkların etkili olarak düzenlenmesi hakkında olumsuz görüş belirttikleri, % 15’inin ise başlıkların etkili olarak düzenlenmesi konusunda olumlu ya da olumsuz görüş bildirmede kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında yer alan başlıkların etkili bir şekilde düzenlendiği düşüncesinde oldukları söylenebilir. Araştırmanın daha önceki bulguları incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabının başlıklarının etkili olarak düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin % 71,1’inin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Bu durumda 5. sınıflar için hazırlanan öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında başlıklarının etkili olarak düzenlendiği ifade edilebilir.

İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmiş olması (madde 11): Ankete katılan öğretmenlerin % 74,3’ünün ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katıldıkları, % 9,7’sinin içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katılmadıkları ve % 16’sının da içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenci ders kitabında yer alan içindekiler listesinin genel olarak işlevsel bir biçimde düzenlendiği görüşünde oldukları söylenebilir. Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabı için içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin % 75,4’ünün olumlu görüş içinde oldukları görülmektedir. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, ders kitabının ve öğretmen kılavuz kitabının içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenerek hazırlandığı söylenebilir

İçindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi (madde 12): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 51,4’ü 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 27,8’i içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 20,9’u ise içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında bulunan

içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiğine yeterli düzeyde katılmadıkları görülmektedir. Katılımcıların, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi hakkında % 52,4'ünün olumlu görüş belirttikleri daha önce ifade edilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının içindekiler listesinin tam anlamıyla ilgi çekici olarak düzenlenmediği sonucuna ulaşılabilir.

Kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılması (madde 13): Öğretmenlerin % 82,9'unun 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünü uygun gördükleri, % 7,5'inin kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünü uygun görmedikleri ve % 9,6'sının da kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenci ders kitabındaki kutuların genel olarak amaca uygun biçimde kullanıldığı düşüncesinde oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabındaki kutuların amaca uygun bir şekilde kullanılması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde % 82,3'ünün uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 3'teki bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında yer alan kutuların amaca uygun olarak kullanıldığı söylenebilir.

Her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması (madde 14): Ankete katılan öğretmenlerin % 72,2'sinin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katıldıkları, % 18,2'sinin her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 9,6'sının ise her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşünde kararsız oldukları ortaya görülmüştür. Öğretmenlerin öğrenci ders kitabında bulunan her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması hakkında genel olarak olumlu görüş belirttikleri söylenebilir. Araştırmanın daha önceki bulguları incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabının her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması hakkında öğretmenlerin % 73,3'ünün olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Bu durumda her iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında her bölüm için ilgili başlıklar listesinin genel olarak istenen düzeyde hazırlandığı söylenebilir.

Sözlük düzenlemesinin yapılmış olması (madde 15): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 75,4'ünün 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında bilinmeyen sözcük ve

terimler için istenen şekilde sözlük düzenlemesinin yapılmış olduğunu düşündükleri, % 12,8'inin bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük düzenlemesinin istenen şekilde yapılmış olduğunu düşünmedikleri ve % 11,8'inin de bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük düzenlemesinin istenen şekilde yapılmış olduğu düşüncesinde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında sözlük düzenlemesinin istenen şekilde yapıldığı sonucu çıkarılabilir. Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabı için istenen şekilde sözlük düzenlemesinin yapılmış olması hakkında öğretmenlerin % 77,1'inin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuçta öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında sözlük düzenlemesinin genel olarak istenen şekilde yapılmış olduğu belirtilebilir.

Kaynakça düzenlenmesi (madde 16): Katılımcıların % 83,5'inin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan kaynakça düzenlemesinin uygun olduğunu belirttikleri, % 10,1'inin kaynakça düzenlemesinin uygun olmadığını belirttikleri ve % 6,4'ünün ise kaynakça düzenlemesinin uygun olduğu görüşünde kararsız olduklarını belirttikleri görülmüştür. Genel olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabında kaynakçanın uygun bir şekilde düzenlendiği ve yazım kurallarına uyulduğu görüşünde oldukları söylenebilir. 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında uygun bir şekilde kaynakça düzenlenmesi hakkında katılımcıların % 86,7'sinin olumlu görüş belirttikleri daha önce belirtilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında kaynakçanın uygun bir şekilde düzenlendiği sonucuna ulaşılabılır.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan metin örgütleyicileri ile ilgili 7 maddenin bulguları incelendiğinde ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin, metin örgütleyicileriyle ilgili maddelerden en çok "kaynakça düzenlenmesi" hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 3.94$), en az ise "içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi" hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 3.29$) görülmüştür. Bu durumda yeni hazırlanacak olan kitaplarda içindekiler listesinin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken temel esaslara daha fazla özen gösterilmesi gerekir. Öğretmenlerin, genel olarak metin tasarımı ile ilgili maddeler hakkında olumlu görüş içinde oldukları ($\bar{x} = 3.85$) görülmektedir. Bu sonuçtan da

anlaşılabileceği gibi ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitapları öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olduğu sonucu çıkmaktadır.

4.2.2. Öğrenci Ders Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 17–28. maddeler, görsel öğelerin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğrenci Ders Kitabının Değerlendirilmesinde Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	1	0.5	16	8.6	21	11.2	109	58.3	40	21.4	3.91	0.84
18	2	1.1	24	12.8	24	12.8	104	55.6	33	17.6	3.76	0.93
19	1	0.5	22	11.8	33	17.6	100	53.5	31	16.6	3.74	0.89
20	4	2.1	26	13.9	32	17.1	101	54.0	24	12.8	3.62	0.95
21	2	1.1	33	17.6	49	26.2	82	43.9	21	11.2	3.47	0.95
22	1	0.5	21	11.2	29	15.5	110	58.8	26	13.9	3.74	0.85
23	3	1.6	7	3.7	10	5.3	118	63.1	49	26.2	4.09	0.78
24	2	1.1	24	12.8	28	15.0	102	54.5	31	16.6	3.73	0.92
25	2	1.1	23	12.3	31	16.6	112	59.9	19	10.2	3.66	0.86
26	1	0.5	28	15.0	23	12.3	111	59.4	24	12.8	3.69	0.90
27	0	0.0	11	5.9	22	11.8	126	67.4	28	15.0	3.91	0.71
28	0	0.0	20	10.7	25	13.4	120	64.2	22	11.8	3.77	0.79
											3.76	

Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması (madde 17): Tablo 9 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin % 79,7’sinin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşüne katıldıkları, % 9,1’inin görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşüne katılmadıkları ve % 11,2’sinin de görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması hakkında genel olarak olumlu görüş içinde oldukları söylenebilir. Diğer bir ifade ile, 5. sınıf matematik ders kitabının görsel öğeler bakımından mesaj aktarmada başarılı olarak hazırlanmış olduğu sonucuna ulaşılabilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde % 78,7’sinin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 4’te görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabının

görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyine uygun bir biçimde hazırlandığı söylenebilir.

Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olması (madde 18): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin %73,2'si 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu düşüncesinde olduklarını, %13,9'u görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu düşüncesinde olmadıklarını ve %12,8'i ise görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için genel olarak uyarıcı olduğu görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerin mesaj aktarımında okuyucular için uyarıcı nitelikte düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin %72,1'inin olumlu görüş içinde oldukları belirlenmiştir. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında görsel öğelerin mesaj aktarımında okuyucular için genel olarak uyarıcı nitelikte düzenlendiği sonucu çıkarılabilir.

Resimlemelerde desenin sağlamlığı (madde 19): Katılımcıların % 70,1'inin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katıldıkları, % 12,3'ünün resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katılmadıkları ve % 17,6'sının da resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlere göre, öğrenci ders kitabında bulunan resimlemelerde desenlerin sağlamlığının uygun olduğu söylenebilir. Tablo 4 incelendiğinde öğretmen kılavuz kitabı için resimlemelerde desenin sağlam olarak düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin % 70'inin olumlu görüş içinde oldukları görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmen görüşleri doğrultusunda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabındaki resimlemelerde desenin sağlam bir şekilde düzenlenmiş olduğu belirtilebilir.

Tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygunluğu (madde 20): Ankete katılan öğretmenlerin %66,8'i 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının tasarımının yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşündükleri, %16'sı uygun olduğunu düşünmedikleri ve %17,1'i ise tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıklarını

belirttikleri tespit edilmiştir. Sonuçta öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabında yer alan tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşündükleri belirtilebilir. Ancak yaklaşık %17'lik bir kısmın bu konuda olumsuz görüş belirttikleri de gözden kaçmamalıdır. Katılımcıların %67,9'unun 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında bulunan tasarımların yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olarak düzenlenmesi hakkında olumlu görüş belirttikleri daha önceki bulgular doğrultusunda ifade edilmişti. Araştırmadan elde edilen her iki bulgu doğrultusunda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabı için tasarımların genel olarak yalınlık ve basitlik ilkeleri gözetilerek hazırlandığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak yaklaşık beşte birlik olumsuz görüşlerin de dikkate alınması gerekir.

Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması (madde 21): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin, % 55,1'inin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşündükleri, % 18,7'sinin görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşünmedikleri ve % 26,2'sinin de görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığı görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında bulunan görsel öğelerin vurgulanmasının etkili kullanıldığı görüşüne kısmen katıldıkları söylenebilir. Öğrenci ders kitabı hazırlanırken görsel öğelerin vurgulamasının yeterli derecede yapılmadığı sonucu çıkarılabilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde % 55,7'sinin uygun olduğu yönünde görüş ifade ettikleri görülmektedir. Bu durumda 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitaplarında görsel öğelerin vurgulamasının tam anlamıyla etkili bir şekilde yapılmadığı söylenebilir. Hazırlanacak olan kitaplarda bu durumun göz önünde bulundurulması gerekir.

Görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu (madde 22): Öğretmenlerin % 72,7'sinin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 11,7'sinin görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 15,5'inin ise görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu hakkında görüş bildirmede kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun özellikte olduğunu düşündükleri söylenebilir. Görsel öğeler, öğrencilerin yaşadıklarıyla uyumlu, yaşantısıyla bütünlük sağlayan ve çevresindeki

örnek olayları çağrıştıran bir yapıda olmalıdır. Bu durumda edindiği ve öğrendiği bilgiler uzun süreli belleğinde kalıcı bir şekilde yer alacağı düşünülmektedir. Araştırmanın önceki bulguları sonucunda öğretmen kılavuz kitabının görsel öğelerinin okuyucu düzeyine uygun olarak düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin % 71,2'sinin olumlu görüş belirttiği de dikkate alınır, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin okuyucu düzeyine uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılabılır.

Görsel öğelerin renkli olması (madde 23): Ankete katılan öğretmenlerin % 89,3'ünün 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katıldıkları, % 5,3'ünün görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katılmadıkları ve % 5,3'ünün de görsel öğelerin renkli olduğu görüşünde kararsız oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin istenen düzeyde renkli olduğu görüşünde oldukları belirtilebilir. Anketi cevaplayan öğretmenlerin % 89,8'inin öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerin de istenen düzeyde renkli olduğu görüşünde olmaları dikkate alınır, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin istenen düzeyde renkli olduğu söylenebilir.

Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması (madde 24): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 71,1'i öğrenci ders kitabında bulunan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde olduklarını, % 13,9'u görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde olmadıklarını ve % 15'i ise görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde kararsızlık içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Katılımcıların, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında bulunan tasarımlarda bütünlük ilkesine uyulduğu görüşüne katılma oranı % 72,2 olduğu daha önce belirtilmişti. Bu durumda araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının tasarımında bütünlük ilkesine genel olarak uyulduğu sonucuna ulaşılabılır.

Çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması (madde 25): Katılımcı öğretmenlerin %70,1'inin öğrenci ders kitabında yer alan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygun olduğu görüşünde oldukları, %13,4'ünün çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygun olmadığı görüşünde oldukları ve %16,6'sının da çizgilerin

amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygunluğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında bulunan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanıldığını düşündükleri söylenebilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabındaki çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde %70,6'sının uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 4'te görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabı için çizgilerin genel olarak amaca uygun bir şekilde kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

Tasarımda denge ilkesine uyulması (madde 26): Ankete katılan öğretmenlerin % 72,2'sinin görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu düşüncesine katıldıkları, % 15,5'inin görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu düşüncesine katılmadıkları ve % 12,3'ünün ise görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının tasarımında denge ilkesine uyulduğu görüşünde oldukları belirtilebilir. Bu ilkenin temel özellikleri dikkate alındığında, resim, fotoğraf, şema gibi görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir şekilde olması gerektiği ve öğrenci ders kitabının hazırlanmasında bu önerinin dikkate alındığı, dengeli bir şekilde hareket ve dikkat çekme özelliğinin kullanıldığı ve boşluk doluluk oranına dikkat edildiği görülmektedir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabının tasarımında denge ilkesine uyulmasını öğretmenlerin % 73,3'ünün uygun bulduğu ortaya çıkmıştır. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında yer alan tasarımda denge ilkesine genel olarak uyulduğu ifade edilebilir.

Renklerin amaca uygun olarak kullanılması (madde 27): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin, %82,4'ü öğrenci ders kitabında renklerin amaca uygun olarak kullanıldığını düşündüklerini, %5,9'u renklerin amaca uygun olarak kullanıldığını düşünmediklerini ve %11,8'i de renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabının görsel tasarımında renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı düşüncesinde oldukları sonucu çıkarılabilir. Tablo 4 incelendiğinde, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan renklerin amaca uygun olarak kullanılması hakkında öğretmenlerin %83,9'unun olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz ve ders kitaplarında kullanılan renklerin amaca uygun olduğu belirtilebilir.

Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygunluğu (madde 28): Tablo 9 incelendiğinde, katılımcıların % 76'sının 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde oldukları, % 10,7'sinin görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde olmadıkları ve % 13,4'ünün ise görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Genel olarak, öğretmenlerin öğrenci ders kitabının görsel öğelerinin boyutlarının amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde oldukları söylenebilir. 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının boyutlarının amaca uygun düzenlenmesi hakkında katılımcıların % 73,2'sinin olumlu görüş belirttikleri daha önce ifade edilmişti. Araştırmadan elde edilen bu bulgular neticesinde öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabı için görsel öğelerin boyutların amaca uygun düzenlendiği sonucuna ulaşılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinin ikincisi olan görsel öğelerin tasarımı ilkesiyle ilgili 12 maddeden elde edilen bulgular doğrultusunda ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre görsel öğelerin tasarımı açısından uygun bir şekilde hazırlandığı düşüncesinde oldukları ($\bar{x}=3.76$) tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, görsel öğelerin tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “görsel öğelerin renkli olması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=4.09$), en az ise “görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.47$) görülmüştür. Bu sonuçlar dikkate alındığında, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının görsel öğelerin tasarımı hakkında öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş içinde oldukları söylenebilir.

4.2.3. Öğrenci Ders Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 29–36. maddeler, sayfa tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrenci Ders Kitabının Değerlendirilmesinde Sayfa Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
29	3	1.6	30	16.0	32	17.1	102	54.5	20	10.7	3.57	0.94
30	5	2.7	30	16.0	32	17.1	96	51.3	24	12.8	3.56	1.00
31	3	1.6	22	11.8	19	10.2	109	58.3	34	18.2	3.80	0.93
32	1	0.5	26	13.9	20	10.7	110	58.8	30	16.0	3.76	0.90
33	3	1.6	6	3.2	11	5.9	136	72.7	31	16.6	3.99	0.71
34	7	3.7	30	16.0	17	9.1	106	56.7	27	14.4	3.62	1.04
35	6	3.2	41	21.9	22	11.8	99	52.9	19	10.2	3.45	1.04
36	3	1.6	18	9.6	22	11.8	119	63.6	25	13.4	3.78	0.86
Genel											3.69	

Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması (madde 29): Tablo 10 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin % 65,2'sinin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşüne katıldıkları, % 17,6'sının belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 17,1'inin de belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşünde kararsızlık içinde oldukları görülmektedir. Sonuç olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı düşüncesinde oldukları ifade edilebilir. Ancak yaklaşık %18'lik bir oranda olumsuz görüşün olduğu unutulmamalıdır. Öğretmen kılavuz kitabındaki belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin % 67,4'ünün olumlu görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu durumdan da anlaşılacağı gibi öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabı hazırlanırken görsellerde belirli bir bütünlüğün ve devamlılığın sağlandığı söylenebilir.

Görsel öğelerin okuma akışına engel olmaması (madde 30): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 64,1'i 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde olduklarını, % 18,7'si sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 17,1'i ise sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı sonucu çıkarılabilir. Ancak yaklaşık %19'luk bir oranda olumsuz görüşün olduğu unutulmamalıdır. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin %

67,3'ünün öğretmen kılavuz kitabında görsel öğelerin okuma akışına engel olmayacak şekilde düzenlendiğini belirttikleri görülmüştür. Bu durumda elde edilen bulgulardan öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabında görsel öğelerin okuma akışını genel olarak engellemediği ifade edilebilir.

Görsel öğelere yeterince yer verilmesi (madde 31): Katılımcıların %76,5'inin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verildiğini belirttikleri, %13,4'ünün sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmediğini belirttikleri ve %10,2'sinin de sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmesi görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında yer alması gereken görsel öğelere yeterince yer verildiği görüşünde oldukları söylenebilir. Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabında görsel öğelere yeterli seviyede yer verilmesi hakkında öğretmenlerin %77,6'sının olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuçta öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında görsel öğelere yeterince yer verildiği sonucu çıkarılabilir.

Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareket sağlanması (madde 32): Ankete katılan öğretmenlerin % 74,8'inin 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşüne katıldıkları, % 14,4'ünün görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 10,7'sinin ise görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Sonuçta öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşünde oldukları belirtilebilir. Diğer bir ifade ile ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin yerleştirilmesinde monotonluktan uzak durularak hazırlandığı söylenebilir. 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında bulunan görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlandığı görüşüne katılımcıların % 71,1'inin katıldıkları önceki bulgulardan tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular ışığında öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının hazırlanma aşamasında görsel öğeler yerleştirilirken hareketin sağlandığı sonucuna ulaşılabilir.

Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması (madde 33): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin % 89,3'ü 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olduklarını, %

4,8'i sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 5,9'u da sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında görsel öğelerin genel olarak ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Öğretmen kılavuz kitabındaki görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alma düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin % 88,2'sinin olumlu görüş bildirdikleri önceki bulgulardan tespit edilmiştir. Bu durumda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında yer alan görsel öğelerin genel olarak ilgili metinlerin yakınında yer aldığı söylenebilir.

Boşlukların etkili kullanılması (madde 34): Öğretmenlerin % 71,1'inin öğrenci ders kitabında bulunan boşlukların etkili kullanıldığı görüşünü oldukları, % 19,7'sinin boşlukların etkili kullanılmadığı görüşünde olmadıkları ve % 9,1'inin ise boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde oldukları belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabında bulunan boşlukların etkili kullanıldığı düşüncesinde oldukları söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabındaki boşlukların etkili bir şekilde kullanılması hakkında öğretmenlerin % 69,5'inin olumlu görüş belirttikleri görülmüş, bulgular birlikte değerlendirildiğinde, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabında boşlukların etkili olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi (madde 35): Ankete katılan öğretmenlerin %63,1'inin 5. sınıf matematik ders kitabının sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşüne katıldıkları, %25,1'inin sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşüne katılmadıkları ve %11,8'inin de sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında karşılıklı iki sayfanın genel olarak birlikte düzenlendiği düşüncesinde oldukları söylenebilir. Ancak, bu konuda olumsuz görüş bildiren dörtte birlik kısmın düşüncelerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle ders kitapları hazırlanırken karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi konusuna daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Tablo 5 incelendiğinde öğretmen kılavuz kitabı için karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşünü öğretmenlerin %61,5'inin olumlu buldukları görülmektedir. Sonuçta öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabındaki karşılıklı yer alan

sayfaların genel olarak birlikte düzenlenmiş olduğu belirtilebilir. Ancak özellikle öğretmen kılavuz kitabında hem ders, hem de çalışma kitabının küçültülmüş hali ve yönergeler olduğu için tam anlamıyla birlikte düzenlenmesinde eksikliklerin olmasının normal karşılanması gerekmektedir.

Sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi (madde 36): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 77'si öğrenci ders kitabının sayfa tasarımında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 11,2'si sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 11,8'i ise sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir. Katılımcıların, 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında yer alan sayfa numaralarının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşüne % 76,5'inin katıldıkları tablo 5'te görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının sayfa numaralarının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği sonucuna ulaşılabılır.

Görsel tasarım ilkelerinin üçüncüsü olan sayfa tasarımı ilkesiyle ilgili 8 maddenin bulguları incelendiğinde ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre sayfa tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları ($\bar{x} = 3.69$) sonucu çıkmaktadır. Bu bulgulara göre öğretmenlerin, sayfa tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x} = 3.99$), en az ise “karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x} = 3.45$) ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının sayfa tasarımı hakkında genel olarak olumlu görüş içinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.4. Öğrenci Ders Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 37–42. maddeler, kapak tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrenci Ders Kitabının Değerlendirilmesinde Kapak Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										s	
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			\bar{x}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
37	3	1.6	23	12.3	16	8.6	121	64.7	24	12.8	3.75	0.89
38	0	0.0	5	2.7	32	17.1	122	65.2	28	15.0	3.93	0.65
39	2	1.1	7	3.7	16	8.6	130	69.5	32	17.1	3.98	0.71
40	1	0.5	10	5.3	12	6.4	127	67.9	37	19.8	4.01	0.73
41	1	0.5	14	7.5	17	9.1	125	66.8	30	16.0	3.90	0.77
42	13	7.0	51	27.3	34	18.2	74	39.6	15	8.0	3.14	1.12
Genel											3.79	

Kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişki olması (madde 37): Tablo 11 incelendiğinde, katılımcıların % 77,5'inin 5. sınıf matematik ders kitabında kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğunu belirttikleri, % 13,9'unun kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olmadığını belirttikleri ve % 8,6'sının da kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması konusunda kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabında bulunan kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin % 76'sının uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabında yer alan kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olarak hazırlandığı söylenebilir.

Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılmış olması (madde 38): Ankete katılan öğretmenlerin % 80,2'sinin ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabının kapak tasarımında sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katıldıkları, % 2,7'sinin sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katılmadıkları ve % 17,1'inin ise sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşünde kararsız oldukları belirlenmiştir. Öğretmen kılavuz kitabındaki sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılmış olması yönündeki öğretmen görüş oranının da % 78,1 olduğu dikkate alındığında, öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı ifade edilebilir.

Kapak bilgilerine dikkat edilmesi (madde 39): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin % 86,6'sı ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitabının kapak tasarımında kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katıldıklarını, % 4,8'i kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katılmadıklarını, % 8,6'sı da kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabında kapak bilgilerine dikkat edildiğine inandıkları sonucu çıkarılabilir. Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabında kapak bilgilerine dikkat edilmesi hakkında öğretmenlerin % 85'inin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitaplarının kapak bilgilerine dikkat edilerek hazırlanmış olduğu belirtilebilir.

Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi (madde 40): Katılımcıların % 87,7'sinin 5. sınıf matematik ders kitabının kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edildiğini belirttikleri, % 5,8'inin yazı karakterinin seçimine dikkat edilmediğini belirttikleri ve % 6,4'ünün ise kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edilip edilmediği düşüncesinde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabında bulunan kapak tasarımındaki yazı karakterinin seçimine dikkat edildiği görüşünde oldukları söylenebilir. 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında bulunan yazı karakterinin seçimine dikkat edilerek tasarlanması hakkında katılımcıların % 83,5'inin olumlu görüş belirttikleri önceki bulgularda ifade edilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ders kitabının kapağındaki yazı karakterinin öğretmen kılavuz kitabına göre okuyucular tarafından daha okunabilir seviyede hazırlandığı söylenebilir.

Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması (madde 41): Ankete katılan öğretmenlerin % 82,8'inin 5. sınıf matematik ders kitabının kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesine katıldıkları, % 8,0'inin ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesine katılmadıkları ve % 9,1'inin de ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesinde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmen görüşlerine göre öğrenci ders kitabının kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı söylenebilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabının ön ve arka kapağının bir bütün olarak tasarlanması hakkındaki değerlendirmelerde % 79,7'sinin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri belirtilmişti. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabının kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı söylenebilir.

Kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması (madde 42): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 47,6'sı 5. sınıf matematik ders kitabının kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde olduklarını, % 34,3'ü kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 18,2'si ise kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabı için kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığını düşünme oranlarının yeterli olmadığı sonucu çıkarılabilir. Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabının kapağının estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması hakkında öğretmenlerin % 47,1'inin olumlu görüş içinde oldukları görülmektedir. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının kapaklarının hazırlanmasında okuyucuların estetik ve albenilerini kazanacak bir şekilde hazırlandığı yönündeki görüşe yeterli katılım olmadığı söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinden dördüncüsü durumundaki kapak tasarımı ilkesiyle ilgili 6 maddenin bulguları doğrultusunda ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre kapak tasarımı açısından genel olarak uygun bir şekilde tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.79$) görülmüştür. Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin kapak tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=4.01$), en az ise “kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.14$) görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrenci ders kitabında yer alan görsel tasarım ilkelerinden yeterli seviyede yararlanmak için kapak kısmının daha estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması, görsel öğelerin ve yazıların ilgi çekici bir şekilde yerleştirilmesi ve öğrencilerin seviyesinin dikkate alınması konularına daha fazla önem verilerek, kitapların yeniden gözden geçirilerek hazırlanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının kapak tasarımını görsel tasarım ilkeleri açısından olumlu buldukları sonucuna varılmıştır.

4.2.5. Öğrenci Ders Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 43–48. maddeler, üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrenci Ders Kitabının Değerlendirilmesinde Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri											s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		\bar{x}	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
43	7	3.7	18	9.6	15	8.0	116	62.0	31	16.6	3.78	0.96
44	19	10.2	40	21.4	26	13.9	83	44.4	19	10.2	3.23	1.19
45	9	4.8	36	19.3	16	8.6	99	52.9	27	14.4	3.53	1.10
46	34	18.2	45	24.1	26	13.9	62	33.2	20	10.7	2.94	1.32
47	4	2.1	23	12.3	17	9.1	110	58.8	33	17.6	3.78	0.95
48	5	2.7	18	9.6	36	19.3	101	54.0	27	14.4	3.68	0.93
Genel											3.49	

Kitap boyutunun öğrencilerin düzeyine uygunluğu (madde 43): Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin % 78,6’sının 5. sınıf matematik ders kitabının kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 13,3’ünün kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 8,0’inin de kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olmadığı görüşünde kararsız oldukları görülmektedir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabının boyutlarının öğrenci düzeyine uygun olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen kılavuz kitabı için kitap boyutunun öğretmenlerin düzeyine uygunluğu hakkında öğretmenlerin % 79,7’sinin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuçta öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının boyutlarının okuyucuların seviyesine uygun olarak düzenlendiği sonucuna varılabilir.

Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması (madde 44): Ankete katılan öğretmenlerin %54,6’sının 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katıldıkları, %31,6’sının kapağın dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katılmadıkları ve %13,9’unun ise kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, öğrenci ders kitabı kapağının dayanıklı ve

sağlam olduğu görüşünde kararsız oldukları belirtilebilir. Çünkü, bu görüşe olumsuz yanıt veren %31,6 oranına bakıldığında öğrenci ders kitabı kapağının sağlam ve dayanıklılığının yeterli derecede olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının kapağının dayanıklı ve sağlamlığı hakkında öğretmenlerin %54,1'inin olumlu görüşte oldukları daha önceki bulgularda tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının kapağının yeterince dayanıklı ve sağlam olarak tasarlanmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygunluğu (madde 45): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 67,3'ünün öğrenci ders kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde oldukları, % 24,1'inin öğrenci ders kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olmadığı düşüncesinde oldukları ve % 8,6'sının da öğrenci ders kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci ders kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının genel olarak uygun olduğu düşüncesinde oldukları sonucu görünse de olumsuz görüş bildiren % 24,1 lik oranı göz ardı etmemek gerekir. Bu bakımdan hazırlanacak olan öğrenci ders kitaplarının kâğıt kalitesine ve kullanımına yeterince dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygunluğu hakkındaki değerlendirmelerinde % 68,4'inin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması (madde 46): Katılımcıların %43,9'unun öğrenci ders kitabı cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde oldukları, %42,3'ünün öğrenci ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olmadığı görüşünde oldukları ve %13,9'unun ise öğrenci ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olup olmadığı hakkında kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenler, öğretmen ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ancak öğretmenlerin verdikleri cevaplardan %42,3 oranındaki olumsuz görüş, önemsenmesi gereken bir orandır. Bu sonuçlara göre öğrenci ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlamlığının yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Araştırmanın önceki bulguları sonucunda öğretmen kılavuz kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olmasını öğretmenlerin %43,8'inin uygun bulduğu ortaya çıkmıştır. Böylelikle öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabı ciltlerinin yeterince dayanıklı ve sağlam olmadığı ifade edilebilir.

Baskıların net, düzgün ve temiz yapılması (madde 47): Ankete katılan öğretmenlerden %76,4'ünün öğrenci ders kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katıldıkları, %14,4'ünün öğrenci ders kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katılmadıkları ve %9,1'inin de öğrenci ders kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci ders kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde oldukları belirtilebilir. Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin %77,6'sının öğretmen kılavuz kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz bir şekilde yapıldığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabındaki baskıların net, düzgün ve temiz olduğu sonucu çıkarılabilir.

Kâğıdın doku yönüne dikkat edilmesi (madde 48): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerden % 68,4'ü öğrenci ders kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde olduklarını, % 12,3'ü öğrenci ders kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 19,3'ü ise öğrenci ders kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre öğrenci ders kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği sonucu çıkarılabilir. 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının kağıtlarının doku yönüne dikkat edilerek hazırlanması hakkında katılımcıların % 68,4'ünün olumlu görüş içinde oldukları tablo 7'de görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabındaki kağıtların doku yönüne dikkat edilerek hazırlandığı sonucuna ulaşılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinden sonuncusu olan üretime yönelik dış yapı özellikleriyle ilgili 6 maddenin bulguları incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından kısmen uygun olarak tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.49$) ortaya çıkmaktadır. Görsel tasarım ilkelerinden en çok bu ilkede eksikliklerin olduğu da görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak öğretmenlerin, üretime yönelik dış yapı özellikleri ile ilgili maddelerden en çok “kitap boyutlarının öğrencilerin düzeylerine uygunluğu” ve “baskıların net, düzgün ve temiz yapılması” hakkındaki maddeleri uygun buldukları ($\bar{x}=3.78$), en az ise “kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=2.94$) tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının kapak

tasarımının görsel tasarım ilkeleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan eksikliklerinin daha sonra hazırlanacak olan kitaplarda tekrar edilmemesi için dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

İlköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olması görüşüne öğretmenlerin genel olarak katıldıkları görülmüştür. Görsel tasarım ilkeleri açısından öğrenci ders kitabının incelenmesi sonucunda öğretmen görüşlerine göre en çok metin tasarımı ilkesinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.85$), en az ise üretime yönelik dış yapı özelliklerinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.49$) sonucu ortaya çıkmıştır.

4.3. Öğrenci Çalışma Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

4.3.1. Öğrenci Çalışma Kitabının Metin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 1–16. maddeler, metin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Katılımcıların bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Öğrenci Çalışma Kitabının Değerlendirilmesinde Metin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										s	
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			\bar{x}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	3	1.6	6	3.2	0	0.0	130	69.5	48	25.7	4.14	0.72
2	3	1.6	6	3.2	6	3.2	122	65.2	50	26.7	4.12	0.75
3	2	1.1	14	7.5	12	6.4	113	60.4	46	24.6	4.00	0.84
4	1	0.5	15	8.0	10	5.3	123	65.8	38	20.3	3.97	0.79
5	4	2.1	31	16.6	22	11.8	95	50.8	35	18.7	3.67	1.03
6	1	0.5	8	4.3	20	10.7	119	63.6	39	20.9	4.00	0.73
7	1	0.5	4	2.1	11	5.9	133	71.1	38	20.3	4.09	0.62
8	1	0.5	5	2.7	9	4.8	129	69.0	43	23.0	4.11	0.65
9	6	3.2	24	12.8	19	10.2	102	54.5	36	19.3	3.74	1.02
10	3	1.6	24	12.8	30	16.0	90	48.1	40	21.4	3.75	0.99
11	2	1.1	15	8.0	30	16.0	106	56.7	34	18.2	3.83	0.86
12	7	3.7	46	24.6	32	17.1	80	42.8	22	11.8	3.34	1.09
13	3	1.6	15	8.0	16	8.6	124	66.3	29	15.5	3.86	0.83
14	4	2.1	29	15.5	18	9.6	106	56.7	30	16.0	3.69	0.99
15	13	7.0	22	11.8	20	10.7	103	55.1	29	15.5	3.60	1.10
16	11	5.9	15	8.0	16	8.6	108	57.8	37	19.8	3.78	1.04
Genel											3.86	

4.3.1.1. Tipografik Özellikler

Yazı (harf) boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu (madde 1): Tablo 13 incelendiğinde, öğretmenlerin %95,2'sinin ilköğretim 5. sınıf matematik çalışma kitabının yazı boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygun olduğunu düşündükleri, %4,8'inin yazı boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir. Genel olarak öğretmenlere göre 5. sınıf matematik çalışma kitabındaki metinlerin okunmasında öğrenciler açısından bir problem yaşanmadığı söylenebilir. Yazı boyutlarının okuyucu düzeyine uygunluğu hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %85,9'unun, öğrenci ders kitabı için %93,1'inin olumlu görüş bildirdikleri tablo 3 ve tablo 8'de görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitaplarında yazı boyutlarının okuyucu kitlesine uygun olduğu söylenebilir.

Yazı (harf) karakterlerinin okunabilirlik düzeyi (madde 2): Ankete katılan öğretmenlerin %91,9'unun matematik çalışma kitabının yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katıldıkları, %4,8'inin yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşüne katılmadıkları, %3,2'sinin de yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. 5. sınıf matematik çalışma kitabının yazı karakterlerinin öğrenciler tarafından okumasında engel olmadığı söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde yazı karakterinin okunabilirliği hakkındaki değerlendirmeler sonucunda öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %82,9'unun, öğrenci ders kitabı için %90,4'ünün olumlu düşündükleri görülmüştür. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının yazı karakterinin okuyucular tarafından okunabilir seviyede olduğu sonucuna ulaşılabilir. Öğretmen görüşlerine göre öğrenci çalışma ve öğrenci ders kitaplarının yazı karakterlerinin okunabilirlik düzeyinin öğretmen kılavuz kitabına göre daha iyi olduğu görülmektedir.

Yazı rengi ya da ton değerinin etkili bir şekilde kullanılması (madde 3): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerden % 85'i 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşündüklerini % 8,6'sı yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığını düşünmediklerini ve % 6,4'ü ise yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir şekilde kullanıldığı görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci çalışma kitabında

yazı rengi ya da ton değerlerinin etkili bir biçimde kullanıldığı sonucu çıkarılabilir. Yazı rengi ya da ton değerinin etkili kullanılması hakkında öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabında % 80,3'ünün, öğrenci ders kitabında % 83,5'inin olumlu görüş belirttikleri tablo 3 ve tablo 8'de görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan yazı rengi ya da ton değerinin etkili bir şekilde kullanıldığı ifade edilebilir.

Satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması (madde 4): Öğretmenlerin %86,1'inin ilköğretim 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde oldukları, %8,5'inin satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde olmadıkları ve %5,3'ünün de satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanıldığı düşüncesinde kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabındaki satırlar arası yatay ve dikey boşluklara dengeli bir şekilde yer verildiğini düşündükleri söylenilebilir. Katılımcıların satırlar arası yatay ve dikey boşlukların dengeli kullanılması hakkında, öğretmen kılavuz kitabında %80,3'ünün, öğrenci ders kitabında %86,6'sının olumlu görüş belirttikleri önceki bulgularda ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının satırlar arası yatay ve dikey boşluklarının dengeli kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir biçimde tasarlanması (madde 5): Ankete katılan öğretmenlerin % 69,5'inin 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları, % 18,7'sinin dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde olmadıkları ve % 11,8'inin de dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlandığı görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir şekilde tasarlandığı görüşünde oldukları belirtilebilir. Dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili bir biçimde kullanılması hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, ilköğretim 5.sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabında % 68,5'inin, öğrenci ders kitabında % 70,1'inin olumlu görüş bildirdikleri tablo 3 ve tablo 8'de görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan dikkat odaklayıcı sözcüklerin etkili bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

Satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması (madde 6): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 84,5'i 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olduğunu düşündüklerini, % 4,8'i satır uzunluğunun okunabilir uzunlukta olduğunu düşünmediklerini ve % 10,7'si ise satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması konusunda kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 5. sınıf öğrenci çalışma kitabının satır uzunluğunu öğrenciler tarafından okunabilir seviyede buldukları söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, satır uzunluğunun okunabilir uzunlukta olduğu görüşüne öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 82,4'ünün, öğrenci ders kitabı için % 85,6'sının katıldıkları görülmüştür. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan satır uzunluğunun okuyucular için okunabilir düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Sözcükler arası boşlukların dengeli olması (madde 7): Katılımcıların % 91,4'ünün 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşünde oldukları, % 2,6'sının sözcükler arası boşlukların dengeli olmadığı görüşünde oldukları ve % 5,9'unun da sözcükler arası boşlukların dengeli olup olmadığı görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan sözcükler arası boşlukların dengelenerek hazırlandığını düşündükleri söylenebilir. Tablo 3 ve tablo 8 incelendiğinde, öğretmenlerin % 84,5'inin öğretmen kılavuz kitabında, % 89,9'unun öğrenci ders kitabında sözcükler arası boşlukların dengeli kullanıldığını düşündükleri görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan sözcükler arası boşlukların dengeli bir şekilde tasarlandığı belirtilebilir.

Harfler arasındaki boşlukların dengeli olması (madde 8): Ankete katılan öğretmenlerin %92'sinin 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında yer alan harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katıldıkları, %3,2'sinin harfler arasındaki boşlukların dengeli olduğu görüşüne katılmadıkları ve %4,8'inin ise harfler arası boşlukların dengeli olması konusunda kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Bu bulgulardan öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında yer alan harfler arasındaki boşlukların dengeli olarak hazırlandığını düşündükleri belirtilebilir. Harfler arasındaki boşlukların dengeli kullanılması düşüncesine öğretmen kılavuz kitabı için katılımcıların %88,8'nin, öğrenci ders kitabı için %92,5'nin katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular

doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan harfler arası boşluklarının dengeli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi (madde 9): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin %73,8'i 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında metnin sayfadaki bütünlüğe dikkat edilme düzeyi hakkında olumlu görüş bildirirken, %16'sı metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi hakkında olumsuz görüş bildirmişler ve %10,2'si de metnin sayfadaki bütünlüğe dikkat edilme düzeyi hakkında kararsız bir düşüncede olduklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci çalışma kitabında yer alan metinlerin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edildiği sonucu çıkarılabilir. Metinlerin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %68,5'inin, öğrenci ders kitabı için %74,3'ünün olumlu görüş bildirdikleri tablo 3 ve tablo 8'de görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilme düzeyine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan tipografik özellikler ile ilgili 9 maddenin bulguları incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre tipografik özellikler açısından uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin, tipografik özelliklerle ilgili maddelerden en çok “yazı (harf) boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygunluğu” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 4.14$), en az ise “dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili bir biçimde tasarlanması” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x} = 3.67$) belirlenmiştir.

4.3.1.2. Metin Örgütleyiciler

Başlıkların etkili olarak düzenlenmesi (madde 10): Katılımcıların % 69,5'inin 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında başlıkların etkili olarak düzenlendiği görüşünde oldukları, % 14,4'ünün başlıkların etkili olarak düzenlenmediği görüşünde oldukları ve % 16'sının ise başlıkların etkili olarak düzenlenmesi konusunda görüş bildirmede kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan başlıkların etkili bir şekilde düzenlendiği düşüncesinde oldukları söylenebilir. Tablo 3 ve tablo 8 incelendiğinde, başlıklarının etkili olarak düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 71,1'inin, öğrenci ders kitabı için % 70'inin olumlu görüş

belirttikleri görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki başlıklarının etkili olarak düzenlendiği ifade edilebilir.

İçindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmiş olması (madde 11): Ankete katılan öğretmenlerin % 74,9'unun 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katıldıkları, % 9,1'inin içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katılmadıkları ve % 16'sının da içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan içindekiler listesinin genel olarak işlevsel bir biçimde düzenlendiği görüşünde oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 75,4'ünün, öğrenci ders kitabı için % 74,3'ünün içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi hakkında olumlu görüş belirttikleri tablo 3 ve tablo 8'da görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmiş olduğu belirtilebilir.

İçindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi (madde 12): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 54,6'sı 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 28,3'ü içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 17,1'i ise içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin yarıdan fazlasının öğrenci çalışma kitabında bulunan içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiğini düşündükleri, ancak yaklaşık dörtte birlik bir kısmının bu görüşe katılmadıkları görülmektedir. Katılımcıların, öğretmen kılavuz kitabı için % 52,4'ünün, öğrenci ders kitabı için % 51,4'ünün içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiği görüşüne katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan içindekiler listesinin ilgi çekiciliğinin yeterince olumlu düzenlenmediği sonucuna ulaşılabılır.

Kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılması (madde 13): Öğretmenlerin % 81,8'inin öğrenci çalışma kitabındaki kutuların amaca uygun bir biçimde kullanıldığı görüşünde oldukları, % 9,6'sının kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılmadığı görüşünde

oldukları ve % 8,6'sının da kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılıp kullanılmadığı hakkında kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabındaki kutuların amaca uygun biçimde kullanıldığı düşüncesinde oldukları söylenebilir. Kutuların amaca uygun bir şekilde kullanılması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 82,3'ünün, öğrenci ders kitabı için % 82,9'unun uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki yer alan kutuların amaca uygun olarak kullanıldığı söylenebilir.

Her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması (madde 14): Ankete katılan öğretmenlerin % 72,7'sinin 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katıldıkları, % 17,6'sının her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşüne katılmadıkları ve % 9,6'sının ise her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlandığı görüşünde kararsız oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında bulunan her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanmasını yeterli gördükleri söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, her bölüm için ilgili başlıklar listesinin hazırlanması hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 73,3'ünün, öğrenci ders kitabı için % 72,2'sinin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan her bölüm için ilgili başlıklar listesinin genel olarak istenen şekilde hazırlandığı söylenebilir.

Sözlük düzenlemesinin yapılmış olması (madde 15): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin %70,6'sının öğrenci çalışma kitabında bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük düzenlemesi hakkında olumlu görüş içinde oldukları, %18,8'inin bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük düzenlemesi hakkında olumsuz görüş içinde oldukları ve %10,7'sinin de bilinmeyen sözcük ve terimler için sözlük düzenlemesi hakkında kararsız oldukları tespit edilmiştir. 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında sözlük bulunmamasının öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin dağılımına neden olduğu düşünülmektedir. Ancak, öğrenci ders kitabında sözlük bulunduğundan çalışma kitabında yer almaması doğal olarak karşılanabilir.

Kaynakça düzenlenmesi (madde 16): Katılımcıların %77,6'sının öğrenci çalışma kitabında yer alan kaynakça düzenlemesi hakkında olumlu görüş içinde oldukları, %13,9'unun

kaynakça düzenlemesi hakkında olumsuz görüş içinde oldukları ve %8,6'sının ise kaynakça düzenlemesi hakkında kararsız bir düşüncede oldukları belirlenmiştir. 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında kaynakçanın da bulunmamasının öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin dağılımına neden olduğu düşünülmektedir. Ancak, öğrenci ders kitabında kaynakça bulunduğundan çalışma kitabında yer almaması da doğal olarak karşılanabilir.

Görsel tasarım ilkelerinin birincisi olan metin tasarımı ilkesinin alt başlığı olan metin örgütleyicileri ile ilgili 7 maddenin bulguları incelendiğinde, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre metin örgütleyiciler açısından uygun olarak hazırlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin, metin örgütleyicileriyle ilgili maddelerden en çok “kutuların amaca uygun bir biçimde kullanılması” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x}=3.86$), en az ise “içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlenmesi” hakkındaki maddeye katıldıkları ($\bar{x}=3.34$) görülmüştür. Öğretmenlerin, metin tasarımı ile ilgili maddeler hakkında genel olarak olumlu görüş içinde oldukları ($\bar{x}=3.86$) görülmektedir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı gibi ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitapları öğretmenlerin görüşlerine göre metin tasarımı açısından uygun olduğu sonucu çıkmaktadır.

4.3.2. Öğrenci Çalışma Kitabının Görsel Öğelerin Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 17–28. maddeler, görsel öğelerin tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Öğrenci Çalışma Kitabının Değerlendirilmesinde Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri											s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		\bar{x}	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	2	1.1	17	9.1	21	11.2	107	57.2	40	21.4	3.89	0.88
18	2	1.1	26	13.9	22	11.8	101	54.0	36	19.3	3.76	0.96
19	1	0.5	24	12.8	27	14.4	103	55.1	32	17.1	3.75	0.91
20	4	2.1	25	13.4	31	16.6	100	53.5	27	14.4	3.65	0.96
21	2	1.1	34	18.2	45	24.1	83	44.4	23	12.3	3.49	0.96
22	1	0.5	23	12.3	30	16.0	108	57.8	25	13.4	3.71	0.87
23	2	1.1	7	3.7	12	6.4	117	62.6	49	26.2	4.09	0.75
24	2	1.1	23	12.3	28	15.0	101	54.0	33	17.6	3.75	0.93
25	3	1.6	20	10.7	28	15.0	117	62.6	19	10.2	3.69	0.86
26	1	0.5	25	13.4	24	12.8	114	61.0	23	12.3	3.71	0.87
27	1	0.5	11	5.9	19	10.2	127	67.9	29	15.5	3.92	0.73
28	1	0.5	17	9.1	27	14.4	118	63.1	24	12.8	3.79	0.80
Genel											3.77	

Görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunması (madde 17): Tablo 14 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin % 78,6'sının 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabındaki görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşüne katıldıkları, % 10,2'sinin görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşüne katılmadıkları ve % 11,2'sinin de görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunduğu görüşünde oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 78,7'sinin, öğrenci ders kitabı için % 79,7'sinin görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde olumlu görüş içinde oldukları tablo 4 ve tablo 9'da görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunma düzeyine uygun bir biçimde hazırlandığı söylenebilir.

Görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olması (madde 18): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 73,3'ü 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabındaki görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu düşüncesinde olduklarını, % 15'i görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu düşüncesinde olmadıklarını ve % 11,8'i ise görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler

için uyarıcı olduğu düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında görsel öğelerin mesaj aktarımında öğrenciler için uyarıcı olduğu görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir. Araştırmanın önceki bulguları doğrultusunda görsel öğelerin mesaj aktarımında okuyucular için uyarıcı nitelikte düzenlenmesi hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 72,1'inin, öğrenci ders kitabı için % 73,2'sinin olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki görsel öğelerin mesaj aktarımında okuyucuları için uyarıcı nitelikte düzenlendiği ifade edilebilir.

Resimlemelerde desenin sağlamlığı (madde 19): Katılımcıların %72,2'sinin 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabındaki resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katıldıkları, %13,3'ünün resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğuna katılmadıkları ve %14,4'ünün de resimlemelerde desenin sağlamlığının uygun olduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlere göre, öğrenci çalışma kitabında bulunan resimlemelerde desenlerin sağlamlığının uygun olduğu söylenebilir. Resimlemelerde desenin sağlam olarak düzenlendiği görüşünü öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %70'inin, öğrenci ders kitabı için %70,1'inin olumlu buldukları tablo 4 ve tablo 9'da görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan resimlemelerde desenin sağlam bir şekilde düzenlenmiş olduğu belirtilebilir.

Tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygunluğu (madde 20): Ankete katılan öğretmenlerin %67,9'u öğrenci çalışma kitabındaki tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşündüklerini, %15,5'i tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşünmediklerini ve %16,6'sı ise tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ilköğretim 5.sınıf matematik çalışma kitabında yer alan tasarımın yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olduğunu düşündükleri söylenebilir. Önceki bulgulardan, katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için %67,9'unun, öğrenci ders kitabı için %66,8'inin tasarımların yalınlık ve basitlik ilkesine uygun olarak düzenlenmesi hakkında olumlu görüş belirttikleri ifade edilmişti. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının tasarımların yalınlık ve basitlik ilkeleri gözetilerek hazırlandığı sonucuna ulaşılabilir.

Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması (madde 21): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin, % 56,7'sinin 5. sınıf matematik çalışma kitabında görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşündükleri, % 19,3'ünün görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığını düşünmedikleri ve % 24,1'inin de görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanıldığı görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında bulunan görsel öğelerin vurgulanmasının etkili kullanıldığı görüşüne kısmen katıldıkları sonucu çıkarılabilir. Tablo 4 ve tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin, görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmen kılavuz kitabı için % 55,7'sinin, öğrenci ders kitabı için % 55,1'inin uygun olduğu yönünde görüş ifade ettikleri görülmektedir. Görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması hakkında her üç kitap hakkındaki görüşler de birbirine yakındır. Dolayısıyla, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitapları için görsel öğelerinin vurgulamasında eksiklikler olduğu söylenebilir.

Görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu (madde 22): Öğretmenlerin %71,2'sinin 5. sınıf matematik çalışma kitabında görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, %12,8'inin görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve %16'sının ise görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygunluğu hakkında görüş bildirmede kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun şekilde tasarlandığını düşündükleri söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için %71,2'sinin, öğrenci ders kitabı için %72,7'sinin görsel öğelerinin okuyucuların düzeyine uygun olarak düzenlenmesi hakkında olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan görsel öğelerin okuyucu düzeyine uygun olarak hazırlandığı ifade edilebilir.

Görsel öğelerin renkli olması (madde 23): Ankete katılan öğretmenlerin % 88,8'inin 5. sınıf matematik çalışma kitabında görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katıldıkları, % 4,8'inin görsel öğelerin renkli olduğu görüşüne katılmadıkları ve % 6,4'ünün de görsel öğelerin renkli olduğu görüşünde kararsız oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel öğelerin istenen şekilde renkli olduğu ve çok fazla renk kullanılmadığı görüşünde oldukları belirtilebilir. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için % 89,8'inin, öğrenci ders kitabı için % 89,3'ünün görsel

öğelerin istenen şekilde renkli olması hakkında olumlu görüş belirttikleri tablo 4 ve tablo 9'da görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki görsel öğelerin renkli olduğu belirtilebilir.

Tasarımda bütünlük ilkesine uyulması (madde 24): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 71,6'sı öğrenci çalışma kitabında bulunan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde olduklarını, % 13,4'ü görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde olmadıklarını ve % 15'i ise görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulup uyulmadığı hakkında kararsızlık içinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel öğelerin tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu düşüncesinde oldukları sonucu çıkarılabilir. Tasarımlarda bütünlük ilkesine uyulması hakkında katılımcıların, öğretmen kılavuz kitabı için % 72,2'sinin, öğrenci ders kitabı için % 71,1'inin olumlu görüş belirttikleri önceki bulgularda görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu sonucuna ulaşılabilir.

Çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması (madde 25): Katılımcıların %72,8'inin öğrenci çalışma kitabında yer alan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygun olduğu görüşünde oldukları, %12,3'ünün çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygun olmadığı görüşünde oldukları ve %15'inin de çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılmasının uygunluğu görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında bulunan çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanıldığını düşündükleri söylenebilir. Öğretmenlerin, çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanılması hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmen kılavuz kitabı için %70,6'sının, öğrenci ders kitabı için %70,1'inin olumlu görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında çizgilerin amaca uygun bir şekilde kullanıldığı söylenebilir.

Tasarımda denge ilkesine uyulması (madde 26): Ankete katılan öğretmenlerin %73,3'ünün 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu düşüncesine katıldıkları, %13,9'unun görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu düşüncesine katılmadıkları ve %12,8'inin ise görsel tasarımda denge ilkesine uyulduğu görüşünde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik

öğrenci çalışma kitabının tasarımında denge ilkesine uyulduğu görüşünde oldukları belirtilebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, tasarımda denge ilkesine uyulması hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için %73,3'ünün, öğrenci ders kitabı için %72,2'sinin olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Sonuç olarak, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki tasarımlarda denge ilkesine uyulduğu ifade edilebilir.

Renklerin amaca uygun olarak kullanılması (madde 27): Tablo 14 incelendiğinde, katılımcıların % 83,4'ünün öğrenci çalışma kitabında renklerin amaca uygun olarak kullanıldığını düşündükleri, % 6,4'ünün renklerin amaca uygun olarak kullanıldığını düşünmedikleri ve % 10,2'sinin de renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde oldukları görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabının görsel tasarımında renklerin amaca uygun olarak kullanıldığı düşüncesinde oldukları sonucu çıkarılabilir. Tablo 4 ve tablo 9 incelendiğinde, renklerin amaca uygun olarak kullanılması hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 83,9'unun, öğrenci ders kitabı için % 82,4'ünün olumlu görüş içinde oldukları görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında kullanılan renklerin amaca uygun olduğu belirtilebilir.

Görsel öğelerin boyutlarının amaca uygunluğu (madde 28): Katılımcıların % 75,9'unun matematik öğrenci çalışma kitabındaki görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde oldukları, % 9,6'sının görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde olmadıkları ve % 14,4'ünün ise görsel öğelerin boyutlarının amaca uygun olduğu düşüncesinde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabının görsel öğelerinin boyutlarının amaca uygun olarak kullanıldığı görüşünde oldukları söylenebilir. Kitapların boyutlarının amaca uygun düzenlenmesi hakkında katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için % 73,2'sinin, öğrenci ders kitabı için % 76'sının olumlu görüş belirttikleri araştırmanın önceki bulgularında görülmüştü. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının görsel öğelerinin boyutların amaca uygun düzenlendiği sonucuna ulaşılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinin ikincisi olan görsel öğelerin tasarımı ilkesiyle ilgili 12 maddeden elde edilen bulgular doğrultusunda ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının öğretmenlerin görüşlerine göre görsel öğelerin tasarımı açısından uygun bir

şekilde hazırlandığı düşüncesinde oldukları ($\bar{x}=3.77$) tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, görsel öğelerin tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “görsel öğelerin renkli olması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=4.09$), en az ise “görsel öğelerde vurgulamanın etkili kullanılması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.49$) görülmüştür. Bu sonuçlar dikkate alındığında, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının görsel öğelerinin tasarımı hakkında genel olarak olumlu görüş içinde oldukları söylenebilir.

4.3.3. Öğrenci Çalışma Kitabının Sayfa Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 29–36. maddeler, sayfa tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Öğrenci Çalışma Kitabının Değerlendirilmesinde Sayfa Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
29	2	1.1	30	16.0	29	15.5	105	56.1	21	11.2	3.60	0.92
30	4	2.1	30	16.0	31	16.6	100	53.5	22	11.8	3.57	0.97
31	2	1.1	22	11.8	19	10.2	113	60.4	31	16.6	3.80	0.89
32	1	0.5	27	14.4	22	11.8	111	59.4	26	13.9	3.72	0.90
33	3	1.6	7	3.7	13	7.0	134	71.7	30	16.0	3.97	0.73
34	8	4.3	29	15.5	20	10.7	104	55.6	26	13.9	3.59	1.04
35	7	3.7	36	19.3	25	13.4	101	54.0	18	9.6	3.47	1.03
36	3	1.6	19	10.2	20	10.7	120	64.2	25	13.4	3.78	0.86
Genel											3.69	

Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması (madde 29): Tablo 15 incelendiğinde, ankete katılan öğretmenlerin %67,3’ünün 5. sınıf matematik çalışma kitabının sayfa tasarımında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşüne katıldıkları, %17,1’inin belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı görüşüne katılmadıkları ve %15,5’inin de belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanması hakkında kararsızlık içinde oldukları görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlandığı düşüncesinde oldukları belirtilebilir. Tablo 5 ve tablo 10 incelendiğinde, katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için %67,4’ünün, öğrenci ders kitabı için %65,2’sinin belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın sağlanma düzeyi hakkındaki

olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitapları hazırlanırken görsellerde belirli bir bütünlüğün ve devamlılığın sağlandığı söylenebilir.

Görsel öğelerin okuma akışına engel olmaması (madde 30): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 65,3'ü 5. sınıf matematik çalışma kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı düşüncesinde olduklarını, % 18,1'i sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olduğu düşüncesinde olduklarını ve % 16,6'sı ise sayfa tasarımında görsel öğelerin okuma akışına engel olup olmadığı düşüncesinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre, öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel öğelerin okuma akışına engel olmadığı sonucu çıkarılabilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, görsel öğelerin okuma akışına engel olarak düzenlenmemesi hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 67,3'ünün, öğrenci ders kitabı için % 64,1'inin olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında görsel öğelerin okuma akışını engellemediği ifade edilebilir.

Görsel öğelere yeterince yer verilmesi (madde 31): Katılımcıların % 77,0'ının matematik öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verildiğini düşündükleri, % 12,9'unun sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmediğini düşündükleri ve % 10,2'sinin de sayfa tasarımında görsel öğelere yeterince yer verilmesi hakkında kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında bulunan görsel öğelere yeterince yer verildiği görüşünde oldukları söylenebilir. Görsel öğelere yeterli seviyede yer verilmesi hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 77,6'sının, öğrenci ders kitabı için % 76,5'inin olumlu görüş belirttikleri tablo 5 ve tablo 10'da görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında görsel öğelere yeterince yer verildiği sonucuna ulaşılabilir.

Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareket sağlanması (madde 32): Ankete katılan öğretmenlerin % 73,3'ünün 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığını düşündükleri, % 14,9'unun görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlanmadığını düşündükleri ve % 11,8'inin ise görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket

sağlanması hakkında kararsız kaldıkları ortaya görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabında görsel öğelerin yerleştirilmesinde yeterince hareket sağlandığı görüşünde oldukları sonucuna ulaşılabilir. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için % 71,1'inin, öğrenci ders kitabı için % 74,8'inin görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketin sağlandığı görüşüne katıldıkları araştırmanın önceki bulgularından tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının hazırlanma aşamasında görsel öğeler yerleştirilirken hareketin sağlandığı sonucuna ulaşılabilir.

Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması (madde 33): Katılımcıların % 87,7'si öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olduklarını, % 5,3'ü sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde olmadıklarını ve % 7'si de sayfa tasarımında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabında görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer aldığı düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılabilir. Görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alma düzeyi hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 88,2'sinin, öğrenci ders kitabı için % 89,3'ünün uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında bulunan görsel öğelerin ilgili metinlerin yakınında yer aldığı söylenebilir.

Boşlukların etkili kullanılması (madde 34): Tablo 15 incelendiğinde, öğretmenlerin %69,5'inin öğrenci çalışma kitabında bulunan boşlukların etkili kullanıldığı görüşünü uygun buldukları, %19,8'inin boşlukların etkili kullanıldığı görüşünü uygun bulmadıkları ve %10,7'sinin ise boşlukların etkili kullanıldığı görüşünde kararsızlık içinde oldukları görülmektedir. Genel olarak öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik çalışma kitabında bulunan boşlukların etkili kullanıldığı düşüncesinde oldukları söylenebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde boşlukların etkili bir şekilde kullanılması hakkında öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %69,5'inin, öğrenci ders kitabı için %71,1'inin olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki boşlukların etkili olarak kullanıldığı ifade edilebilir.

Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi (madde 35): Ankete katılan öğretmenlerin %63,6'sının öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşüne katıldıkları, %23'ünün sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşüne katılmadıkları ve %13,4'ünün de sayfa tasarımında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği düşüncesinde oldukları gözükse de, bu konuda olumsuz görüş bildiren %23 oranı da dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlendiği görüşünü öğretmenlerin, %61,5'inin öğretmen kılavuz kitabı için, %63,1'inin de öğrenci ders kitabı için olumlu buldukları önceki bulgularda görülmüştür. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında karşılıklı yer alan sayfaların kısmen birlikte düzenlenmiş olduğu belirtilebilir.

Sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi (madde 36): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin % 77,6'sı öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olduklarını, % 11,8'i sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği düşüncesinde olmadıklarını ve % 10,7'si ise sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşünde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında sayfa numarasının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlenmesi görüşünde oldukları sonucu çıkarılabilir. Katılımcıların, sayfa numaralarının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği görüşüne öğretmen kılavuz kitabı için % 76,5'inin, öğrenci ders kitabı için % 77'sinin katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının sayfa numaralarının ayrı bir tasarım ögesi olarak düzenlendiği sonucuna ulaşılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinin üçüncüsü olan sayfa tasarımı ilkesiyle ilgili 8 maddenin bulguları incelendiğinde, öğretmen görüşlerine göre ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının sayfa tasarımı açısından uygun olarak hazırlandığı ($\bar{x} = 3.69$) sonucu çıkmaktadır. Bu bulgulara göre öğretmenlerin, sayfa tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “görsel öğelerin ilgili metnin yakınında yer alması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x} = 3.97$), en az ise “karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x} = 3.47$) ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin,

ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının sayfa tasarımı hakkında genel olarak uygun olduğu görüşünde birleştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.4. Öğrenci Çalışma Kitabının Kapak Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 37–42. maddeler, kapak tasarımına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Öğrenci Çalışma Kitabının Değerlendirilmesinde Kapak Tasarımına İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
37	4	2.1	19	10.2	17	9.1	125	66.8	22	11.8	3.76	0.87
38	1	0.5	5	2.7	31	16.6	120	64.2	30	16.0	3.93	0.69
39	2	1.1	6	3.2	17	9.1	130	69.5	32	17.1	3.98	0.70
40	1	0.5	8	4.3	14	7.5	127	67.9	37	19.8	4.02	0.70
41	1	0.5	11	5.9	19	10.2	127	67.9	29	15.5	3.92	0.73
42	14	7.5	51	27.3	32	17.1	76	40.6	14	7.5	3.13	1.13
Genel											3.79	

Kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişki olması (madde 37): Tablo 16 incelendiğinde, öğretmenlerin %78,6’sının kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması durumunu uygun buldukları, %12,3’ünün kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması durumunu uygun bulmadıkları ve %9,1’inin de kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması konusunda kararsız kaldıkları görülmektedir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olması hakkındaki değerlendirmelerinde öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için %76’sının, öğrenci ders kitabı için %77,5’inin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarında yer alan kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olarak hazırlandığı söylenebilir.

Sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazılmış olması (madde 38): Ankete katılan öğretmenlerin % 80,2’sinin öğrenci çalışma kitabının kapak tasarımında sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katıldıkları, % 3,2’sinin sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşüne katılmadıkları ve % 16,6’sının ise sırt

yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında kapak tasarımı yapılırken sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı düşüncesinde oldukları belirtilebilir. Araştırmanın önceki bulguları incelendiğinde, sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru istenen şekilde yazılmış olmasını öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 78,1'inin, öğrenci ders kitabı için % 80,2'sinin uygun bulduğu ortaya çıkmıştır. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının sırt yazısının yukarıdan aşağıya doğru yazıldığı ifade edilebilir.

Kapak bilgilerine dikkat edilmesi (madde 39): Veri toplama aracını cevaplayan öğretmenlerin % 86,6'sı kapak tasarımında kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katıldığını, % 4,3'ü kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşüne katılmadığını, % 9,1'i de kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabında kapak bilgilerine dikkat edildiğine inandıkları sonucu çıkarılabilir. Kapak bilgilerine dikkat edildiği görüşünü öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı için % 85'inin, öğrenci ders kitabı için % 86,6'sının olumlu buldukları tablo 6 ve tablo 11'de görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının kapak bilgilerine dikkat edilerek hazırlanmış olduğu belirtilebilir.

Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi (madde 40): Öğretmenlerin %87,7'sinin kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edildiğini belirttikleri, %4,8'inin yazı karakterinin seçimine dikkat edilmediğini belirttikleri ve %7,5'inin ise kapak tasarımında yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi ile ilgili düşüncelerinde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabında bulunan kapak tasarımındaki yazı karakterinin seçimine dikkat edildiğini düşündükleri söylenebilir. Katılımcıların, yazı karakterinin seçimine dikkat edilerek tasarlandığı görüşüne öğretmen kılavuz kitabı için %83,5'inin, öğrenci ders kitabı için %87,7'sinin katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitapları için yazı karakterinin seçimine dikkat edildiği sonucuna ulaşılabilir.

Ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlanması (madde 41): Ankete katılan öğretmenlerin %83,4'ünün kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesinde oldukları, %6,4'ünün ön ve arka kapağın bir bütün olarak

tasarlanmadığı düşüncesinde oldukları ve %10,2'sinin de ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı düşüncesinde kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlere göre öğrenci çalışma kitabının kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı sonucuna varılabilir. Ön ve arka kapağının bir bütün olarak tasarlanması hakkındaki değerlendirmelerde öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için %79,7'sinin, öğrenci ders kitabı için %82,8'inin uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu durumda öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının kapak tasarımında ön ve arka kapağın bir bütün olarak tasarlandığı söylenebilir.

Kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması (madde 42): Tablo 16 incelendiğinde, öğretmenlerin % 48,1'inin kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde oldukları, % 34,8'i kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde olmadıkları ve % 17,1'i ise kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlandığı düşüncesinde kararsız oldukları görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabı için kapak tasarımı yapılırken kapağın estetik ve albenili hazırlanmasında bazı eksikliklerin olduğunu düşündükleri sonucu çıkarılabilir. Araştırmanın önceki bulguları sonucunda kitap kapağının estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması hakkında öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 47,1'inin, öğrenci ders kitabı için % 47,6'sının olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının kapaklarının hazırlanmasında okuyucuların estetik ve albenilerini kazanacak bir şekilde hazırlanmalarında eksiklikler olduğu sonucuna varılabilir.

Görsel tasarım ilkelerinden dördüncüsü olan kapak tasarımı ilkesiyle ilgili 6 maddenin bulguları doğrultusunda öğretmenlerin görüşlerine göre ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının kapak tasarımı açısından uygun olarak tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.79$) ortaya çıkmaktadır. Tablo 16 incelendiğinde, öğretmenlerin kapak tasarımı ile ilgili maddelerden en çok “yazı karakterinin seçimine dikkat edilmesi” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=4.02$), en az ise “kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.13$) görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrenci çalışma kitabında yer alan görsel tasarım ilkelerinden yeterli seviyede yararlanmak için kapak kısmının daha estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması, görsel öğelerin ve yazıların ilgi çekici bir şekilde yerleştirilmesi ve okuyucu seviyesinin dikkate

alınmasına daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen, elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının kapak tasarımını görsel tasarım ilkeleri açısından olumlu buldukları görülmüştür.

4.3.5. Öğrenci Çalışma Kitabının Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi

Anketteki maddelerden 43–48. maddeler, üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından değerlendirmeleri içermektedir. Öğretmenlerin bu maddelere ilişkin cevaplarının yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Öğrenci Çalışma Kitabının Değerlendirilmesinde Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Maddelerin Yüzde, Frekans, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Cevap Seçenekleri										\bar{x}	s
	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım				Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
43	7	3.7	19	10.2	14	7.5	115	61.5	32	17.1	3.78	0.97
44	19	10.2	40	21.4	28	15.0	82	43.9	18	9.6	3.21	1.19
45	8	4.3	36	19.3	18	9.6	101	54.0	24	12.8	3.52	1.07
46	34	18.2	48	25.7	22	11.8	65	34.8	18	9.6	2.92	1.31
47	4	2.1	18	9.6	16	8.6	116	62.0	33	17.6	3.83	0.90
48	4	2.1	15	8.0	34	18.2	105	56.1	29	15.5	3.75	0.89
Genel											3.50	

Kitap boyutunun öğrencilerin düzeyine uygunluğu (madde 43): Tablo 17 incelendiğinde, öğretmenlerin % 78,6’sının kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşünde oldukları, % 13,9’unun kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olmadığı görüşünde oldukları ve % 7,5’inin de kitap boyutunun öğrenci düzeyine uygun olmadığı görüşünde kararsız oldukları görülmektedir. Genel olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabının boyutlarının öğrenci düzeyine uygun olduğu düşüncesinde oldukları söylenebilir. Kitap boyutunun okuyucuların düzeyine uygun bir şekilde düzenlendiği görüşüne öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı için % 79,7’sinin, öğrenci ders kitabı için % 78,6’sının katıldıkları tablo 7 ve tablo 12’de görülmektedir. Sonuç olarak, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının boyutlarının okuyucu seviyesine uygun olarak düzenlendiği belirtilebilir.

Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması (madde 44): Ankete katılan öğretmenlerin %53,5'inin öğrenci çalışma kitabının kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katıldıkları, %31,6'sının kapağın dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katılmadıkları ve %15'inin ise kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabı kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız oldukları belirtilebilir. Bu görüşe olumsuz yanıt veren %31,6 oranına bakıldığında öğrenci çalışma kitabı kapağının sağlam ve dayanıklı olmasında bazı sıkıntıların olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için %54,1'inin, öğrenci ders kitabı için %54,6'sının kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olduğu görüşüne katıldıkları tespit edilmiştir. Öğretmen görüşlerine göre öğretmen kılavuz ve öğrenci ders kitabının kapağının da sağlam ve dayanıklılığında sıkıntı olduğu sonucu çıkmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının kapağının istenen düzeyde dayanıklı ve sağlam olarak tasarlanmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Kitabın kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygunluğu (madde 45): Veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin %66,8'inin öğrenci çalışma kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde oldukları, %23,6'sının öğrenci çalışma kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olmadığı düşüncesinde oldukları ve %9,6'sının da öğrenci çalışma kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygun olduğu düşüncesinde kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabının kâğıt kalitesinin ve kullanımının genel olarak uygun olduğu düşüncesinde oldukları sonucu görünse de olumsuz görüş bildiren %23,6 oranını göz ardı etmemek gerekir. Öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabının %68,4'ünün, öğrenci ders kitabı için %67,3'ünün kâğıt kalitesinin ve kullanımının uygunluğu hakkındaki değerlendirmelerinde uygun olduğu yönünde görüş bildirdikleri tablo 7 ve tablo 12'de görülmektedir. Bu durumda öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarının kâğıt kalitesinin ve kullanımının genel olarak uygun olduğu söylenebilir.

Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması (madde 46): Katılımcıların % 44,4'ünün öğrenci çalışma kitabı cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünü uygun buldukları, % 43,9'unun öğrenci çalışma kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünü uygun bulmadıkları ve % 11,8'inin ise öğrenci ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenler, öğrenci çalışma

kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu görüşünde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ancak öğretmenlerin verdikleri cevaplardan % 43,9 oranındaki olumsuz görüş, önemsenmesi gereken bir orandır. Bu sonuçlara göre öğrenci çalışma kitabının cildinin dayanıklı ve sağlamlığının tekrar gözden geçirilmesi gerekir. Araştırmanın önceki bulguları sonucunda öğretmen kılavuz, öğrenci ders kitaplarının ciltlerinin de yeterince dayanıklı ve sağlam olmadığı görülmüştür.

Baskıların net, düzgün ve temiz yapılması (madde 47): Ankete katılan öğretmenlerden %79,6'sının öğrenci çalışma kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katıldıkları, %11,7'sinin öğrenci çalışma kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşüne katılmadıkları ve %8,6'sının da öğrenci çalışma kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde kararsız oldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin, öğrenci çalışma kitabının baskılarının net, düzgün ve temiz yapıldığı görüşünde oldukları belirtilebilir. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için %77,6'sının, öğrenci ders kitabı için %76,4'ünün kitap baskılarının net, düzgün ve temiz bir şekilde yapıldığı yönünde görüş bildirdikleri tablo 7 ve tablo 12'de görülmektedir. Bu üç bulgu birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki baskıların genel olarak net, düzgün ve temiz olduğu sonucuna ulaşılabılır.

Kâğıdın doku yönüne dikkat edilmesi (madde 48): Tablo 17 incelendiğinde, veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerden % 71,6'sı öğrenci çalışma kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği düşüncesinde olduklarını, % 10,1'i öğrenci çalışma kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edilmediği düşüncesinde olduklarını ve % 18,2'si ise öğrenci çalışma kitabı kâğıdının doku yönüne dikkat edilmesi düşüncesinde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre öğrenci çalışma kitabının kâğıdının doku yönüne dikkat edildiği sonucu çıkarılabilir. Katılımcıların öğretmen kılavuz kitabı için % 68,4'ünün, öğrenci ders kitabı için % 68,4'ünün kitap kağıtlarının doku yönüne dikkat edilerek hazırlanması hakkında olumlu görüş belirttikleri araştırmanın önceki bulgularından tespit edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki kağıtların doku yönüne dikkat edilerek hazırlandığı sonucuna ulaşılabılır.

Görsel tasarım ilkelerinden sonuncusu olan üretime yönelik dış yapı özellikleriyle ilgili 6 maddenin bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin görüşlerine göre ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından

uygun olarak tasarlanıp hazırlandığı ($\bar{x}=3.50$) ortaya çıkmaktadır. Görsel tasarım ilkelerinden en çok bu ilkede eksikliklerin olduğu da görülmektedir. Öğretmenlerin, üretime yönelik dış yapı özellikleri ile ilgili maddelerden en çok “baskıların net, düzgün ve temiz yapılması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=3.83$), en az ise “kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması” hakkındaki maddeyi uygun buldukları ($\bar{x}=2.92$) tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin, ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının kapak tasarımını görsel tasarım ilkeleri açısından genel olarak orta düzeyde olumlu buldukları söylenebilir.

Görsel tasarım ilkeleri açısından ilköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının incelenmesi sonucunda öğretmen görüşlerine göre en çok metin tasarımı ilkesinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.86$), en az ise üretime yönelik dış yapı özelliklerinin uygun olduğu ($\bar{x}=3.50$) sonucu ortaya çıkmıştır.

4.4. Araştırma Hipotezlerinin İncelenmesi

H1: Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğretmen kılavuz kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkında öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş içinde oldukları belirlenmiştir. 48 maddenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.69$ olarak hesaplanmıştır.

H2: Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.

İlköğretim 5. sınıf matematik öğrenci ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkında öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş içinde oldukları belirlenmiştir. 48 maddenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.72$ olarak hesaplanmıştır.

H3: Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim beşinci sınıf matematik öğrenci çalışma kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki görüşleri olumludur.

İlköğretim 5. sınıf matematik öğrenci çalışma kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkında öğretmenlerin genel olarak olumlu görüş içinde oldukları belirlenmiştir. 48 maddenin aritmetik ortalaması $\bar{x}=3.72$ olarak hesaplanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesinde dikkate alınan beş noktada ortaya konmuştur. Öğretmen görüşlerine göre;

- Metin tasarımı bakımından değerlendirmelerde;

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.80$, öğrenci ders kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.85$, öğrenci çalışma kitabı hakkındaki ortalamanın ise $\bar{x}=3.86$ olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar puan aralıklarından “katılıyorum” seçeneğine karşılık gelmektedir. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkelerinden metin tasarımına uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmen görüşlerine göre metin tasarımı açısından en uygun olan kitaplar sırasıyla öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı şeklinde oluşmuştur.

- Görsel öğelerin tasarımı bakımından değerlendirmelerde;

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.74$, öğrenci ders kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.76$, öğrenci çalışma kitabı hakkındaki ortalamanın ise $\bar{x}=3.77$ olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar puan aralıklarından “katılıyorum” seçeneğine karşılık gelmektedir. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkelerinden görsel öğelerin tasarımına uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. 3 kitapta yer alan görsel öğelerin tasarımı hakkındaki değerlendirmelerin ortalamasının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen görüşlerine göre görsel öğelerin tasarımı açısından en uygun olan kitaplar sırasıyla öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı şeklinde oluşmuştur.

- Sayfa tasarımı bakımından değerlendirmelerde;

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.67$, öğrenci ders kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.69$, öğrenci çalışma kitabı hakkındaki ortalamanın ise $\bar{x}=3.69$ olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar puan aralıklarından “katılıyorum” seçeneğine karşılık gelmektedir. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkelerinden sayfa tasarımına uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. 3 kitapta yer alan sayfa tasarımı hakkındaki değerlendirmelerin ortalamasının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen görüşlerine göre sayfa tasarımı açısından en uygun olan kitaplar sırasıyla öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı şeklinde oluşmuştur.

- Kapak tasarımı bakımından değerlendirmelerde;

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.75$, öğrenci ders kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.79$, öğrenci çalışma kitabı hakkındaki ortalamanın ise $\bar{x}=3.79$ olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar da puan aralıklarından “katılıyorum” seçeneğine karşılık gelmektedir. Bu durumda öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkelerinden kapak tasarımına uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmen görüşlerine göre kapak tasarımı açısından en uygun olan kitaplar sırasıyla öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı şeklinde oluşmuştur.

- Üretime yönelik dış yapı özellikleri bakımından değerlendirmelerde;

İlköğretim 5. sınıf matematik öğretmen kılavuz kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.47$, öğrenci ders kitabı hakkındaki ortalamanın $\bar{x}=3.49$, öğrenci çalışma kitabı hakkındaki ortalamanın ise $\bar{x}=3.50$ olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar puan aralıklarından “katılıyorum” seçeneğine karşılık gelmektedir. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf matematik kitaplarının görsel tasarım ilkelerinden üretime yönelik dış yapı özelliklerine uygun olarak hazırlandığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerine göre üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından en uygun olan kitaplar sırasıyla öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı şeklinde oluşmuştur.

Öğrenci çalışma ve ders kitaplarının ortalamaları birbirine çok yakın olmasının nedeni bu iki kitabın birbirini tamamlar nitelikte olması olduğu düşünülmektedir. Öğretmen kılavuz kitabında yönergeler ve ders kitabı ile çalışma kitabının küçültülmüş halinin olmasının öğretmenlerin görüşlerini etkilediği görülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda yeni ders kitaplarının hazırlanmasında görev alacak olan uzmanlara ve ileri araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

İncelenen ilköğretim matematik ders kitapları için görsel tasarım ilkeleri açısından tespit edilen eksiklikler ve bu eksikliklerin giderilmesi için öneriler aşağıdaki gibidir.

- Metin tasarımı açısından;

Sözlük düzenlemesinin yapılmış olması bakımından içinde bilinmeyen tüm sözcük ve terimlerin bulunduğu bir sözlüğe kitap sonunda yer verilmesi yerinde ve doğru olacaktır. Öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabında ilgili sözlük bulunduğu halde öğrenci çalışma kitabında sözlük bulunmamaktadır. Ders kitabında sözlük yer aldığından çalışma kitabında ayrıca bir sözlüğe gerek olmaması normal olarak karşılanmalıdır.

- Sayfa tasarımı açısından;

Karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi için ders kitapları hazırlanırken karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi konusuna önem verilmelidir. Kitaplarda karşılıklı olan iki sayfayı birbirinden bağımsız gibi düşünmek doğru değildir. Bu iki sayfanın birbiriyle ilişkili olarak tasarlanması yerinde olacaktır. Bu sayede kitaplar, daha estetik ve işlevsel bir özelliğe sahip olacaktır. Öğretmen kılavuz kitabında yönergeler ve ders kitabı ile çalışma kitabının küçültülmüş hali bulunduğundan karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenememiş olması olağan bir durum olarak görülmelidir.

- Kapak tasarımı açısından;

Kapağın estetik ve albenili bir şekilde hazırlanması için kitapların kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçim anlayışının yansıtılması gerekmektedir. Bu şekilde hazırlanan kitap kapağının öğrencilerin dikkatini üzerine çekeceği ve olumlu düşünceler oluşmasında katkı

sağlayacağı düşünülmektedir. Kitapların albenisi ilk izlenimi önemli bir şekilde etkilediğinden kapak tasarlanırken hitap edilecek kitleye göre uygun bir tasarım ortaya konarak kitaplar hazırlanmalıdır.

- Üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından;

1) Kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olması için kitap kapaklarının mukavva cilt ve ya kalın bristol kartondan yapılmasının ve üzerine lak veya selefona kaplanmış olmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, kitap kapağının sağlam ve dayanıklı olması halinde kitaptan yararlanan öğrencilerin ilgisini çekeceği, ondan hoşlanacağı ve kitabı daha rahat okuyup kullanabileceği düşünülmektedir.

2) Kitap cildinin dayanıklı ve sağlam olması için ciltlenmesinin sağlam olması ve sayfaların kolay çevrilebilmesi için de sırttan dikişle yapılmış olması veya tutkal ile yapıştırılmış olması, tel zımba kullanılmaması gerekmektedir. Kitap cildinin sağlam olmamasının öğrencilerin kitaptan beklentisini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Dayanıklı ve sağlam olmayan kitabın, ciltleri, sayfaları dağılmaya başlar. Bu nedenle öğrenci ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olarak hazırlanmasına daha fazla dikkat edilmesi gerektiği bilinmelidir. Sağlam ve düzgün ciltlenen kitapların çekiciliği ve ileriki yıllarda kullanım gibi olumlu yönleri bulunmaktadır.

- Matematik ders kitapları sayılarla formüllerle dolmamalı, ilgi çekici olması için görsel öğelere (resim, grafik, şekil vb.) daha çok yer verilmelidir. Görsel öğeleri anlamaları için altında açıklayıcı bilgiler olmalıdır. Öğrenmede görsel unsurlar olmadan yalnızca yazılı metnin yeterli olmadığı bilinmelidir.

- Öğrencilerin olumlu duygular hissetmesi için kapak iyi hazırlanmalıdır. Kapakta çocuğun ilgisini çekecek ve içeriği yansıtacak bir biçimde, öğrencilerin sevdikleri ve onlar için güncel olan çizgi film ya da hayal kahramanlarının resimlerine yer verilmelidir.

- Ders kitapları hazırlanırken uygulayıcı durumunda bulunan öğretmenlerin düşüncelerine de yer verilmelidir. Eğitim-öğretim yılı bitiminde okutulan ders kitapları öğretmenler tarafından rapor haline getirilerek değerlendirilmeli ve bu değerlendirmeler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önemsenmelidir.

- İlköğretim 5. sınıflarda öğretmenlerin ve öğrencilerin kullanımına sunulan matematik dersi öğretmen kılavuz, öğrenci ders ve çalışma kitapları yeniden gözden geçirilmeli ve

eksiklikler giderilerek görsel tasarım ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenerek öğretmenlerin ve öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

- Matematik kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından öğretmen görüşlerine göre en çok olumsuz görüşün üretime yönelik dış yapı özellikleri olduğu ortaya çıkmıştır. Üretime yönelik dış yapı özellikleri içerisindeki maddelerden ise kitabın kapağının dayanıklılığı ve sağlamlığına, kitap cildinin dayanıklılığı ve sağlamlığına yeterince dikkat edilmediği görüşü tespit edilmiştir. Ders kitabı hazırlayıcıların bu konuya ayrıca ve daha fazla önem vermesi gerekmektedir.

5.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Yapılan bu araştırmada ilköğretim 5.sınıf matematik ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir.

- Bu araştırmaya benzer yapılabilecek başka araştırmalarda diğer sınıfların matematik ders kitapları görsel tasarım ilkelerine göre incelenebilir.
- Bundan sonra yapılabilecek araştırmalarda diğer ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu araştırılabilir.
- Matematik kitapları için öğretim programına uygunluk, kullanılan dil ve anlatım, bilimsel içerik, görsel düzen açısından değerlendiren araştırmalar yapılabilir.
- Diğer ders kitapları için öğretim programına uygunluk, kullanılan dil ve anlatım, bilimsel içerik, görsel düzen açısından değerlendiren araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırmaya benzer çalışmalar, farklı illerde görev yapan öğretmenler, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersini alan öğretmen adayları üzerinde de yapılabilir.
- Bu araştırmaya benzer çalışmalar, daha büyük örneklem gruplarında yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş., Çimen, O., Günhan, E., ve Oruç, A. (2007a). *İlköğretim Matematik 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aktaş, Ş., Çimen, O., Günhan, E., ve Oruç, A. (2007b). *İlköğretim Matematik 5 Öğrenci Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aktaş, Ş., Çimen, O., Günhan, E., ve Oruç, A. (2007c). *İlköğretim Matematik 5 Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Alpan, G.B. (2004). *Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alpan, G.B. (2008). Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(81), 107-134.
- Arseven, A. (2003). *İlköğretim 7.Sınıf Matematik Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Uzman Görüşleri*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslantürk, Z. (2002). *Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Bağcı, H. (2007). *Dokuzuncu Sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Becer, E. (1999). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Çakır, A. (2006). *İlköğretim Dördüncü Sınıf Matematik Ders Kitapları İle İlgili Öğretmen Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çüçen, A. K. (2001). *Bilgi Felsefesi*. Bursa: Asa Yayınları.

- Dayak, E. (1998). *İlköğretim 5. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Eğitim-Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S.S, ve Yağcı, E. (2001). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Digisi, L. And Willet, J. (1995). What High School Biology Teachers Say About Their Textbook Use: A Descriptive Study. *Journal of Research in Science Teaching*, 32(2),123-142.
- Dökmen, Ü. (1996). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duman, T. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. (Ed: Leyla Küçükahmet) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dündar, A. (1995). *Ortaokul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafikselsel Açından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkmen, N. (1996). “Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler”. (Ed.: H. Coşkun, İ.Kaya ve J. Kuglin.) Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Esirgemez, M. (1995). *İlkokul Matematik Ders Kitaplarının Öğrenmeyi Sağlamadaki Katkıları Yönünden Öğretmen Görüşleri*. (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eşgi, N. (2004). İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 165. [Online]:<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/165/esgi.htm> (08.03.2008)
- Genç, A. (2002). İlk ve Ortaöğretim Okullarında Yabancı Dil Ders Kitabı Seçimi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 74-81.

- Garofalo, K.M. (1988) . Typographic cues as aid to learning from textbooks. *Visible Language*, 22(2), 273-297.
- Heinich, R., Molenda, M., & Russell, J.D. (1996). *Instructional Media and Technologies for Learning*, N.J: Merrill.
- Hasapçıoğlu, M. (1988). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım-Dağıtım A.Ş.
- Işık, C. (2003). *İlköğretim Okullarının 7.Sınıflarında Okutulan Matematik Ders Kitaplarının İçerik, Öğrenci Seviyesine Uygunluk ve Anlamlı Öğrenmeye Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- İçmeli, M. (1996). “Türkiye’de İlköğretim Ders Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İllüstrasyon Sorunları”, Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları (Ed: H. Coşkun), Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın No: 11.
- İpek, İ. (2003). Bilgisayarlar, Görsel Tasarım ve Görsel Öğrenme Stratejileri. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3),9. [Online]:<http://www.tojet.net/articles/239.htm> (22.08.2008).
- Jonassen, D. H. (1982). *The Technology of Text: Principles for Structuring, Designing, and Displaying Text*. Englewood Cliffs: Educational Technology Publications.
- Kabapınar, F. (2001).“İşlevleri ve Kavramsal Anlamaya Katkıları Açıklarından Türk ve İngiliz Fen Ders Kitaplarındaki Görsel Öğeler”, Yeni Binyılın Başında Türkiye’de Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, Bildiriler, İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Kabapınar, F. (2003). Oluşturmacı Anlayışı Yansıtmaması Açısından Türk ve İngiliz Fen Bilgisi ve Kimya Ders Kitaplarındaki Görsel Öğeler. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25, 119-126.
- Kaban, İ. (2006). *MEB 2004 Eğitim Programı Çerçevesinde İlköğretim I.Kademede Okutulan Matematik Kitaplarında Yapılan Değişikliklerin Matematiğe Karşı Olumlu Tutum Geliştirmeye Katkısı Üzerine*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kaya, Z. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261-278.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kibarkaya, M. (1996). *İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları ve Uygulama Çalışmaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kula, O.B. (1988). Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim, Kuramsal ve Didaktik Çerçeve, *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(2), 97-107.
- Küçükahmet, L. (1995). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). Ders Kitapları Yönetmeliği. (2434 S.K.), [Online]:http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html (27.04.2008)
- Morrison, G.R., Ross, S.M., & Kemp, J.E. (2004). *Designing Effective Instruction*, USA: John(Willey & Sons Inc.)
- Oğuzkan, F. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Oğuzkan, F. (1983). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Ornstein , A.C., & Hunkins, F. (1993). *Curriculum Foundation, Principles and Issues*, Second Edition, Allyn and Bacon, USA.
- Özay, E. Hasenekoğlu, İ. (2007). Lise-3 Biyoloji Ders Kitaplarındaki Görsel Sunumda Gözlemlenen Bazı Sorunlar. *Türk Fen Eğitim Dergisi*. 1, 80-91.
- Pektaş, H. (2001). Ders Kitaplarında Tipografi ve Tasarım Sorunları, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Yazıları, Ankara, 2001. [Online]:<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~pektas/ders.kit.html>. (12.12.2007)

- Pettersson, R. (1993). *Visual Information*. Educational Technology Publications Englewood Cliffs, New Jersey.
- Sarıkavak, N.K. (1997). *Tipografinin Temelleri*. Ankara: Doruk Yayınevi.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve Matematik Ders Kitaplarını Genel Değerlendirme Ölçeği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 28(1), 49-54.
- Semerci, Ç. ve Semerci N. (2004). İlköğretim (1.-5. Sınıf) Matematik Ders Kitaplarının Genel Bir Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 162. [Online]:<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/162/semerci.htm> (20.05.2008)
- Seven, S. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Şahin, S. (2001). *Liselerde Okutulmakta Olan Lise 1.sınıf Matematik Kitaplarının Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taş, A.M. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 519-532.
- Tekin, H. (1991). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tertemiz, N., Ercan, L., ve Kayabaşı, Y. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Toluk, Z. Olkun, S. (2002). Türkiye’de Matematik Eğitiminde Problem Çözme: 1.-5. Sınıflar Matematik Ders Kitapları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 563-591.
- Toprak, T. (1993). *İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programına Uygunluğunun Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Tor, H. ve Erden, O. (2004). *İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma*, The Turkish Online Journal of Educational Technology .3(1), 16. [Online]: <http://www.tojet.net/articles/3116.htm> (09.04.2008)

- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Uluğ, F. (1991). *Okulda Başarı*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Ünal, F. ve Şimşek, A. (2002). Eğitim Amaçlı Yazılı İletilerin Tasarımı. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17, 211-223.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2002). Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak M.E.B. İlköğretim 4. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(3), 107-120.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2003). Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB İlköğretim 8.Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Kastamonu Eğitim Dergisi* 11(2), 387-394.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB Lise 1.Sınıf Fizik Ders Kitabının Eleştirel Olarak İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 305-320.
- Varış, F. (1991). *Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı, Eskişehir.
- Yalın, H.İ. (1996). Ders Kitapları Tasarımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 132, 61-65.
- Yalın, H.İ. (2001). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yanpar, T. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldıran, N.B. (2007). *İlköğretim 8.Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi ve İçerik Analizinin Yapılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

EKLER

	<u>Sayfa</u>
Ek 1. Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi.....	123
Ek 2. İzin Belgesi.....	128

Ek 1. Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi

Değerli Öğretmen,

Size sunulan bu anket ile “Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütün öğrencilere ve öğretmenlere dağıtılan İlköğretim 5. Sınıf Matematik Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine uygunluğunun belirlenmesi” amaçlanmıştır.

Anket “Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabı Değerlendirme” anketi olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Lütfen eğitiminiz süresince aldığımız Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersindeki bilgilerinizi de kullanınız. İlköğretim 5. sınıf Matematik Kitaplarını kullanarak anketteki her ifadeyi okuduktan sonra bu ifadeye katılma derecenizi gösteren sütuna (X) işareti koyunuz.

Araştırmaya göstereceğiniz ilgi ve çok değerli katkılarımız için şimdiden teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Mehmet ULUIŞIK
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Sınıf Öğrt. A.B.D
Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz:

Bay () Bayan ()

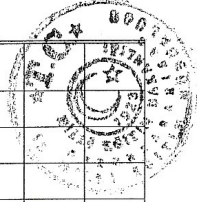
2. Kıdeminiz

() 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21- daha fazla

3. Mezun olduğunuz Program

- () Sınıf öğretmenliği
() Eğitim enstitüsü-Eğitim Yüksekokulu
() Fen Edebiyat
() Diğer (.....)

	5. Sınıf Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı				5. Sınıf Matematik Ders Kitabı				5. Sınıf Matematik Öğrenci Çalışma Kitabı			
	Kesinlikle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												

Yazı (harf) boyutları öğrenci düzeyine uygundur. (İlköğretim birinci sınıflar için 20-24 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto, dördüncü sınıflar için 12 punto, beşinci sınıflar için 11, daha üst sınıflar için 10 punto büyüklüğü)

Yazı (harf) karakterleri okunabilir düzeydedir. (Genelde başlıklarda metin içinde tırnaksız (serifsiz), yalın küçük harf karakterlerinin kullanılması)

Yazı rengi ya da ton değeri etkili kullanılmıştır. (Okunabilirlik açısından yazının zemin rengiyle çok fazla zıtlık oluşturulmaması. Örneğin, seçilen yazı karakterine bağlı olarak zemin üzerindeki yazının %80 siyah kullanılması)

Satırlar arası yatay ve dikey boşluk dengeli kullanılmıştır. (Okunmayı kolaylaştırması açısından; dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5 satır) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde aşamalı (hiyerarşik) kullanılması. Gerektiğinde metin düzenlemede sağa ya da sola dayalı bloklaşma yöntemi kullanılarak gözü rahatsızlatıcı yatay boşlukların oluşturulması)

Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcükler etkili tasarlanmıştır. (Koyu, italik, renkli vb. yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı kullanılmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizme ve büyük harf kullanılmaması)

Satır uzunluğu okunabilir ölçüdedir. (En çok 18-24 cm ya da 8-12 sözcük arasında olması)

Sözcükler arası boşluklar dengelidir. (Tutarlı boşluklar nedeniyle okunmayı kesintiye uğratmaması için otomatik tam bloklaşma kullanılmaması, diğer bir deyişle yanlar-dan hizalama yapılmaması)

Harfler arasındaki boşluklar dengelidir. (Harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların optik olarak düzenlenmesi (harflerin karakterine göre dizilmesi) ve harflerin içlerinin kapanmaması için çok kalın harf karakteri kullanılmaması)

Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmiştir. (Görsel bütünlük ve anlam bütünlüğü açısından paragraflaki son satırın diğer sayfaya başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi)

Başlıklar etkili düzenlenmiştir. (Başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılmaması. Ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde ve harf boyularının aşamalı düzenlenmesi (Ör: bölüm başlığının 22 punto, alt ve yan başlıkların ise metin başlığından 1-2 punto küçük olması gibi))

İçindekiler listesi işlevsel biçimde düzenlenmiştir. (Sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıma amacına uygun olarak rahat okunabilir biçimde düzenlenmesi)

İçindekiler listesi ilgi çekici olarak düzenlenmiştir. (Gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema vb. grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması)

	5. Sınıf Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı				5. Sınıf Matematik Ders Kitabı				5. Sınıf Matematik Öğrenci Çalışma Kitabı				
	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kesimlikle Katılmıyorum
13													
14													
15													
16													
17													
18													
19													
20													
21													
22													
23													
24													

Kutular amaca uygun biçimde kullanılmıştır. (Sıs amaçlı gereksiz çerçeveler biçiminde kullanılmaması, gerekirse metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo vb. gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması)

Her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlanmıştır. (Bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçimine uygun olarak yer alması)

Sözlük düzenlenmiştir. (Bilimyen sözcükler ve terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi)

Kaynakça düzenlenmiştir. (Metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi)

Görsel öğeler mesaj aktarımına katkıda bulunmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesaj özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları)

Görsel öğeler mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirci, onlarda heyecan duygusu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanması olması)

Resimlemede desen sağlamıştır. (Resimlemede kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması, örneğin, oturan bir figürün izleyende o duyguyu uyandırması)

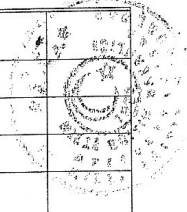
Tasarımda yalnlık ve basitlik ilkesine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri oluşturan biçimlerin ne tam gerçekçi ne de tam soyut olması. Yalın, anlaşılır ve mesajın gerektirdiği kadar detay kullanılması)

Görsel öğelerde vurgulama etkili kullanılmıştır. (Bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol köşede sabitlendiği bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi.)

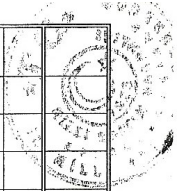
Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencilerin yaşantılarına, onların somut deneyimlerine uygun olması.)

Görsel öğeler renklidir. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin renkli olması ancak çok fazla renk kullanılmaması)

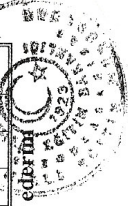
Tasarımda bütünlük ilkesine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. diğer öğelerin içindeki tüm elemanları bir konu ile ilgili olarak bütünlük içinde düzenlenmiş olması)

	5. Sınıf Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı				5. Sınıf Matematik Ders Kitabı				5. Sınıf Matematik Öğrenci Çalışma Kitabı				
	Kesilimle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesilimle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesilimle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesilimle
25													
26													
27													
28													
29													
30													
31													
32													
33													
34													
35													
36													

	5. Sınıf Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı				5. Sınıf Matematik Ders Kitabı				5. Sınıf Matematik Öğrenci Çalışma Kitabı				
	Kesintile	Katılıyorum	Kararsızım	Kesintile	Katılıyorum	Kararsızım	Kesintile	Katılıyorum	Kararsızım	Kesintile	Katılıyorum	Kararsızım	Kesintile
37													
38													
39													
40													
41													
42													
43													
44													
45													
46													
47													
48													

İlgimize ve sabrınıza teşekkür ederim

Ek 2. İzin Belgesi

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.03.00.06-040 /
Konu :Araştırma İzinleri

015 7 21.01.2008

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: 17/01/2008 tarih ve B.30.2.AKU.0.E1.00.00-510/102 sayılı araştırma izin konulu yazı.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tezli Yüksek Lisans öğrencisi olan Mehmet ULUIŞIK'ın, Afyonkarahisar Merkezine Bağlı 85 İlköğretim Okulu, Sandıklı İlçesine Bağlı 49 İlköğretim Okulu ve Hocalar İlçesine Bağlı 16 İlköğretim Okulu 15/02/2008 - 14/03/2008 tarihleri arasında toplam 150 ilköğretim okulu 5. Sınıf Matematik Öğretmenlerine yönelik "**İlköğretim 5. Sınıf Matematik Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi**" konulu araştırma yapması Müdürlüğümüz Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu tarafından uygun görülmektedir.

Makamunuzca da uygun görüldüğü takdirde tensiplerinize arz ederim.

Emir EKİCİ
İl Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
21/01/2008

Ömer ADAR
Vali
Vali Yardımcısı

EKLER:

1-Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

	EGİTİM %100 DESTEK	DANIŞMA 444 0 632 HATLI	İl Milli Eğitim Müdürlüğü Tel : 0 272 213 76 03 / 212 Fax : 0 272 213 76 05	Kültür - Spor Bölümü E-posta : arge03a@meb.gov.tr Web : http://afyon.meb.gov.tr
	Yazılarınıza verilecek cevaplarda yazımızın dâhilinin mutlakta belirtilmesi			